

Rəfail Tağızadə

**Şəhid
qardaşlar**

Bakı-2023

RXK-41
Az.2023
Seriya AV№022049
A-50

Layihə rəhbəri:

Nəzakət Məmmədova,
Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
Respublika Xatırə Kitabı redaksiyasının baş redaktoru

Rəyçi:

Aydın Quliyev,
“Bakı-xəbər” qəzetinin baş redaktoru

Redaktor:

Kəmalə Mirzəyeva

Rəfail Tağızadə: “Şəhid qardaşlar”, Respublika Xatırə Kitabı redaksiyası, “Express Print” mətbəəsi, Bakı-2023, 128 səhifə.

“Şəhid qardaşlar” kitabı müəllifin növbəti publisistik təqdimatıdır. Kitabda Şəmkir şəhidləri Cavid və Çingiz Məmmədov qardaşlarının şərəfli döyüş yolu, şücaəti və müharibə əzmi barədə tutarlı fikirlər yer alıb. Kitab şəhid qardaşlara qoyulmuş tarixi bir abidədir.

İkinci Qarabağ müharibəsi bizim şanlı tariximizdir. Bu Qələbə tarixdə əbədi qalacaq. Azərbaycan Silahlı Qüvvələri 44 gün ərzində düşmən ordusunu məhv edərək öz ərazi bütövlüyünü bərpa etdi. Mən dəfələrlə demişdim ki, Azərbaycan xalqı heç vaxt işgalla barışmayacaq. Dəfələrlə demişdim ki, nəyin bahasına olursa-olsun, biz öz torpaqlarımızı geri qaytaracaqıq. Dəfələrlə demişdim ki, düşmən öz xoşu ilə torpaqlarımızdan çıxmasa, biz onu torpaqlarımızdan qovacaqıq və belə də oldu. Biz Birinci Qarabağ müharibəsindəki məglubiyyətlə barışmadıq, güc topладıq, bütün gücləri səfərbər etdik, ordumuzu gücləndirdik, ölkə iqtisadiyyatını gücləndirdik, ölkəmizin nüfuzunu qaldırıldıq və öz tarixi missiyamızı şərəflə yerinə yetirdik. Biz düşməni torpaqlarımızdan qovduq və ədaləti, beynəlxalq hüququ bərpa etdik. Biz milli ləyaqətimizi bərpa etdik. Bu gün Azərbaycan xalqı müzəffər xalq kimi yaşayır. Bu gün Azərbaycan dövləti qalib dövlət kimi mi yaşayır. Biz bundan sonra müzəffər xalq və qalib dövlət kimi əbədi yaşayacaqıq.

İlham Əliyev,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin Xatırə Kitabı redaksiyası “Bakı-xəbər” qəzeti ilə birgə layihə əsasında “Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz” seriyasından bədii-publisistik kitabların nəşrini davam etdirir. Vətənimizin bütövlüyü, bölünməzliyi, müqəddəs torpaqlarımızın - doğma Qarabağımızın erməni işgalindən azad edilməsi uğrunda şəhid olmuş övladlarımızın keçdiyi şərəfli ömür yolunu əks etdirən bu kitablar onların xatırəsini yaşıdan, ucaldan ən gözəl abidədir.

Respublika Xatırə Kitabı redaksiyasının təşəbbüsü ilə nəşr olunan nəfis tərtibatlı, rəngli, unudulmaz xatırələrlə süslənmiş bu kitabları tanınmış publisistlər qələmə alırlar.

Ümid edirik ki, “Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz” seriyasından çap etdiyimiz kitablar hər bir məktəblinin, hər bir Azərbaycan gəncinin stolüstü kitabı olacaq. Redaksiyamız bu arzu, bu ümidiłə uzun, çox uzun bir səfərə çıxıb. Bu yol bizi yurdumuzun hər qarışında uyuyan şəhid oğullarımızın böyüyüb boy-a-başa çatdığı ünvanlara aparır.

“Şəhidlər ölməz, Vətən bölünməz” seriyasından nəşrə hazırladığımız növbəti kitabı Vətən mühəribəsində şəhid olmuş əkiz qardaşlar - Cavid və Çingiz Məmmədovların həyat və döyüş yoluna həsr olunub.

Nəzakət Məmmədova,

Respublika Xatırə Kitabı redaksiyasının baş redaktoru

Ana şəhid oğlunun tabutunu çiyninə qaldıranda yazdı ZƏFƏR MARŞInin ilk misrasını.

Əkiz şəhid oğullarını eyni gündə qarşılıyan tənha ana yazdı ZƏFƏR MARŞInin nəqarətini.

Həyat yoldaşının tabutunu çiyninə qaldıran gənc qadın yazdı ZƏFƏR MARŞInin son sətrini.

Olub-qalan iki oğlu şəhid olan ana qoydu ZƏFƏR MARŞInin nidasını.

Analar yazdı ZƏFƏR MARŞInin sözlərini.

Oğullar döyüşə-döyüşə qazandıqları Qələbələrlə oxuya-oxuya səsi dünyaya yayılan ZƏFƏR MARŞImizin son akordlarını Şuşaya Bayraq sancmaqla tamamladılar.

ŞƏHİD ÖMRÜ

Hər dəfə alınan torpaqlara, orda ucalan bayraqlara baxdıqca, ilk anılan, yada düşən, xatırlanan şəhidlərimiz olur. Vətəni canından çox sevən, qanlarıyla tarix yazan şəhidlərimiz! Onlar haqqında nə qədər yazılsa da onların “yazdıqlarının” yanında çox az görünür.

Şəhid ömrü ən şərəfli ömürdür.

Biz, Şirin Mirzəyevi, Ramiz Qəmbərovu, Allahverdi Bağırovu, Əliyar Əliyevi, Asif Məhərrəmovu (Fred Asifi), Albert Aqarunovu, Mübariz İbrahimovu, Murad Mirzəyevi, Raquf Orucovu, Pəncəli Teymurovu, Polad Həşimovu, ... siyahiya siğmayan neçə-neçə qəhrəmanları və 44 günlük müharibənin minlərlə şəhidlərini, eləcə də qaziləri, fatehləri bir an belə unutmadiq.

Vətən üçün döyüşənlər, canlarını vətənə qurban verənlər Azərbaycan durduqca yaşayacaqlar. Yaşadanlar yaşamalıdır!

Şəhidlik vətənə, torpağa bağlılıq, sadıqlik simvoludur.

İstər Cavid və Çingiz Məmmədov qardaşları haqqında, istərsə də başqa şəhid və şəhidlər haqqında yazılan yazılar, kitablar məqsədləri, amalları vətən, Azərbaycan olan bütün şəhidlər üçün yazılır. Epizodlarda, məqamlarda fərqlilik ola bilər, nəticə isə eynidir. Qəhrəmanlıq, qürur və sevgi!

Bir ömür borclu olduğumuz şəhidlərimizi nə qədər başqa formada ifadə etməyə çalışsaq da, sonda yenə bu müqəddəs sözlərə tapınırıq.

Şəhid bayraqa ölməzlik gətirəndir.

Torpaq qanlarıyla suvarılanların sayəsində vətən olur!

Vətən qəhrəmanları, şəhidləri ilə müqəddəsləşir!

VƏTƏNİN SƏRHƏDİ ŞƏHİDİM!

Müharibə qara sükutdur. İtənlərin lal sükutu. Müharibə keçmişlə bağlı bütün bağları qırır. Olanları əlindən alır. Əlaqələri birdəfəlik kəsir. Məhv edir. Geriyə dönüb baxanda ancaq yoxluq görünür. Artıq keçmiş xatırladacaq heç nə olmadığından, doğulduğun yer, böyüdüyün məhlə, oxuduğun məktəb yaddaşında şəkil kimi qalır. Reallıqlar itir. Sən də bu olanlarla birlikdə tarixin arxivinə düşürsən. Boşluğa düşən kimi. Boğulursan. İçin qovrulur. Barıt, yanıq qoxuları səni nəfəs almağa qoymur.

Müharibə ölümdür, itkidir, ağridır. O yerləri bir daha olduğu kimi görməməkdir. Olanları xatirələrə çevirməkdir.

Müharibə uşaqları ata-anasız, ata-anaları uşaqsız, evləri viran qoyur.

Müharibəni törədənlər üçün müqəddəs dəyər, ədalət deyilən heç nə yoxdur. İnsanlara qarşı ən amansız zülmlər edilirsə, burda hansı insanlıqdan danışmaq olar?.. Haqq, ədalət itən yerdə hər şey itir.

Ağıla yox, gücə hesablanan yerdə yaşamaq çətindir. Düzən dəyişir, hər şey təbii halından çıxır.

MÜHARİBƏ... ÖLÜMƏ MÜNASİBƏTİN MAHİYYƏTİ

Müharibə bütün qanunları susdurur.
Liken Mark Anney

Müharibə ölümə münasibətin mahiyyətini dəyişir. Adı həyatda insan öldürmək cinayət sayıldığı halda, müharibədə bu qəhrəmanlıqdır.

Müharibə yoxluqlar, boşluqlar yaradan faciədir. Yaradılanların məhvildir. Müharibəni ağılı olan hər kəs pisləyir. Şəhid məzarlığına baxan da, qara mərmərdən boyanan cavanları görən də. Yurdundan uzaq düşən də, evinə kənardan boyanan da, axtardığı evi tapmayan da. Ümidini bağladığı oğlunun itkin düşdüyünü eşidib on illərlə onun gələcəyi ümidi ilə yaşayan da, şəhid xəbərini eşidən də, ömürlük şikəst olduğunu görən də. Hərəsinin ağrısı bir cărdür.

Bəzən sağalmayan elə yaralar var ki, o yaralarla yaşamağa öyrəşirsən.

Vətən müharibəsi adlanan 44 günlük haqq savaşında Suqovuşan, Füzuli, Cəbrayıllı, Şuşa və başqa istiqamətlərdə gedən döyüşlərdə nə qədər ığid oğullarımızı itirdik. Dünya-nı öz döyüşü ilə heyran qoyan, dünya hərb tarixinə yenilik gətirən, dünyanın hərbi məktəblərində öyrənilən 44 günlük müharibədə döyüşçülərimiz ölümün gözünə dik baxaraq döyüşdülər. Amal və düşüncələrindəancaq qalibiyyət olan, 30 illik məğlubiyyətdən sonra Azərbaycan xalqına Qələbə sevinci yaşıdan qəhrəmanlarımız bir an belə düşünmədən düşmənin üstünə getdi, düşmənin uzun illər qurduğu, alın-

maz saydılları istehkamları darmadağın etdilər. Döyüslər-arası atəşkəsdə məyus olanda da “Qarşidakı səngərdə gözüm var”, - deyib sabahı gözlədilər. Düşmənin həmişəki kimi sözünə sadıq olmadığını bildiklərindən növbəti hücumu hazırlaşış istədiklərinə nail oldular. Uğur üstünə uğur, qələbə üstünə qələbə gəldi. Gözlərindəki parıltı düşmən səngərlərini özlərindən əvvəl aşaraq mühüm yerləri müəyyənləşdirdi. Sevinci yerə-göyə sığmayan qəhrəmanlar kəndləri, şəhərləri işğaldan azad etdikcə bayraq sancacaqları zirvələri hədəf götürürdülər. Hər kəndin, şəhərin, postun alınması uğurun yaxınlaşacağından xəbər verirdi. İstədiklərinə çat-dıqca yeni arzuya, onları gözləyən torpaqlarımıza doğru can atırdılar. Torpaqlar işğaldan azad olunduqca igidlərimiztək torpaq da sevinirdi. İllərdir yatmış torpaq doğmalarının addım səsinə oyanırdı. Qucaqlanan addımlar torpağın sinəsindəki ağrını çıxarırdı. Qaməti düzəldirdi. Qarabağ torpağı sevincdən bayraq kimi dalgalanırdı. “Irəli! Irəli!” – deyirdi.

Torpağın “Irəli!” deyən səslərinə Şuşadan, Qubadlıdan, Zəngilandan, Ağdamdan, Laçından, Kəlbəcərdən “Gəlin! Gəlin! Gözləyirik!” sədaları səs verirdi.

Bu, Vətən çağırışıydı. 30 il həsrətdə olan Vətənin çağırışı. O çağırışa doğru getmək Zəfər yürüşü idi. Ordu, xalq birliyinin Zəfər yürüşü!

Qovuşmaq qədər gözəl nə var dünyada?! O sevinci sözlə ifadə etmək olmur. Rahatlanırsan. Sevinclərin qosalaşan sədası dağı silkələyir. Qurumuş ağacları, torpağı oyadır. Sən də onlara baxıb qürurlanaraq qamətini düzəldib: “Gəldim!” – deyirsən. Yüngülləşirsən. Dünyaya təzədən gəlmış kimi olursan.

Qələbə insana əlavə güc, məgrurluq verir. Artıq hamının gözünün içində baxa bilirsən.

Şəhidlərin səninlə bərabər dolaşan ruhunun sevincindən ruhun təzələnir. Şəhidlərimizə: “Siz varsınız! Siz bizimləsiniz! Mənimləsiniz! Qələbə sizin sayənizdə oldu, sızsız biz bunları edə bilməzdik!” – deyirsən. Qisasları alınan, qanları yerdə qalmayan şəhidlərin sevinən ruhlarından onların necə rahatlandıqlarını hiss edirsən. Döyüşü dostunu səndən yaxşı kim tanıya bilər?!

Qarabağımızın azad olunmasında canlarından keçən sizin döyüş dostlarınıza, bizim əziz şəhidlərimizin hər birinə üzümüzü tutub deyirik:

Sən millətin, xalqın rahatlığını qanıyla qazananlardansan.

“Qanım sənə halal olsun, Vətən!” - deyənlərdənsən.

Vətəni canından çox sevənlərdənsən, Şəhidim!

Sən üzündəki nurla Tanrıının seçilmişsən.

Sən Qələbə üçün doğulmusan!

Sinəndə Qələbə üçün gəzdirdiyin Azərbaycan Bayrağı öncə ürək döyüntülərinlə dalgalandı, sonra yurd havasıyla.

O qüruru yaşamaq nə gözəl!

Sənə bir özür borcluyuq.

Sən bizi məğlub vətəndaş adından xilas etdin.

Sən torpaqlarımızı geri qaytardın.

Sən bizim qürurumuz, şərəfimizsən!

Sən Vətən sərhədisən!

Sənin kimi övladı olan Vətən basılmaz!

Alınan yerlərə bayraq sancanlar da qarşında baş əyir, diz çökür. Hamı kimi.

Bundan böyük səadət olarmı?

Şəhidin milləti olmur. Şəhidin Vətəni olur. Vətənin şəhidi olur.

Xalqın ciyində getmək əbədiyyət qazanmaqdır.

Əbədiyyətin mübarək, ŞƏHİDİM!

GECƏNİN SÜKUT AĞIRLIĞI

O gün hamı səksəkədə idi.

Gecənin narahatlığı gündüzün həyəcanından xəbər verirdi. Gələn xəbərin nə olacağını təsəvvür etsələr də, qəbul etmək fikrində deyildilər.

Hərdən küləyin döydüyü qapı ürəkləri döyürdü. Artıq içün, çölün döyüntüləri bir-birinə qarışmışdı.

Ara-sıra sizan məlumat gecənin qaranlığını artırırırdı.

Zamanı içünə çəkən, adamı boğmağa aparan sükutun daxili hayqırtısı bəzən qışqırıqdan daha dəhşətli olur.

Ola bilərmi? Olarmı? Odurmu? sualları bu gecə fasılə vermirdi. Sanki həyatın sonuydu, bitmişdi hər şey, sabah açılmayacaqdı.

Kimsə sükutu pozmağa cəsarət etmirdi.

Yatan da yox idi ki, yuxu görəydi. Bir də gecə vaxtı yuxunu kim idi evdə suya danışan?

İçindəki suallara cavab axtararaq hamı gözünü bir-birinin ağızına dikmişdi.

İlin son gecəsi kimi uzanan gecə qurtarmırıdı ki, qurtarmırıdı...

Şəmkir rayonunun Yeniabad kəndində İlham kişiylə Faya ananın evində iki oğul böyüyürdü. Gözlərinin ağı-qarası iki oğul. Ailənin gələcək ümidi ləri.

Doğma yurdundan – Qərbi Azərbaycanın Dərələyəzin-dən qaçqın düşən Faya ana bütün təskinliyini oğullarında tapırıldı. Övladların dünyaya gəlişinin sevinci ağrılarını, yurd həsrətini unutduraraq, onu ikinci vətən saydığı Şəmkirə bağlamışdı.

Hər dəfə boy-a-başa çatdıqları yurd yeri yada düşəndə, Faya ana üzünü dağlara tuturdu. Həsrətin gözlərdə yaratdığı ağrını, acını ona qıslan balaca Cavidlə Çingizin baxışlarından gizlədərək, onların başlarını tumarlayıb bu günə şükür edirdi. Nə Cavid, nə də Çingiz yurd, vətən itkisinin nə olduğunu hələ başa düşmürdülər.

Doğuluqları yer, evləri, oynadıqları dostları vardı. Həyat onlar üçün bunlardan ibarət idi.

Uşaqlar təkcə evə yox, valideynlərinin qəlbinə də işiq salırdılar. Ağrıları, yorğunluğu unutduracaq, qaranlığı qovacaq işiq. Onların səsi, gülüşü evdəki ovqatı dəyişirdi. Hə-yətdə nə qədər nadinc olsalar da, evdə tamam başqaydilar. Bacıları olmadığından analarına kömək edirdilər, buyruğa baxırdılar. Evin düzəninə balaca əlləriylə düzən qatmağa çalışırdılar. Onlara baxdıqca ata qürur hissi keçirirdi. Ana oğlanlarını özünə arxa-dayaq bilirdi.

Faya ananın ən ağır dördü hələ ki yurd itkisi, yurd həsrətiydi.

Vətən, yurd hissi tam başqdır. Bu bağ qopanda tənhalasırsan, özündən ayrılan kimi olursan. Yoxluq səni sixır. Darixırsan. Özündə nəyinsə çatmadığının fərqində olursan. Bambaşqa bir hal yaşayırsan. İzahı mümkün olmayan, ancaq yaşayanların bildiyi hal...

Didərginlik, yurdundan uzaq düşmək böyük dərddi. Olanlarını, keçmişini itirirsən, özünü itirmiş kimi. Nələr varsa, xatirələrdə qalır. Bir vaxtlar sevə-sevə baxdıqlarına daha baxa bilmirsən. Hər şey keçmişə çevrilir, tarix olur. Sınıqsan. “Arxam, yurdum var”, - deyə bilmirsən.

Uşaqlığın, gəncliyin yox kimidi. İlk addım atdiğın, gəzdiyin yerlərin sonrakı taleyindən xəbərsizsən. Arzularınla bərabər izlərin də itir.

Hissləri nə qədər bəlağətli sözlərlə ifadə etmək istəsən də, onu olduğu kimi çatdırı bilmirsən. Mümkün deyil. O hisslər yazıya sıqmır. Yazdıqca, nələrinsə qaldığını düşüñürsən. Gərək gözün, yaddaşın bütün sözlərini, ifadələrini köçürəsən. O da mümkünsüzdür.

Dərddən doyan bu insanlar, “dərd gələndə batmanla gəlir” ifadəsini heç sevməzdilər. İçlərində bir qorxu vardı.

Hələ İrəvan, Zəngəzur, ... Qarabağ dərdi vardı.

Ermənilər hər gecə mövqelərimizi, kəndlərimizi atəşə tuturdular. Yaralananlar, şəhid olanlar vardı.

Evin iki oğlu da döyüşənlər arasındaydı...

ÖVLADIN TƏRCÜMEYİ-HALINI ANADAN YAXŞI HEÇ KİM YAZA BİLMƏZ

Şəhidlərimizin kitabını yazarkən ən çox istinad etdiyim şəhidlərimizin anası Faya xanım oldu. Bu da təbiidi. Övladı anadan yaxşı kim tanıya bilər?! Xasiyyətini də, gizlinini də. Duyan qəlbdən heç nəyi gizlətmək olmur. Həm də övlad bütün sirlərini anasına deyir. İstədiyini almaq istəyəndə də, dərdini bölüşəndə də. Övladın tərcümeyi-halını anadan yaxşı heç kim yaza bilməz. Qəlb yazısında düzəlişə ehtiyac qalmır.

Ana bütün mənalarda müəllifdir. Ən gözəl, ən dolğun, ən canlı əsərlərin müəllifi, yaradıcısıdır.

Şəhidlərimizin anası Faya xanımın səsində həmişəkindən fərqli bir narahatlıq hiss etdiyimdən saqlaşış, “Sonra zəng edərəm”, - demək istəyirdim ki, “Yox, buyurun, hər cümə olduğu kimi, bu gün də şəhidləri ziyanətə getmişdim”, - deyib danışmağa başladı: “Onları ziyanət edəndə həmişə belə oluram. Halim dəyişir. Özümdə olmuram. Ötenləri xatırlayıram. Elə biliyəm ki, həyətdən, məktəbdən gəlib üstümə qaçacaqlar, məni sevinclə qucaqlayacaqlar; onları sağ-salamat görüb yenə duz kimi yalayacağam.

Onsuz da bir belə yadımdan çıxmırlar. Amma hər bura gələndə o anları təzədən yaşamalı oluram. Onlar mənimcün təzədən doğulur, günbəgün böyüyürlər... sonra da şəhid olurlar. Əbədi məkanın sahibinə çevrilirlər.

Onların qara mərmərdən mənə dikilən gözlərini görəndə özümü saxlaya bilmirəm. Doğmalarından ayrılanда insan

necə olar? Qoynuma sığınmalarını, boy numa sarılmalarını istəyirəm. Daş əlləri qalxmır. Onları qucaqlamalı oluram. Bumbuzdular. Yayın istisi də onları isidə bilmir. Köksümün istiliyi ilə isidirəm. Ana qucağının istiliyi tam başqadı. Bala onu daha yaxşı hiss edir.

Mən onlara sığındıqdan sonra elə bil özlərinə gəlirlər, donları açılır, isinirlər. Baxışları da dəyişir. Söhbət elemək isteyirlər. Onların qırıq-qırıq gələn səslərini eşidirəm. Arzularını, istəklərini dinləyirəm...

Danışırıq...

Hər dəfə mənə təskinlik, ürək-dirək verməyə çalışırlar.

Mən onlara bu həftə olanları çatdırıram, onlar mənə hər şeyin yaxşı olacağını deyirlər. Uşaqlarının böyüdüyünü dedikcə necə sevindiklərini hiss edirəm.

Ən çox sevindikləri onlara Qələbə xəbərini çatdıranda oldu. Sanki ağrıları, yaraları sağaldı. Nə qədər qəribə görünə də, içlərindəki rahatlığı duyduğum. Övladı ana daha yaxşı duyur. Harda olmalarının fərqi yoxdur.

Yaralananda, güllə, mərmi qəlpəsi haralarına dəyirdisə, o yerimdə ağrılar başlayardı. Soruşanda deməsələr, boyunlarına almasalar da, nələr çəkdiklərini bilirdim.

Allah anaları öz dərdlərini çəkməklə bərabər, həm də övladlarının dərdini çəkmək üçün yaradıb. Yoxsa övladlar o dərdləri tək çəkə bilməzlər...”.

Faya ana qəbiristanlıqdan, övladlarından necə ayrılib gəldiyini söyləyir. Ananın sözlərinə nə ürək dözə bilir, nə qələm tab gətirir.

Telefonun hər iki başından güclə: “Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Ruhları şad olsun. Onların sayəsində” ... sonra hərə ancaq özünü eşidir.

ANALAR MÜHARİBƏ İSTƏMƏZLƏR...

Analar müharibə istəməzlər, lakin müharibə olsa, övladlarının qanı tökülən yerdə son damla qanını vətən uğrunda verməyə hazırıldılar...

Hər dəfə qəbiristanlığa gələndə Faya ana özündə olmur:

- Onların yoxluğuna hələ də inanmırəm. İki yanaşı məzar, məni rahat buraxmayan iki doğma baxış. Rahatlıq tapmaq üçün onlara qovuşmaq istəyirəm...

Bir dəfə onları ziyarətə gedəndə xəlvətcə bir daş götürdüm, hamı aralanandan sonra daşı var gücümüzə 5-6 dəfə bışma çırpdım. Sonrasından xəbərim olmadı. Gözümü açanda xəstəxanaxadaydım. Başım parça-parça olmuşdu. Ölmədim.

Bu gün də onları ziyarətə getmişdim. Yan-yana iki məzarı görəndə yenə onlara qovuşmaq istədim. Birdən o baxışlarda “Bəs uşaqlar, o ailələr necə olsun?” – deyən suali oxudum. Diksindim. Uşaqları gözümün qabağına gəldi. Artıq ölmək yox, yaşamaq haqqında düşündüm. Yaşamaq və yaşıtmak. Cavidlə Çingizin bizə əmanət qoyduqları 4 körpəni böyütmək. Təsəllim onların şəhid adları və yadigar övladlarıdır. Nəvələrdən atalarının iyini alıram. Onlar böyüdükcə yarımcıq qalan arzularım da böyüyür.

Hər dəfə onları bağırma basanda o vaxtlar yadına düşür. Bir anlıq o günləri yaşayıram. Xoşbəxt, sevincli günləri...”.

İnsan həmişə xoşbəxt günlərini xatırlayır. Ona sevinc gətirən, yadda qalan günlərini...

Oğullarını əsgərliyə, vətəni qorumağa yola salması valideyn həyatının ən sevincli məqamıdır. Vətən üçün böyüdüyü oğul canından çox sevdiyi vətəni qoruyacaq. Özü də bu ağırlı məqamda. Paramparça olmuş məmləkətin Qarabağ yarasının göynədiyi vaxtda.

Xəritədə qədim torpaqlarımıza əl uzatdıqca adamın sümükləri sizildayır. Üşüyürsən. Bütün bədənin keyiyir. İtkiylə razılaşmaq olmur. O da ola torpaq itkisi.

Bəlkə də, biz dünyada yeganə xalqıq ki, öz torpaqları-mızla həmsərhədik. Hər tərəfin səninkidir. Səndən ayrınlara kənardan baxmalı olursan. Torpaqlar sənə həbsdən baxan kimi baxır. Cavab verə bilmədiyin sual dolu baxışlar içini doğrayır.

Qarabağ, Zəngəzur ağrıları, sanki valideynlərindən uşaq-larına keçmişdi. Qanla keçən kimi.

Hər kəs Qələbə xəbərini döyüşü oğlundan eşitmək istəyir. Elə İlham ata, Faya ana da...

MƏMMƏDOV CAVİD İLHAM OĞLU

Cavidin uşaqlığını öncə anası Faya xanımdan öyrənməli oldum.

”1990-cı il oktyabrın 18-də Şəmkir rayonunun Yeniabad kəndində dünyaya göz açan Cavidin gəlişi evimizə sevinc, şadlıq gətirdi. Ailənin ilk övladıydı Cavid. İllər ötdükcə bütün uşaqlar kimi o da illəri yola verərək böyüdü. Əvvəllər çox nadinc uşaq idi. Sonra sakit təbiətli oldu. Səliqəliydi. Geyiminə, üst-başına həmişə fikir verərdi. Məktəbə getdi. Əlaçı olmasa da, müəllimləri Caviddən razılıq edirdilər.

Məktəbdən gələndən sonra atasına kömək edirdi. Cavid yaşından tez böyüyürdü. Gələcəkdə yaxşı ailə başçısı olacağına inanırdım. Eve, ailəyə çox bağlı idi.

Orta məktəbi bitirdikdən sonra hərbi xidmətə çağırıldı. Bərdədəki N saylı hərbi hissədə qulluq etdi, neçə-neçə təşəkkürnamələr aldı. Xidməti dövründə hərbiyə olan sevgisi daha da artaraq onda hərbçi olmaq, hərbi qulluğu davam etdirmək istəyi yaratdı. Amma atasının səhhətindəki problemlər onu istəyindən ayırmalı oldu. Oğul, övlad olaraq atasına kömək etməyi düşündü. Lakin hiss olunurdu ki, Cavidin hərbə olan həvəsi tükənən deyil. Nə vaxtsa, bu yolu davam etdirəcəyinə içində bir inam vardı. Ona görə də tez-tez ‘‘İşləri sahmana qoyum, yenidən hərbiyə qayıdacağam’’, – deyirdi.

Zaman keçdikcə valideyn kimi yeni istəyimiz baş qaldırdı. Çoxdan arzuladığımız günə qovuşmaq istəyində idik. Cavid artıq əsgərliyini başa vurmuşdu, həyatın bərkindən-boşundan çıxmışdı. Deyəsən, arzumuza qovuşacağımız gün yaxınlaşırdı...

Dostlarından Cavidin qız istədiyini eşitdim. Özündən soruştum, heç nə demədi. Utandı. Sonradan öyrəndim ki, kö-

nül bağıladığı kız öz əmisi qızıdır. Arzularım həyata keçməyə başlayırdı. Oğlumun xoşbəxtliyinə elə sevinirdim ki. Sevincim yerə-göyə sığmırıldı. “Qızım yoxdur, Türkan həm gəlinim, həm də qızım olar”, – deyirdim. Sevdiyi qızla bir ömür xoşbəxt yaşayacaqdı. Sevdiyinlə yaşamaqdan gözəl nə var dünyada?!

Validen övladı haqqında daim xoş xəyallar qurur. Onların xoşbəxtliyi üçün çalışır.

Cavid üçün el adəti ilə nişan apardıq. Türkanın nikaha yaşı çatmadığı üçün bir il gözləməli olduq. Çingiz də Naxçıvanda hərbi xidmətdəydi.

Həyat sürprizlərlə doludur.

2014-cü il dekabrın 30-u idi. Vaxt gəlib çatlığından Cavidin toyuna hazırlıq görür, əyər-əskikləri düzəldirdik. Çingiz də dostu Seyranla Naxçıvandan gəlmışdı. Gecəni yatıb sübh tezdən durub dedilər ki, biz bir əsgəri görməyə gedirik. Mən də inandım, dedim bir az sovqat hazırlayıbm, aparın. Seyran dedi ki, ay xala, nə bilək, o əsgər hansı dağın dibindədi. Heç nə lazım deyil.

Aradan xeyli keçmişdi, başımız toy hazırlığına qarışmışdı, birdən Çingizgılın gəldiğini eşitdim. Seyran yaxınlaşdı ki, xala, bəs Çingizə qız qaçırtmışıq.

Atası toy üçün mağar danışmağa getmişdi. Qapıda qarşılaşdıq. Dedim: “Gör oğlun nə iş tutub?” İlham dedi ki, qaçırib, lap yaxşı eləyib, gətirin evə. Çingiz Qazaxdan qız istəyirmiş, bizim də xəbərimiz yox. Gedib maşında qızın üzündən öpüb, “Xoş gəlmisən”, - dedim. Çingizə xoş, bizə dünəndən xoş. Çox keçmədi, qızın qohum-əqrəbaları polislə gəldilər. Ağsaqqalların danışığından sonra söz Kifayətə verildi. Kifayət: “Özüm gəlmışəm”, - dedi. Həmin vaxt Cavidin nişanlısı da bizdə idi. Axşam oldu, Cavidə dedik ki,

nişanlığını apar evlərinə. Sizin toy gələn ilə qalsın. İkisinin toyunu bir yerdə etmək istəmirdik.

Həmin gecə Cavid Türkəni evlərinə yox, başqa bir yerə aparıb. Vəziyyət qarışdı. Məcbur olub ikisinin də toyunu bir yerdə etməli olduq.

Gözəl toy oldu.

İki oğul, iki bəy! Yanlarında sevdikləri. Ömrümüzün ən xoşbəxt günü. Arzularımızın zirvəsindəydik. Oğullarımızın üzündəki sevinci gördükcə fərəhlənirdik. Qanadlarımız pərvazlanırdı. Evimizə səadət qoşa gəlirdi.

Cütlüyün gözlərindəki heyranlıq uzaqdan hiss olunurdu.

Hamı onlara baxıb sevinirdi.

Cavidlə Türkəna, Çingizlə Kifayətə baxıb fəxr edirdik. Sevgi ilə qurulan bu ailələr xoşbəxt idilər.

Cavid artıq Müdafiə Nazirliyinin “Gizir hazırlığı kursu”na qəbulla əlaqədar qərar verdi. Birinci dəfə qəbul ola bilmədi. Altı aydan sonra kursa qəbul oldu. Çox sevinirdi. Birinci maaşından qurban kəsəcəyini dedi. Elə də etdi.

2015-ci ildən hərbi xidmətə başlayan Cavid əvvəlcə Tovuz rayonundakı “N” sayılı hərbi hissədə taqım komandirinin müavini vəzifəsində çalışmağa başladı. Bu hərbi hissədə üç il işlədi, sonra bir müddət Goranda işləməli oldu. Ordan da öz ərizəsi ilə ön cəbhəyə getdi. Bir aya yaxın idi ki, ön cəbhədəydi. Ayağındakı damar genişlənməsinə görə həkim onu əməliyyata göndərdi. Lakin təlimləri yarımcıq saxlamaq istəmədi. Hərbi hissəyə düşmənin müharibə edəcəyi barədə kəşfiyyat məlumatları daxil olmaqdı idi. Müharibəyə sayılı günlər qaldığını bilirmiş. Həm atası, həm də mən Cavidin hospitala getməməyindən çox narahat idik. Qorxurduq, sonra ayağında problem ola. “Mən qorxaq deyiləm, müharibədən sonra əməliyyata gedərəm”, – deyəndən

sonra heç nə deyə bilmədik. Dostlarının yanına qayıtmaga çox tələsirdi. Ciddi təlimlər keçirdilər. Səsində həyəcan duylurdu.

Uğura, qələbəyə çox inanırdı. O günü səbirsizliklə gözləyirdi. “Bu döyüş son döyüşdü”, – deyirdi.

Ana olaraq narahat olsam da, Qələbə xəbərini övladlarımdan eşitməyi, onların da bu zəfərdə payının olmasını çox istəyirdim”.

Ermənistan Silahlı Qüvvələri 2020-ci ilin sentyabrın 27-si səhər tezdən ölkəmizə bütün cəbhə boyu hücumu başladı. On ağır döyüşlər Ağdam-Ağdərə, Tərtər, Goranboy istiqamətində gedirdi. Coğrafi mövqe baxımından və bütün yüksəkliklərin onlarda olması üstünlüyündən istifadə edən düşmən bu istiqamətlərdən irəliləmək istəyirdi. Bütün texnikalardan atəş açmağa başlıdılar. Ağır döyüşlər gedirdi. İşgal etdikləri torpaqları vermək istəməyən düşmən əlavə torpaqlar əldə etmək istəyində idi. 30 ildə qurduqları istehkama, mövqelərinə ümid etdiklərindən bizim hücumumuzu və irəliləyə biləcəyimizi heç düşünmürdülər. Həqiqətən, müdafiə qurğuları çox möhkəm idi. Ordumuzun hazırlıq səviyyəsi, müasir texnikalarla təmin olunmağımızdan ya xəbərsiz idilər, ya da bu barədə düşünmək fikrində deyildilər. Görünür, “Düşməni özündən güclü bilməlisən” fikrini unutmuşdular.

İlk atəş, ilk hücum... Artıq müharibə başladı.

“Müharibənin başladığını bizə sentyabrın 27-si sübh tezdən Cavid zəng edib dedi: “Ana müharibə başladı. Bu gün müharibənin başlanmasıన xəbər verdim, inşallah, bir neçə gündən sonra Qələbə xəbərini verərəm”. İnanmadım. Bir saat keçməmiş zəng etdim. Cavid telefonu götürdü: ”Ana, narahat olma, mən sağ-salamamatam”. Atılan silah səslərini

eşidirdim. Dedim ki, silah səslərini eşidirəm. Cavid telefonu bağladı. O silah səslərini heç vaxt unutmaram.

Aradan bir müddət keçdi, ürəyim dözmədi. Təkrar zəng etdim. Cavidin səsində kədər hiss etdim. “İki şəhid vermişik”, – söylədi, sonra sevinclə: “Birinci postu yardım, Qələbəyə doğruyuq. Yarım saat istirahət edib, ikinci posta gedirik”. Çox həyəcanlı idi. On beş dəqiqədən sonra Cavid zəng etdi ki, döyüşə giririk, öndə düşmənin xeyli canlı qüvvəsi, möhkəm istehkamları var. Qələbəmiz üçün, bizim üçün dualar edin. Elcan evin kişisidi, sən də mənim qəhrəmanımsan. Hər şey sənə əmanət. Məndən narahat olma, bu günü çıxdan gözləyirdik. Biz qorxaq deyilik. Nə vaxta qədər öz torpaqlarımıza səngərdən baxacağıq? Çingizdən narahatam, Murov istiqamətində vəziyyət yaxşı deyil. Ana, burda yerlə göy birləşib. Qarşımızda “Mübariz” postudu, onu alanda zəng vuraram.

“Allah” səsləri eşidilirdi. Təngnəfəs danışındı. Bircə onu deyə bildim: ”Özünü qoru!”.

Bu, Cavidin mənimlə son danışışı idi.

Axşam oldu, zəng gəlmədi. Mən dəfələrlə zəng vurdum, götürmədi. Heç bilmirdim, nə edim. Axırıncı dəfə telefonu açdılar, elə bildim, Caviddi, səsini çıxarmır, şübhələndim. O, heç vaxt belə etməzdi. Sonra vəziyyət daha da ağırlaşdı. Nə telefon, nə də internet işləmədi. Əlaqə saxlamaq olmadı...

Sentyabrın 30-da Çingiz zəng edib Cavid soruşdu, dedim, – cavab vermir. Mən belə deyəndə “Yaxşı, indi vaxtim yoxdu, sonra danışarıq”, – dedi.

Səhəri gün rayon Səfərbərlik İdarəsinə getdim. Dedilər ki, qolundan yaralıdı, imkan olanda özü əlaqə saxlayar.

Oktyabrın 4-ü...

Sübh tezdən bayırda ağlaşma səsi eşitdim. Tez həyətə çıxdım. Gördüm həyətdə çoxlu adamlar var. İlham da ağ-

layır. İcra nümayəndəsi mənə yaxınlaşıb: “Dözümlü ol, Cavidini – şəhidini qarşılı”, – dedi. Onda bildim ki, Cavid şəhiddir. Dedim: “Çingizi qardaşının dəfninə gətirin”. “Yaxşı, gətirərik”, – dedilər. Lakin Cavid telefonundakı “Vur komandır, vur!” sədaları altında Çingizsiz son mənzilə yola salındı.

Telefonundakı statusunda “Öncə Vətən!” paylaşımı olan Vətən sevdalı Cavid döyüşə gedəndə telefonu dostuna verərək: “Burda ailəmə, uşaqlarına yadigar qalası çox şəyler var, bunu bizə verərsən”, – deyib. İçində Vətən sevgisi olan mahnilər və sözlər olan, şəhid əvəzinə danışan telefonunu...

Dəfn çox izdihamla keçdi. Mən də o izdihamla ağır-ağır addımlayırdım. Buna yerimək demək olmazdı. Bu oğul cənəzəsi arxasında sürünmək idi. Qələbəyə gedəsi insanlar qəbiristanlığına axışındı”.

Azərbaycan Ordusunun giziri Cavid İlham oğlu Məmmədov 2020-ci il sentyabrın 27-də Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən Ermənistən işğalı altında olan ərazi-lərin azad edilməsi və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa olunması üçün başlanan Vətən müharibəsi zamanı Suqovuşan, Taliş istiqamətlərində gedən ən ağır döyüşlərdə qəhrəmanlıq göstərib. Döyüşdə birinci postu yaranlardan olub. Hər zaman düşmənlə üzbəüz döyüşmək arzusu ilə alışış-yanan, şəhidlərimizin intiqamını almağı özünə borc bilən, bizim üçün vacib postlardan sayılan “Mübariz” postuna bayraq sancmağı özünə böyük şərəf hesab edən Cavid “Mübariz” postuna bayraq sancarkən düşmənin snayper atəsi ilə yaralanıb. Olduğu yer minələ sahə olduğundan döyüşü dostlarının onu götürməyə gəlməsinə razı olmayıb, təkcə döyüşərək taboru xilas edib. Cavid sonda düşmən mərmisi nəticəsində şəhidlik zirvəsinə yüksəlib. Bir həftəyə

yaxın Cavidin meyiti neytral zonada qalıb. Ordumuzun növbəti hücumlarının birində Cavidin meyiti əsgərlərimiz tərəfindən götürüлüb.

Vətəni canından artıq sevən qəhrəman şəhidimiz Cavid İlham oğlu Məmmədov doğulub boy-a-başa çatdığı doğma yurdunda, Şəmkir rayonunun Yeniabad kəndində dəfn olunub.

Şəhidimizin dəfn mərasimində Müdafiə Nazirliyi, Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidməti, hərbi hissənin nümayəndələri, Şəmkir Rayon İcra Həkimiyətinin rəhbərliyi, rayon ictimaiyyəti, kənd sakinləri iştirak ediblər. Belə igid, vətənpərvər oğul böyüdüklərinə görə valideynlərə minnətdarlıq bildirilib.

Ruhu şad olan şəhidimizin ruhuna dualar oxunub.

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi uğrunda döyük əməliyyatlarına qatılaraq hərbi hissə qarşısında qoyulmuş tapşırıqların icrası zamanı vəzifə borcunu şərəflə yerinə yetirdiyinə görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 15.12.2020-ci il tarixli 2349 nömrəli Sərəncamı ilə Cavid İlham oğlu Məmmədov ölümündən sonra "Vətən uğrunda", 29.12.2020-ci il tarixli 2368 nömrəli Sərəncamı ilə "Suqovuşanın azad olunmasına görə" və 2373 nömrəli Sərəncamı ilə "Laçının azad olunmasına görə", 30.12.2020-ci il tarixli 2374 nömrəli Sərəncamı ilə "Hərbi xidmətlərə görə" medalları və 5 noyabr 2022-ci il tarixli Sərəncamı ilə 3-cü dərəcəli "Vətənə xidmətə görə" ordeni ilə təltif edilib.

Müstəqillik Gündündə doğulan Cavidin məzarı başında onun doğum günü qeyd edilir.

ÖLÜMÜNDƏN SONRA YAŞAYANLAR

Hamı Cavidin arzusundan Qələbəyə boylanırdı. Qəbiristanlıqda düşmənə nifrətlə bərabər, həm də Qələbəyə inam vardı.

Yeniabad kəndi ilk şəhidinə qucaq açırdı. Qəbiristanlığa ilk dəfə idi sevdiyi, qoruduğu Azərbaycan bayrağına büküllən şəhid oğul gəlirdi. Bu izdihama bütün qəbirlər baş qaldırmışdı. Bu gün gələn ölənlərin ən şərəflisi idi. Qəbiristanlıqda uyuyanların “Buyur!”, “Buyur!” sədaları ağlaşma səsini kəsdi. Vətənə vətənlik, torpağa müqəddəslik gətirən şəhidimiz qəbiristanlığa da müqəddəslik statusu verdi.

Qəbiristanlıq artıq ailənin, nəslin, el-obanın yox, Azərbaycan xalqının ziyarətgahına çevrildi. Məktəbə təzə gedənlərin, əsgərliyə yola salınanların and yeri oldu.

“Vətəni necə sevmək lazımdır?” sualının ən dəqiq cavabı canını özündən çox sevdiyi Vətənə fəda edən şəhidlərin həyat yoludur. Döyüşə girəndə ilk və son sözü “Vətən” olan şəhidlərin!

Bayraqı öpüb and içən var.

Bayraqı bağırdı daşıyan var.

Bayraqı yüksəkliklərə qaldıran var.

Bir də bayraqa bürünən var.

Heç bir bayraq sənin büründüyün bayraq qədər öpülmədi, əzizlənmədi, sevilmədi, Şəhidim!

And içilən də. Ucalan da. Qorunan da.

Sən bayraqı şərəfləndirdin. Bayraq səni!

Həyatda elə günlər olur ki, insan o günləri xatırlamaq istəmir. O günlərin təqvimindən silinməsini istəyir. Cox tə-

Əssüf ki, onlardan qaçmaq olmur. Belə günlər ildə bir dəfə yox, hər ay, hər həftə səninlə qarşılaşır, sanki səni izləyir. O günü əvvəlcədən bilmək mümkün olsaydı...

Biz mümkün süzlüyü mümkün etmək iqtidarında deyilik. Onu Yaradan bilir.

Şirinləri çox vaxt üstələyən ağrı, acı insanı daha çox yaralayır. Bu yaranın ürəkdə izi, yeri qalır. Bəlkə, budur onları unutmağa qoymayan, tez-tez yada salan, xatırladan.

Yoxluq insanın içindəki böyük bir boşluqdur. Dolması bəzən çətin, bəzən mümkün olmayan boşluq... Boşluğa düşmək vakuumu düşmək kimidir. Onun öz cazibə qüvvəsi var. Səni özünə tabe etmək istəyən cazibə qüvvəsi.

Varlığın qəfildən yoxluğa çevrilməsinə alışmaq çətindir. Olanların birdən itir, sən də o itki ilə bərabər yox olursan. O bağla birlikdə içində qırılırsan. Baxanda görəsi, əl uzadanda çatası olanlar artıq yoxdur. Yoxluq tez-tez əlini sənin kürəyinə qoyur. Daha onunla bağlı xəyallar qura bilmirsən. Əlçatmadıq xəyalların boşluğa düşür. O boşluqda ancaq keçmiş var. Hər dəfə ordan çıxmaga çalışanda içindən bir sızıntı keçir. O sızıntılarla yaşamaq adamı üzür, bərpa isə uzun çəkir.

Təkcə keçmişdən ibarət olmayıb, həm də gələcəyi olan həyat isə davam edir. Özünün, səni yaşıdanların, yaşatmaq istədiklərinin xatırınə gələcəyə baxıb yaşamaq. Çıxış yolu ancaq bundadır. Axı əziz tutulan xatırələrin xatırınə yaşamaq da var bu həyatda.

Bu həyatdı... Sonunu bilməyib addım atdığınız, bizi hara aparacağından, nələrlə qarşılaşdıracağından xəbərimiz olmayan həyat.

Nə yaxşı ki, xoş xatırələrdən yadigar qalanlar var, bir də sevginin, sevgilərin yadigarlarına görə yaşamaq.

MƏMMƏDOV ÇİNGİZ İLHAM OĞLU

1992-ci il iyulun 9-da Şəmkir rayonunun Yeniabad kəndində anadan olan Çingiz yaraşıqlı və ağıllı olmaqla bərabər, həm də diribaş uşaq olub. Hələ uşaq ikən atası Çingizin dişini çəkdirməyə aparır, o da həkim otağındakı alətlərə baxır və həkimdən çəkinir. Həkim nə qədər “Dərman qoyacam, gedərsən evə”, - desə də, Çingiz baş qarışan kimi aradan çıxır. Atası evə gəlib anasından soruşanda ki, Çingiz gəldimi? Anası narahat olmağa başlayır. İlk dəfə getdiyi, tanımadığı yolu necə qayıda bilərdi?! Otağa keçəndə görürler ki, Çingiz yatağında yatıb. Bir dəfə də anasıyla xəstəxanaya xalasının yanına gedən Çingiz 1-2 saat keçməmiş təkcə piyada yolla evə qayıdır.

Bunlar Çingizin məktəbə getmədiyi vaxtlarda baş verib.

Çingiz səliqəli və mehriban idi. Orta məktəbi bitirdikdən sonra hərbi xidmətə çağırılan Çingiz əsgəri borcunu Lənkərandakı “N” sayılı hərbi hissədə yerinə yetirirdi. Andiçmə mərasiminə gedən valideynlərinin Çingizin Lənkəranda qalması üçün komandirlə danışmaq istəmələrinə etiraz edib demişdi: “Siz komandırə nəsə desəniz, mən burdan qaçacam”.

Bir müddətdən sonra məzuniyyətə gələn Çingiz hər şeyin çox yaxşı olduğunu söyləyir.

Hərbi xidməti başa vuran Çingiz “Azpetrol”da işə düzəlir. Bir müddət orda işləyir. Və bir gün işdən evə gəlib valideynlərinə daha orda işləməyəcəyini, xeyir-duaları ilə sənədlərini toplayıb “Gizir hazırlığı kursu”na vermək istədiyini bildirir. Hərbi formanın Çingizə yaraşdığını, bacarıq və həvəsini görən valideynlər razılıq verirlər.

Çingiz imtahanlardan əla qiymətlər alaraq Müdafiə Nəzirliyinin “Gizir hazırlığı kursu”na qəbul olur. 2015-ci ildə kursu bitirdikdən sonra Naxçıvandakı N sayılı hərbi hissəyə qulluğa göndərilir.

2016-ci ilin Aprel döyüslərində Çingiz könüllü olaraq döyüşə qatılmaq istəsə də, icazə verilmir. Döyüşdə iştirak etmədiyinə görə özünü narahat hiss edir.

Çingiz Naxçıvanda Piyadaların Döyüş Maşınının (PDM) komandiri vəzifəsində çalışır. Əsgərlərin, zabitlərin sevimlisi olur.

2017-ci ildə müqaviləsi bitdikdən sonra yenidən 5 illik müqavilə imzalayır. Bu dəfə o, həmlə taborunu seçərək, Şəmkirdə qulluğunu davam etdirməyə başlayır.

Çingiz mərd, qorxmaz, cəsur olmaqla yanaşı, həm də vətənpərvər insan idi. Dəfələrlə Fəxri fərmanlara layiq görülür, Silahlı Qüvvələr Günü medalla təltif edilir. Bütün bunların fövqündə onun peşəsinə olan sevgisi dayanırdı.

Uşaqlıqdan bacarığı ilə seçilən Çingiz hərbidə də xüsusi keyfiyyətləri ilə fərqlənirdi. Bu bacarıq və keyfiyyətlər həmlə taborunda onun köməyinə çatırdı. Çingiz hərbin sırlarını öyrənməklə yanaşı, bütün silah və texnikalardan istifadə etməklə hamının sevimlisinə çevrilmişdi. Sınaqlardan üzüağ çıxan Çingiz təlimlərdə yüksək göstəricilər əldə edən yetkin döyüşü idı.

2020-ci il sentyabrın 27-də başlayan Vətən müharibəsi zamanı ən ağır döyüslərdə qəhrəmanlıq göstərən gizir Çingiz Məmmədov düşmənə sarsıcı zərbələr endirərək komandirlərinin etimadını doğruldur.

Komandiri Çingizə qardaşının şəhid olduğuna görə döyüsdən geri qayıdır, dəfndə iştirak etməsinə icazə verir. Lakin Çingiz bu sarsıntıdan bir qədər özünə gəldikdən sonra silahını götürüb: “Vətən sağ olsun! Cavidin və bütün şəhidlərin qisasını özüm alacam!” - deyərək döyüşə atılır.

BİRİNCİ VƏ SONUNCU AD GÜNÜ QEYD EDİLƏN ANA

“Çingiz evə gələndə məzuniyyət götürmüştü. Məzuniyyəti bitən kimi Kifayəti də götürüb Naxçıvana qayıtdı. Çox xoşbəxt və mehriban idilər. İldə bir dəfə kəndə gəlirdilər. Elgiz dünyaya gələndə bir müddət kənddə - evimizdə qaldılar. Sonra yenə Naxçıvana qayıtdılar. Uşaqtan ayrı qala bilmədiyimdən, yanlarına getdim.

Çingiz hər dəfə evə gələndə birinci məni soruşardı. Mənə “anam-bacım”, - deyib, boyu bərabəri göyə qaldırardı. Dərdi-səri mən idim. Mən övladlarımı çox bağlı idim. Onlarla nəfəs alırdım.

Cavid də, Çingiz də öz işlərini özləri həll etməyi bacarsalar da, onlara nə qədər əminliyim olsa da, yenə ana olaraq içimdə narahatlıq vardi.

Özümə ad günü keçirməyi sevməzdəm. 2020-ci il sentyabrın 5-də 50 yaşı tamam oldu. Cavidlə Çingiz mənə ad günü sürprizi etmək istəyirdilər. Həmin gün Cavid evə gələ bilmədi. Çingiz gəlib həmişəki kimi məni qucaqlayıb təbrik etdi. Tort kəsdik, şəkil çəkdirdik... Bilmədim, bu, mənim birinci və sonuncu ad günüm olacaq.

22 gündən sonra 44 günlük müharibə başladı. Müharıbənin başladığını Caviddən eşitdim, Qələbə xəbərini Çingizdən eşitmək istəyirdim.

Çingiz sentyabrın 30-da zəng edəndə uşaqlarını, atasını mənə tapşırdı: “Möhkəm olun, 10-15 günlük müharibədən sonra tarixi Qələbəmiz olacaq”. Sonra yoldaşı Kifayətlə danışdı. Hər ikimizlə danışması məni şübhəyə saldı. Düşündüyüm pis şeylərdən uzaqlaşmaq istəyirdim. Axı Çingiz həmi-

şə “göydə qartal, yerdə şirəm”, - deyirdi. Sonra əlaqə saxlamaq istədim. İnternet kəsildi, danişa bilmədik. Orduya yardım aparanlardan onları soruşurduq. Həmin gün elə bil məni qara basdırmışdılar. Çox üzüyürdüm. Gözümün qarşısına elə şeylər gəlirdi ki, onları dilə gətirmək mümkün deyildi. Qohum-qonşu gəlib halımı soruşurdu. Heç cürə rəhatlıq tapa bilmirdim.

O günlər nələr yaşadığımızı bir Allah bilir. Xəbərsizlik adamı üzən şeydi. Müharibədə hər anın ölüm ola biləcəyini bilə-bilə bütün günü gözün yolda, qulağın səsdədi. Hamidən xəbər gözləyirsən. Televiziyanın, radiodan... Hər yoldan ötəndən,... küləyin səsindən... Hər qapı açılanda gözü nü gələnin üzünə dikirsən. Bəlkə, nəsə eşidib...

Ən qorxduğun qəfil zəngdir. Gözləmədiyin, səni diksin-diren zəng. Birdən bəd xəbər olar deyə.

Axtarışda olduğundan qarşılaşdığını hər kəsdən birinci özünüküni soruştıran: “Gördünmü, nə eșitmisən?” İçini döyən suallar yeyir səni. Nəticəsiz axtarışların əzabı ağır olur. Çox ağır...

İlhamlı xəstəxanaları, morqları gəzirdik. Heç yerdə Çingizə oxşar kimsəni tapmadıq. Bir gün eşitdik ki, Füzulidə morqda çoxlu şəhidlər var. Ora yollandıq. Yolda sürücü tanıldığı bir adamdan Çingizi soruştı. Danişıqlarından anladım ki, “Ömər” postu istiqamətində gedən ağır döyüşlərdə bizimkiləri minamyotla vurublar. Maşının qapısını açıb özümü bayırə atmaq istəyəndə İlham qolumdan yapışdı. Hər kəs şokda idi. Hami maşından düşdü. Yaxınlıqda meşə kimi yer vardi. “Çingiz”, “Cavid”, - deyə qışqırırdı. Həmin anda elə bilirdim yanımızdadılar. ”Sakit ol, biz burdayıq”, - deyirlər. Kor-peşman evə qayıtdıq. Həmin gecə

yata bilmədim. Çingizin səsi ilə piçilti eşidirdim: “Mama, bizi peyğəmbərimiz qurtardı. Yüz il də qalsa, bizi heç kim tapa bilməzdi”. Tez gözümü açdım, heç kim yox idi.

Beləcə, özümüzü aldada-alda Cavidin qırxına çatdıq, amma Çingizdən hələ də bir xəbər yox idi. Səhər tezdən axşam saat 10-a kimi gözüm qapıda qalırdı. Ya Rəbbim, birlədən rayon Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış İdarəsin-dən kimsə mənə şəhid xəbəri gətirər. Gətirməsin...

İlhamlı məni Şəmkirə DNT analizinə çağırıldılar. Heç nə başa düşmədim. Əlaqə saxlamaq üçün nömrə verdilər. Sonra məsələnin nə yerdə olduğunu başa düşüb tez-tez əlaqə saxladım. 2020-ci ilin dekabrında itkin düşənlərin siyahısında adı olanların tapılan meyitlərini üçrəngli bayraqa bükküb gətirirdilər.

Nəhayət, 78 gündən sonra Cavidimi qarşıladığım kimi Çingizimi də qarşıladım. Hamidan xahiş elədim ki, mənə də onların yanında məzar qazsınlar. Mənim üçün həyat dayanmışdı. Böyüdüyüm iki oğul Vətən uğrunda şəhid oldu. Mən də onlar üçün özümü şəhid etmək istədim. İntihar etdim, lakin alınmadı. Şəhidlərimə qovuşa bilmədim. Həkimlərin səyi nəticəsində həyatı qayıtdım. Ömrümün axırına kimi mənə həyat yoxdur. Buna baxmayaraq, “Vətən sağ olsun!” – dedim. Özləri qayıtmalar da, işgal altında olan torpaqlarımızı azad etdilər. Gələcək nəsillərimiz müharibə görməsin, şəhid verməsin. Mənim yaşadıqlarımı heç bir ana yaşamasın. Övladsız qaldım, Vətənsiz qalmadım. Məni yaşadan səbəblərdən biri də budur.

O anları heç nə ilə əvəz eləmək olmur. Hətta onu danışmaq belə çox çətindi.

ÇİNGİZ CAVİDİN ŞƏHİD OLMASINI BİLİRDİ...

Müharibə qadınlara və kişilərə eyni dərəcədə təsir göstərir. Lakin bəzilərinin qanını, bəzilərinin isə göz yaşlarını alır...

Tekkerey Uilyam

Yeddi gün heç nə yemədim, su da içmədim. Yaralının suya ehtiyacı olsa da. Cavidin, Çingizin yanında ola bilmədim, yaralarını sarı'yıb, son sözlərini eşitmədim. Tabutu açıb onların soyuq üzlərini görmədiyim üçün özümü günahkar ana sayıram. Açımaq istədim, qoymadılar. Görsəydim gözümüzdə, qəlbimdə qalardılar.

Çingizin komandiri deyirdi ki, Çingiz Cavidin şəhid olmasına bilirdi. Çingizi dəfndə iştirak etmək üçün evə gəndərə bilmədim. “Vətən sağ olsun! Mən Qələbəylə evə dönməliyəm. Şəhidlərin və qardaşımın qanı yerdə qalma-malıdır”, – dedi. Mən bilirdim ki, qardaşının şəhid olmasını bilsə də, o geri dönməz. İçində düşmənə nifrət hissi sonsuz olan Çingiz döyüşə böyük əzmlə atılıb. Murovda dağlıq ərazi olduğuna görə çətin döyüşlər gedirdi. Düşmənin qurduğu pusqunu Çingiz təkbaşına darmadağın edib.

2020-ci il oktyabr ayının 4-ü, qardaşı Cavid torpağa tapşırılan gün Çingizin son döyüşü olub. Murov dağı istiqamətində gedən ağır döyüşdə düşmənin alınmaz qala hesab etdikləri “Ömər” postunu aldıqdan sonra Çingiz 18 nəfərlik komanda heyəti ilə birlikdə düşmən mərmiləri nəticəsində şəhidlik məqamına ucalıb. Uzun axtarışlar nəticəsində məlum olub ki, ermənilər Çingizlə birlikdə 18 şəhidi üç metr dərinliyində quyuda basdırıblar. 78 gündən sonra 18

döyüşümüzün - şəhidimizin cəsədləri tapılaraq DNT analizinə verildikdən sonra ailələrinə təhvil verilib.

Şükürlər olsun ki, indi onların məzarını ziyarət edə bilirik. Mənim qəhrəman övladlarım Qələbə müjdəsini görmədilər, onu yaşamadılar...

Qələbəni onlara məzarları üstündə bu sözlərlə çatdırdım: “Ananın torpağını işgalda gördünüz. Silaha sarılıb dağlara qalxdınız. Qələbə çaldınız. Qələbəniz mübarək, Şəhid adınız uca olsun!”.

Övlad ağrılарını ən tez duyan analardır. Onlar nə qədər böyüselər də, ana onların ağrılарını öz içində çəkir. Ana qəlbi övladın hiss və duyğu mənbəyidir.

Təklənib məhlənin bir küncündə oturub evə baxıram, sanki ev bomboşdur, heç kim yoxdur. Divarlar göz yaşı axıdır, hər yer ağlayır. Yenə ümidi üzmürəm, nə vaxtsa, qapını döyüb: “Mama, biz gəldik, narahat olma”, - deyərlər. Onlarla tez-tez danışıram, məni sakitləşdirirlər: “Mama, biz uşaqları sizə əmanət etmişik axı!”.

Təsəllim onların uşaqları və adlarıdır. Başımız uca, ürəyimiz nisgilli dir. 44 gündə iki oğul şəhid vermək çox çətindir”.

Ana ağrısı, ana yanğısı adamı dilə gətirir:

Qələbə yolçuları

*Şəhid Cavid və Çingiz qardaşlarının
anası Faya ananın dilindən*

Bir sükutda iki qəm,
Qəminə qurban olum.
Gözüm qarası şəhid,
Cəminə qurban olum.

Hər gün məni yoxlayan,
Daha məni yoxlamır.
Sıxıb məni köksünə,
Öpüb, daha qoxlamır.

Boş qalıb solum-sağım,
Üşüyür yanaqlarım.
Hara uçub getdiniz,
Siz, qoşa qanadlarım?

Həsrət qaldığım baxış
Daşlardan baxır mənə.
Arzuma qovuşaram,
Kaş bircə kərə dinə.

Çin oldu isteyiniz,
Sona yetdi arzular.
Siz, ey Vətən sevdalım,
Qələbəyə yolçular.

Çingiz İlham oğlu Məmmədov 18 dekabr 2020-ci il tariхində Şəmkir rayonunun Yeniabad kəndində, şəhid qardaşı Cavidin yanında dəfn olunub.

Şəhidimizin böyük izdihamla keçirilən dəfnində Müdafiə Nazirlüyü, Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidməti, hərbi hissənin nümayəndələri, Şəmkir Rayon İcra Hakimiyyətinin rəhbərliyi, rayon ictimaiyyəti, kənd sakinləri iştirak ediblər. İgid, vətənpərvər, qəhrəman övladın valideynlərinə minnətdarlıq edilib. Şəhidlərimizin ruhuna dualar oxunub.

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi uğrunda döyüş əməliyyatlarında hərbi hissə qarşısında qoyulmuş tapşırıqların icrası zamanı vəzifə borcunu şərəflə yerinə yettirdiyinə görə gizir Çingiz İlham oğlu Məmmədov ölümündən sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 24.06.2021-ci il tarixli 2722 nömrəli Sərəncamı ilə "Vətən uğrunda", 2718 nömrəli Sərəncamı ilə "Kəlbəcərin azad olunmasına görə" medalları və 05.11.2021-ci tarixli 2987 nömrəli Sərəncamı ilə 3-cü dərəcəli "Rəşadət" ordeni ilə təltif edilib.

Sən Vətən üçün şəhadətə qovuşduн.

Ucaltmaq istədiyin bayraq qədər ucaldın.

Bu, sevginin ən yüksək məqamıdır.

Şəhidlər ölümü ilə ucalır.

Torpaq qanla suvarıldıqca Vətən olur. Müqəddəsləşir.

Sən şəhidliyinlə insanlığın, vətəndaşlığın ucalı biləcəyi zirvəsən.

Sən tarix yazdır. Tarix səninlə yazılıacaq.

İki qardaş, iki oxşar tale... Bir ailənin iki övladı. Vətəni canından çox sevən iki ığid döyüşçü, iki şəhid! İki Qəhrəman! Bu iki qəhrəmanı böyübən, onlara vətən sevgisi verən, mərd, qürurlu olmayı öyrədən: İlham ata, Faya ana!

Şəhid məktubları uçur havada

Şəhid məktubları uçur havada
bu kəndin göyləri məktubla dolu.
...Bir cavan gəlinin röyalarında
şəhid məktubları gül dərir indi,
məktubun üstünə tül sərir indi.
Gözləri qapıya, yola dikilən
ananın qoynunda şəhid məktubu...
...Bulud arxasına çəkilən Ay da,
səmada məktublar oxuyur indi,
bu dünya məktublar toxuyur indi:
sevinc məktubları, qəm məktubları.
Göylərin gözləri dolub bu gecə,
parlayan ulduzlar solub bu gecə.
Məktublar güllədi, sözlər güllədi.
Bu güllə məktublar, bu söz məktublar,
bir qız, gəlinə bu göz məktublar,
anaya-ataya bu köz məktublar,
döyür qapıları, döyür evbəev.
Əlləri xinalı gəlinlər açır,
məktubun dalınca neçə qız qaçır.
Bu gecə röyalar işiqlar saçır,
bu gecə, bu gecə hamı göylərdə.
Şəhid məktubları uçur havada,
bu kəndin göyləri məktubla dolu.
Bu gecə məktubu paylayan külək
neçə qapıları qəfil döyəcək...

Türkan Məmmədova, *şəhid Məmmədov Cavid İlham oğlunun həyat yoldaşı*: “Şəhidimiz Cavid haqqında günlərlə danışsam, az olar. Biz bir-birimizi uşaqlıqdan tanıyırırdıq, əmioğlu-əmiqızıyıq. Uşaqlığımız bir yerdə keçib. Bir yerdə oynamışıq. Cavid uşaqlıqda qaraqabaq olsa da, amma ürəyi çox kövrək, sakit idi.

Atamı iki yaşında itirmişəm. Atanın nə olduğunu bilməmişəm. Anam da məni atıb, başqası ilə ailə həyatı qurub. Məni ata nənəm saxlayıb.

Cavid yeddinci sinifdə mənə şeir yazmışdı. Sevgi seiri idi. Təəccübləndim. Dedi sonra oxuyarsan. Oxudum, özünə heç nə demədim. Mənə olan hissələrini ifadə etdiyini duydum.

Əsgərlikdən qayıdanınan sonra dostuna məni sevdiyini deyib. O da anasına çatdırıb. Bibim (Faya ana) mənim fikrimi öyrənmək istədi. Məni nənəm saxladığından ondan soruşturmağı bildirdim. Nənəm də mənim qərar verməyimi söylədi.

Sonra Cavidlə bir-birimizi sevdik. Mən ilk dəfə idi kimi-sə bu qədər sevirdim. Cavid sanki mənə ata oldu. Ata, ana sevgisini mənə yaşatdı. On üç ildən sonra xoşbəxtliyi mənə anlatdı. Arxa-dayaq oldu. Həyatın nə olduğunu göstərdi. Yaşadığım pis günləri mənə unutduracağınə söz verdi.

Nişanlandıq. Bibim Çingizin Naxçıvandan gəlməsini gözləməyi məsləhət bildi. Toyumuza hazırlaşanda Çingiz qız qaçırtdı. Ona görə dedilər ki, bizim toyumuz gələn ilə qalsın. İndi Çingizgilin toyunu edək. Həmin vaxt mən də Cavidgilə köməyə gəlmişdim. Toyumuza hazırlaşırıq. Axşam Cavid məni qaçırtdı.

Evliliyimizdən üç il sonra hərbidə işləmək istədiyini söylədi. Bibim Cavidin hərbə getməsini istəmirdi. “Biriniz evdə qalın”, - dedi. Cavid sonda istəyinə nail oldu.

Cavid vətəninə, torpağına, ata-anasına bağlı bir oğul, yaxşı həyat yoldaşı, eyni zamanda gözəl ata idi.

Beş il canından çox sevdiyi vətəni bir hərbçi kimi qorudu. Əvvəlcə Tovuzda, sonra isə Naftalandı gizir olaraq hərbi xidmətdə oldu. Sonradan öz istəyi ilə düşmənlə üzbüüz postda xidmətini davam etdirdi. Hər dəfə evə gələndə “Postda nə qədər başısağdı gəzəcəyik. Öz torpaqlarımıza səngərdən boylanacaqıq. Niyə müharibə olmur ki, torpaqlarımızı birdəfəlik azad edək. Şəhidlərimizin, Xocalının intiqamını alaq”, - deyirdi.

Cavid uşaqları çox istəyirdi. Bir gündə neçə dəfə zəng edirdi. Oğlunun məktəbə getməsini çox arzulayırdı. Elcana məktəb çantası almışdıq. Sevinirdi.

Cavid axırıncı dəfə sentyabrın 9-da qızımız Damlanın ad gününə gəlmışdı. Həm də hərbi həkimlərin verdiyi sənədlə əməliyyat olunmalıydı. Ayağında damar genişlənməsi vardı. Anası da, mən də dedik ki, get əməliyyat olun. Dedi: “Müharibə başlayacaq. Əsgərləri tək qoya bilmərəm. Torpaqları azad edək, sonra əməliyyat olunaram”.

Cavid evin böyük oğlu olduğundan biz başqa evdə yaşıyırıq. Bir il idi, öz evimizə köçmüdü. Gözəl bir ad günü keçirdi. Amma Cavidin narahatlığı hiss olunurdu. Sentyabrin 15-də hərbi hissəyə qayıdanda oğlumuz Elcanı yanına çağırıb dedi ki, mən vətənə olan borcumu yerinə yetirməyə gedirəm. Bacını və ananı sənə tapşırıram. Bundan sonra mənə bir şey olsa, başını dik tut. Evin kişisi sənsən. Şəhid olsam, ruhum həmişə sizinlə olacaq.

Müharibənin olacağını bilirdi, ancaq bizə bildirmirdi ki, pis olarıq. Gedəndən sonra on gün nə zəng elədi, nə də zəngə cavab verdi. Sonra özü zəng elədi ki, təlimdəydi.

Cavid sentyabrın 26-sı iki dəfə zəng elədi. Anası da bizdə idi. Görüntülü danışmaq istəyirdi. Dedi: ”Sizi də, uşaqları da görmək istəyirəm. Sabah müharibə ola bilər”. Internet olmadığından görüntülü danışa bilmədik. Düşmənin hücum edəcəyindən xəbər tutmuşdular.

Sentyabrın 27-də zəng elədi ki, müharibə başladı.

Tərtərin Talyış kəndi istiqamətində döyük gedirdi. Saat 12-də Cavid yenə zəng etdi. Dedin: “Özünü qoru. Mənim səndən başqa heç kimim yoxdur. Nə atam var, nə anam, nə qardaşım, bacım”. “Mən şəhid olsam, sənin arxanda Azərbaycan xalqı olacaq. Sən tək deyilsən, oğlumuz Elcan və qızımız Damla sənə əmanətdir. Üç kənd azad etmişik, amma şəhidlərimiz var. Onların qanını yerdə qoymayacaq. Son damla qanımıza qədər vuruşub torpaqlarımızı azad edəcəyik. Allaha əmanət olun! Mən şəhid olsam, başınızı dik tutun. Vətən sağ olsun!” – deyib telefonu söndürdü. Səsin-dən hiss etdim ki, vəziyyət yaxşı deyil. Bilirdim ki, Cavid qorxan deyil, nə olursa-olsun, qisasını alacaq. Səsi yaxşı eşidilmirdi. Təyyarə, atışma səsi gəlirdi. Dedi: “Səngərdəyik. İrəliyə getdikcə şəbəkə zəifləyir. Uşaqlardan muğayat ol”. Mən də “Özünü qoru”, - deyib ağladım. Sonra zəng elədim, zəng çatmadı.

Mənə söz vermişdi ki, qolum-qıcılm olmasa da, mütləq gələcəm. Səni tək qoymayacam.

Yuxuda gördüm ki, dişimin biri ağrıyır. Bunun yaxşı olmadığını dedilər. Sonra eşitdik ki, yaralanıb. Həmin andan hər qapı döyülləndə nə isə olacağını düşünürdüm.

Axşam xəbər gəldi ki, Cavid yaralanıb, götürirlər. Gəldim ki, insanlar yığılıb, bibim ağlayır. Sən demə, evimizin çıraqı əbədi sönübümiş. Cavid “Mübariz” postuna bayraq sancar-kən snayperlə qarın nahiyyəsindən vurublar. Yaralanıb. Cavidin yaralandığı yer minalı sahə olduğundan dostlarını gəlib onu götürməyə qoymayıb. Yaralı ola-ola tək döyüküşüb. Sonda düşmənin atlığı mərmi nəticəsində Cavid şəhadətə qovuşub. Altı gün neytral zonada qalıb. Sonra döyüküşçülərimiz onun meyitini götürə biliblər.

Elə bildim ki, dünya mənimçün dayanıb. O təcili yardım maşınının səsi hələ də yadımdadır. Bu, məndə travma kimi

qaldı. Hər təcili yardım səsini eşidəndə o hissləri yaşayıram. Televizorda, telefonda eşidəndə də. O məqamda heç kəsi görmək istəmirəm. Tənhalığa çəkilmək istəyirəm.

Qapı döyünləndə elə bilişəm ki, gələn odur. İndi gəlsə, ayaqlarına döşənərəm.

Oktyabrın 4-ü kəndimizin ilk şəhidi olan Cavid doğulduğu Yeniabad kəndində torpağa tapşırıldı. O anı ömrüm boyu unutmayacağam. Evimin xoşbəxtliyi Cavidlə getdi. Mən Cavidimi canımdan çox istəyirdim. Cavid mənə - atasız bir qızı ata oldu. 17 ildən sonra mənə yaşamağı öyrətdi. Kimsəsiz olduğumu bilə-bilə mənimlə ailə qurdu. Mənə bütün xoşbəxtliyi yaşatdı. Cavidin yoxluğunu qəbul etmişəm. Vətən üçün şəhid olduğu üçün onu qaranlıqdan gələn işiq kimi görürəm. Hər dəfə yuxuma girəndə “Mən ölməmişəm”, - deyir. Uşaqları soruşur.

Cavid torpaqlarımızın alınmasına qurban demişdi. Qurbanı kəsiləndən sonra daha yuxuma girmir. Hər gün onun yolunu gözləyirəm, yoxluğuna inanmırıam. Hətta qəbrini ziyan etdən sonra da. Gecələr uşaqların üstünü örəndə də, elə bilişəm ki, Cavid də mənimlə bərabər uşaqların üstünü örtür. Üzlərindən öpür. Uşaqların yuxulu təbəssümlərində onu hiss edirəm.

Gecələr Cavidin ruhu evimizi dolaşır. Mən bir gün də Cavidən olmadım. Hər gecə onunla danışırıam, olanları-keçənləri bölüşürəm.

Bu gün Cavidin iyini o iki övladımızdan alıram. Hər dəfə uşaqlara baxanda Cavidi xatırlayıram. Ona görə də Cavid həmişə mənimlədi, bizimlədi.

Elcan hər şeyi başa düşür. Damla atasının nə vaxt gələcəyini soruşında “Atan göydən sənə baxır”, - deyirəm. İstəyirəm, uşaqlar atasız olsalar da, mənim yaşadıqlarımı yaşamasınlar. Hamidian yaxşı geyinsinlər.

Doğmaların, kənd əhalisinin mənə, uşaqlara münasibəti
çox yaxşıdır. Amma mənimcün yenə çətindir... Nə yaxşı ki,
iki yadigar balamız var.

Cavidim, sən:

Ucaltmaq istədiyin bayraq qədər ucaldın.

Bu sevginin ən yüksək məqamıdı.

Şəhidlər ölümüylə ucalır.

Torpaq qanla suvarıldıqca Vətən olur. Müqəddəsləşir.
Bayrağın yüksəldiyi yerdi Vətən zirvəsi.

Sən şəhidliyinlə insanlığın, vətəndaşlığın ucalı biləcəyi
zirvəsən.

Sən tarix yazdın. Tarix səninlə yazılıacaq.

Evimizin iki şəhidi – doğmalarım - Cavidlə, Çingizlə qü-
rur duyuram!

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin! Ruhları şad
olsun!”

Türkan uzun çəkməyən, ancaq onu yaşadan xoşbəxtlik-
dən danışdıqca gözlərimiz dolduğundan söhbəti dayandır-
malı olduq. Bu söhbətə təzədən başlamaq, təzədən o hala
düşmək, onun davamını gətirmək çox ağırdı...

Od götürüb odlanan
Yollar yandırdı məni.
Toylarda yellənməyən
Qollar yandırdı məni.

Həsrət ata baxışı
Uşaqların üzündə.
Toyda kişilər sözər
Dul gəlinlər gözündə.

Şəhidlər heç zaman ölmürlər, qəlblərdə yaşayırlar.

Şəhidlər qanları ilə tarix yazdırılar. Başımızı uca etdilər. Nə qədər Azərbaycan var, onlar da yaşayacaqlar. Gələcək nəsillərə onların qəhrəmanlıqları haqqında danışılacaq.

Kifayət Məmmədova, *şəhid Məmmədov Çingiz İlham oğlunun həyat yoldaşı*: “Çingiz haqqında o qədər danışılması şeylər var ki... Şəhidimlə tanışlığım, evlənməyimiz, həqiqətən, Allahın qismətidir. Qardaşım Naxçıvanda Çingizin əsgəri idi. Ailəmiz Çingizi qonaq çağırmışdı. Onda görmüşdük bir-birimizi. Bir ildən sonra Çingiz məni qaçırtdı.

2014-cü ildə toyumuz oldu. Səkkiz il hərbçi ailəsi oldum. Bu hər kəsə nəsib olmur. Şəhidimin mənə iki oğul yadigarı var. Elgizimiz 8, Uğurumuz isə 3 yaşındadır.

Çingiz yaxşı həyat yoldaşı, yaxşı ata, yaxşı oğul idi. Vətəninə, torpağına çox bağlıydı. Hərb peşəsini çox sevirdi. İşgalda olan torpaqların geri qaytarılmasını, bəlkə də, o, hamidan çox istəyirdi.

Çingiz beş il Naxçıvanda PDM komandiri oldu, sonra Tovuzda və Şəmkirdə həmlə taborunda qulluq elədi.

Şəhidim haqqında o qədər xatirələrim var ki...

Naxçıvanda olanda çox vaxt tək qalmalı olurdum. Çox adamlı evdən çıxmış adamın saatlarla, bəzən günlərlə tək qalması çox çətindi. Ən çətinini də gecələr. Tanımadığın yerdə gecələr sənə ancaq xəyallar qurmaq qalır. Hərbçi yoldaşı olmanın ağırlığını onda anlamağa başladım. Çingizə baxıb onun qədər cəsarətli olmağa çalışırdım. Zaman keçdikcə çox seylərə öyrəşdim. İnsan çətin məqamda, bərkə-boşa düşəndə möhkəmlənir.

Hər dəfə Naxçıvanı yada salanda Aprel döyüşləri yadına düşür. Həyatımın ən çətin, ən ağrılı, dözülməz, sözlə ifadə olunmayan 4 günü.

2016-cı il, 2 aprel... Gecə saat 3-4 arası olardı, həyəcan siqnalı verildi. Çingiz tez geyinib getdi. Hərdən belə çağırışlar olduğundan qorxmadım. Onda biz Naxçıvanda Hərbi şəhərcikdə yataqxanada qalırırdıq. Səhər açılırdı, saat 7 olardı. Çingiz gəldi. Lazım olan şeyləri, paltarlarını yiğdi. Soruşdum ki, nə baş verir? Sağollaşıb, “Ola bilər, bizi döyüşə apardılar. Müharibə başlayıb. Əmr gözləyirik. Şəhidlərimiz var”, - dedi.

O an nələr yaşadığımı təsəvvür etmək çətindir. Cox qorxdum, çünki Naxçıvanda tək idim, heç kimim yox idi. Əlimdən ancaq Allaha dua etmək gəlirdi. Hərbi yataqxanadakı bütün kişilər getmişdilər, təkcə qadınlar qalmışdı. Biz o dörd ağır günü bir-birimizə dəstək olaraq, dua edərək yaşadıq. Onlardan heç bir xəbər yox idi. Telefon da işləmirdi. Çingizgil dörd gün əmr gözlədilər. Dörd gündən sonra görüş üçün evə gəldilər. Onda hərbçi peşəsinin necə ağır olduğunu daha yaxşı anladım. Çingiz şəhidlərimizə görə o qədər üzülmüşdü ki, müharibənin dayanmasını, şəhidlərimizin qanının yerdə qalmasını istəmirdi. Şəhidlərimiz üçün mən də xoç üzüldüm. Onların dəfnini televizordan izlədikcə ağlayırdım. Müharibənin gec, ya tez olacağı hiss olunurdu. O dörd gün Çingizlə bərabər bütün hərbçilər sıradə əmr gözlədilər. Hamı kimi Çingizin də şəhidlərimizə görə düşmənə nifrəti daha da artmışdı. Bilməzdim ki, nə vaxtsa, mənim də şəhidim olar. Yoxsa, günlərin hər anı üçün xatırələr yazardım.

Naxçıvandan gedəndən sonra bu hadisəni ikinci dəfə Tovuz döyüşündə yaşadım. Yenə həyəcan siqnalı verildi. Onda artıq Çingizlə bərabər Cavid də döyüşə gedirdi. Bir evdən iki nəfər, iki hərbçi...

Bu hadisədə də xoç darixdim. Müharibənin olacağına inamım artırdı. Yenə Çingiz iki gün sıradə əmr gözlədi. Evə

zəng vurub bizimlə sağıllaşdı, bizi çox sevdiyini və vəziyyətin gərgin olduğunu, hər an döyüş başlaya biləcəyini dedi. Şəhidlərimizin olduğuna çox sarsılmışdı.

Üçüncü hadisə 2020-ci ilin sentyabrında başladı...

Çingiz sonuncu dəfə evə 2020-ci il sentyabrin 25-də gəldi. Mənə zəng vurdu ki, yemək hazırla. Gəldi. Ac idи, amma yeməyi az yedi, kədər sanki onu doyuzdurmuşdu.

Böyük oğlumuz məktəbə gedəcəydi. Ona paltar almışdım, Çingizə də hədiyyə köynək. Baxdı, inşallah, gedim qayıdım, Elgizi məktəbə özüm aparacam, dedi. Oğlunun məktəbə getdiyinə sevinirdi, ancaq gözlərində kədər vardi. Ona aldığım qara köynəyi də bəyəndi. Geyinib baxdı, mənə necə də yaraşır, çox sağ ol, dedi. Sadə rəngdə paltarı sevərdi. O köynəkdə elə gözəl görünürdü ki... Əynindən çıxarmadı, o paltarla bir saat yatdı. Oyatdım ki, qalx, gedirsən, bir az da bizimlə vaxt keçir. Qoy bir saat da öz yerimdə yatım, dedi. Sanki öz yatağında son yatışı olduğunu bilirdi. Çox pis oldum, ağladım. Hiss etdim ki, onu itirəcəm. “Sənsiz mən neyləyərəm?” - deyəndə zarafatla məni sakitləşdirdi: “Mənə heç nə olmaz, mən şirəm”, - dedi. Həmişəki kimi yenə deyib-gülürdü ki, narahat olmayaq, nigaran qalmayaq. Amma gözlərində bir daha doğmalarını, balalarını görməyəcəyi üçün kədər vardi. O son gün həyatımın ən ağır və ən sevincli günü kimi yaddaşımda qaldı. O günün hər saniyəsi mənim üçün dəyərlidir. O kədərli baxışları, o gedişi heç vaxt unutmaram.

İnsan başına gələcəkləri əvvəlcədən hiss edir.

Evdəkilərlə sağıllaşdı, uşaqlarla görüşdü. Uşaqları tapşırdı: “Özünüzdən muğayat olun”, - dedi.

Müharibənin başlayacağını deyib, bizimlə vidalaşıb müharibəyə getdi.

Qardaşı Cavid də müharibədə olduğu üçün bir-birindən narahat idilər. Tez-tez əlaqə saxlayırdılar.

Çingiz Cavidin şəhid olduğunu bilirmiş. Həmin gün bizimlə danışdı, amma heç nə demədi. Səhərisi yenə danışdı, anasına heç nə demədi, sonra mənimlə danışdı, uşaqları soruşdu. Onları çox istəyirdi. Döyüşə gedəcəyini söyləyib, vidalaşdı.

Çingizin qulaq yaddaşına yazılan sonuncu danışığını hər gün eşidirəm. İki dəfə Cavidi, iki dəfə də Elgizi soruşdu. “Elgiz evin kişisidir. Narahat olma, uşaqlar yanındadır. Mən rahatam. Onlar səni, sən də onları qoru, bir-birinizi buraxmayın. Sizinləyəm”, - deyib sağollaşdı. Mən də: “Dualarımız səninlədi”, - dedim.

O an hiss etdim ki, o, bir daha geri dönməyə bilər. Nə qədər ağır olsa da, Çingizin səsini bir daha eşitməyəcəyimə, şəhid olacağına özümü hazırladım. Çünkü hərbçinin xanımı bu həyatı seçəndə hər şeyi gözə alır. Bir gün şəhid xanımı olacağını da fikirləşir.

Qayının Cavid oktyabrın 4-də üçrəngli bayraqa bükülərək Şəmkir rayonu Yeniabad kəndinə ilk şəhid olaraq götürildi. Qəhrəman şəhidimiz doğulub boy-a-başa çatdığı doğma kəndində dəfn olundu. Cavidin acısını yaşayırdıq, sən demə, Çingiz də şəhid olubmuş, xəbərimiz olmayıb. Çingizin döyüş yoldaşları, komandiri Cavidin şəhid olduğunu bildikləri üçün Çingizin geri qayıtmasını təklif ediblər, o isə ağrısını ürəyinə sıxıb. Düşmənə nifrəti daha da artan Çingiz qardaşının və bütün şəhidlərin qanını alacağını deyib, döyüşə atılıb. Düşmənə nifrəti daha da artdığından ölümün gözünün içində dik baxaraq qəhrəmancasına döyüşüb. Bir neçə dəfə düşmən pusqusundan xəbər tutaraq əks hücumla düşməni susdurub, döyüş postunu almaqda qəhrəmanlıq göstərib. Döyüşü dostları Çingizin qəhrəmanlığından, mübarizliyindən, mərdliyindən çox danışırlar.

Çingiz oktyabrın 4-də aldıqları postda ermənilər tərəfindən atılan mərməri zərbələri nəticəsində döyüşü dostları ilə birlikdə qəhrəmancasına şəhid olub. Onun 18 nəfər şəhid yoldaşı ilə birlikdə basdırıldığı yer 78 gündən sonra döyüşçülərimiz tərəfindən tapılıb.

Biz isə Cavidin yasını verə-verə Çingizi axtarırırdıq. Dəmək olar ki, bütün günümüz gözüyaşlı keçdi. Çingiz DNT testindən keçirildi və öz kəndində - Yeniabadda, qardaşının yanında dəfn edildi. Kəndin ikinci şəhidi də bu evdən oldu. Şəhid tabutlarından biri yox, ikisi bizim evə gəldi. Bir ailənin iki qəhrəman övladı, iki şəhidi: Məmmədov Cavid İlham oğlu və Məmmədov Çingiz İlham oğlu.

Şəhidimi son mənzilə öz ciyinimdə apardım. Sanki o gün Allah mənə əlavə güc vermişdi.

Bizim üçün çox ağır oldu. O ağrı həmişə hiss olunacaq. O vaxt kiçik oğlumuz Uğur 1 yaş 2 aylıq idi. Uğur Çingizimə ata deyə bilmədi. Çingizim onun ata kəlməsini eşitmədi. Uğur atasını tanımadı. Övladlarımız Çingizsiz böyükür. Amma vətənsiz, torpaqsız olmadıq.

Şəhidlər xiyabani...

Nələr gördüm, nələr, nələr -
neçə-neçə, cavan-cavan
ata gördüm,
oğul səsi eşitməmiş,
arzulara yetişməmiş.
Ata gördüm ümidlərdə,
inamlarda yaşayası,
ataya oğlun tanıdan
gəlin ana - əlində xına yarası.

Şəhidlərin qanı yerdə qalmadı. Bu gün şəhidim mənə əmanətləri ilə birgə yaşayır. Onların atası tarix yazan Qəhrəmandır. Mən Çingizin şəhid olacağını o vaxtlar bilsəydim, yenə onunla ailə qurardım. Bu gün bizim dik durmağımız onun şəhadətinə bağlıdır. Ağrımız hər zaman bizimlədir. Hər zaman ürəyimizin yarası qanayır. Amma şəhidlərimizlə fəxr edirik, qürur duyuruq. Mən də gələcəyin iki əsgər anası olacağam. Oğlanlarımı atası, əmisi kimi qəhrəman şəxsiyyət yetişdirəcəyəm. İnşallah, şəhidlərimizə layiq övladlar olarlar.

Hərbçilərin çox əsəbi, ailəyə qarşı qəddar olduğunu deyirlər, amma Çingiz qədər ürəyi yumşaq, ailəyə bağlı insan görmədim. Ürəyi çox saf idi. Əzizləri ilə, dəyər verdiyi insanlarla çox mehriban idi.

Çingiz şəhiddir, amma o, mənimcün həmişə yaşıyır. Həyatımızın ağrılı, acılı anlarında Allah bizə güc verdi, Çingizin xatirələri ilə yaşadıq. Çingizin gülər üzünü və baxışını ürəyimə həkk etmişəm. Hər an gözümün önündə canlanır. Gecələr mənim sirdaşım olur. Heç vaxt evindən onun gülüş səsləri getməyəcək. Mən gülərzülü şəhidimin gülüş səslərini evimizin hər yerindən eşidirəm, duyuram. Xatirələrini evimizdə axtarıram. Evdən axırıncı dəfə çıxdığını hər gün xatırlayırm, üçrəngli bayraqa bükülü tabutunun gəldiyi, son mənzilə getdiyi yollara gündə neçə dəfə baxıram.

Həyatın ağrılı, acılı günləri ilə birlikdə səkkiz illik xoşbəxtlik onunla getdi. Çingiz mənə ağır və məsuliyyətli, ancaq şərəfli bir yol qoyub getdi.

Televizorda şəhidlərin dəfninə baxa, tabutlara, şəhid məzarlarına dözə bilmirəm. Hər dəfə şəhid tabutlarını görəndə elə biliş ki, o tabut bizim evə gəlir. O anları, o acıları təzədən yaşayıram. O ağrı o qədər dərinə işləyib ki, heç bir tə-

səlli onu unutdura bilmir. Ancaq qürurluyam. Bilirəm ki, Cingizim Vətən, Torpaq üçün şəhid olub.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Onların ruhu qarşısında baş əyirəm”.

Hər bir kişinin arxasında güclü qadın dayanır, deyirlər. Vətən üçün canını fəda edənlər qürur duyduqları belə cəsur, mətin xanımların həyat yoldaşlarıdır. Onlar bilirdilər ki, arxalarında onların adını yaşadacaq, övladlarını atalarının adına layiq böyüdəcək xanımları var, ana var.

İnsan atasına, anasına, qardaş-bacısına, əziz dostuna demədiyi, deyə bilmədiyi sözünü həyat yoldaşına deyir. Ən mühüm məqamlarını, sirlərini həyatının yarısıyla bölüşür. Könül verdiyinə ürəyini, dərdini açır. Onu öz-özünü dincələyirmiş kimi dinləyir, istəyini öyrənir. Həyatına yoldaş olanla, dərddasıyla, sirdaşıyla dərdləşir, dərdini bölüşür... Gələcək haqqında xəyallar qurur. Birgə gələcək haqqında...

Deyirlər, Portuqaliyada, İtaliyada və başqa dənizsahili ölkələrdə balıqçılar hər dəfə dənizə çıxanda doğmaları ilə vidalaşırlar. Bilirlər ki, geri qayıtmaya bilərlər. Eynən müharibəyə, döyüşə gedən döyüşçülər kimi... Gözünün içində baxıb nələr düşündüyüünü, o anda nələr yaşadığını, bağına basıb ürək döyüntülərini, arxasınca baxıb son addım səsini yaddaşına əbədi köçürərək.

AZƏRBAYCAN ORDUSU YENİ TARİX YAZDI

Azərbaycan Ordusu son dövrlər ordunun yenilənməsinə daha çox diqqət ayıırırdı. Ordumuz həm maddi-texniki təc-hizat, həm də təlim səviyyəsini dünya standartlarına uyğun-laşdırmışdı. Bu, müharibənin ilk gündən hiss olunurdu. Düşmən elə ilk gündən şokda idi. Müasir texnika və tex-nologiya ilə komplektləşdirilmiş, döyüşə tam hazır və yük-sək döyüş ruhuna malik ordu ilə qarşı-qarşıya dayanmaq iqtidarında deyildi. Və bu orduya qalib gəlməyin mümkün-süzlüyünü dərk etmək məcburiyyətində idi.

Bir tərəfdən də ordu-xalq birliyi! Vətən, torpaq sevgisi! Ali Baş Komandanın və döyüşçülərin qələbə əzmi, Qara-bağı işğaldan azad etmək iradəsi!

Bunun qarşısında kimsə tab gətirə bilməzdi. Ona görə də düşmən təxribatlara əl atırdı. Dinc əhalini, döyüş bölgəsin-dən kənar şəhər və kəndləri qadağan olunmuş raketlərlə vu-rurdu. Bu da cavabsız qalmırıldı.

Bu savaşda bütün Azərbaycan döyüşürdü. Hamı döyüş-çülərin yanındaydı. Kimi yardım edirdi, kimi mənən dəstək verirdi. Bu qələbənin rəhni idi.

44 günlük müharibədə Azərbaycan ordusu dünya hərb tarixinə yeni salnamə yazdı. Göstərdiyi qəhrəmanlıq, şücaət dünyanın ən aparıcı hərbi dərsliklərinə salındı.

Azərbaycan ordusu qısa müddətdə necə qələbə qazanma-ğın ssenarisini yazdı. Dünyanın aparıcı dövlətləri Azərbay-can ordusunun qəhrəmanlığından danışındı.

Danışmaq yazmaqdan daha asandır. Çünkü danışdığını görmürsən. Yazanda yazılar baxışlarla danışır. Nəm kiprik-lərin islatdığı baxışlarla...

Dərdi yazıya köçürməyin əzabı ayrıdır. Od tutan vərəqin alovu üzünü qarsı... Yazdığını sözlər qayıdib sənə gullə kimi dəyir. Yoxluğun kor gulləsi kimi.

Bir yerdə yaşanan ağrılardan qopmaq olmur. Yazacağın hər söz pillədən hörgüdən düşən kərpic kimi düşür. Yavaş-yavaş sökülürsən. Xatirələrin düzəni pozulur. Təklənirsən. Tək qalırsan. Yazı söz-söz içindən ayrılır. Qırılırsan...

Dost özünün-özünə verə biləcəyin ən yaxşı hədiyyədir. Qazancındır. Dost sənin özünsən, ikinci sənsən. Özünü özün qədər başa düşən sən. Dost səni təklikdən qurtarır. Çünkü o ən çətin məqamda bölüşə biləcəyin insandır. Dost bir baxışla səni duyandır...

Döyüşcünün yüksələ biləcəyi ən uca zirvəyə yüksələn şəhid dost haqqında yazanda qəhər adamı boğur. Sanki göz yaşları özüylə bərabər fikirlərini də yuyub aparır. Yazıb boşala bilmirsən. Xatirələr səni rahat buraxmir. Bəlkə, “bu yuxudur”, - deyirsən. Kaş ki, elə olaydı...

DÖYÜŞ DOSTLARI ŞƏHİDLƏR HAQQINDA

Qardaş dost olmaya bilər,
amma dost həmişə qardaşdır.
Bencamin Franklin

Seyran Adiyev, *şəhid Çingiz Məmmədovun hərbçi dostu*: “Şəhid qardaşım Məmmədov Çingiz İlham oğlunu 12 may 2012-ci ildən, “Gizir hazırlığı kursu”na qəbul olunduğumuz vaxtdan tanıyorum. Cox yaxın münasibətimiz olub. Bu münasibət sonradan dostluğa və qardaşlığa çevrilib. Altı aylıq kursu bitirdikdən sonra gizir rütbəsini alaraq Piyadanın Döyüş Maşını komandiri vəzifəsinə yiyələndik. Müdafiə nazirinin əmri ilə Naxçıvan Qarnizonunun Ümumqoşun Ordusunun “N” sayılı hərbi hissəsinə Piyadanın Döyüş Maşını komandırı təyin olunduq. Beş il eyni hərbi hissədə xidmət etdik. Bu müdədət ərzində dostluq və qardaşlıq münasibətlərimiz daha da möhkəmləndi. Çingiz xidmət müddətində bacarıqlı, cəsur, həqiqətən, əsl hərbçi kimi özünü göstərdi, böyük nailiyyətlər əldə etdi. Müdafiə nazirinin müavini – Əlahiddə Ümumqoşun Ordu komandanı, general-polkovnik Kərəm Mustafayev tərəfindən də yüksək qiymətləndirildi.

Çingizlə bağlı çox xatırələrim var. Şəhid qardaşımın uca məqamından danışmaq mənim üçün nə qədər çətin və ağır olsa da, şərəflidir.

Onun ailə qurmağında da mənim rolum olub. Çingizə tez-tez deyirdim ki, ailə qur. Nəhayət, Çingiz bir gün narahat formada dedi:

- Qardaş, sənin köməyinə ehtiyacım var. Təkcə sən mənə kömək edə bilərsən.
- Buyur, qardaş, nə məsələdir? – dedim.
- Bir qız sevirəm, ailəsi razı deyil. Qızı qaçırmamaq istəyirəm.
- Qız hardandır, kimlərdəndir?
- Qazax rayonunun Daş Salahlı kəndindəndir. Əsgərimin bacısıdır. Qaçmağa qızın razılığı yoxdur.
- Qardaşım, sənin üçün ölümə də gedərəm, – dedim.

Həmin vaxt məzuniyyət alıb Naxçıvandan Bakıya gəldik. Çingiz mənə görə narahat idı. İstəyirdi ki, mən ailəmin yanına gedim, o, tək getsin. Amma mən ondan ayrılmadım. Birlikdə Şəmkir rayonunun Yeniabad kəndinə, Çingizgilin evinə gedik. Bir gecə orda qaldıq. Həmin vaxt Çingizin qardaşı Cavid nişanlı idi. Valideynləri ona toy hazırlığı görürdülər. Səhər tezdən Çingizlə evdən çıxanda Çingizin anası Faya ana Çingizə Cavidin toyu üçün dəvətnamə almağı tapşırdı. Çingiz də gülərək mənə piçildədi ki, bunlar hələ bilmirlər ki, mən özüm üçün də dəvətnamə alacam.

Biz taksi ilə Qazaxa yola düşdük. Qazaxın Daş Salahlı kəndindən çətin də olsa, qızı qaçırtdıq.

2014-cü il yanvar ayının 8-də Cavid və Çingiz qardaşlarının ikisinin bir yerdə toyu oldu. Valideynləri İlham dayı və Faya ana onlara təmtəraqlı toy etdilər. Toydan bir müddət sonra Çingiz ailəsi ilə birlikdə Naxçıvana gəldi. Naxçıvanda eyni binada qonşu olduq. Bu evlilikdən Çingizin Elgiz adlı övladı dünyaya gəldi. Çingiz ailəsinə və valideynlərinə bağlı insan idı. Hərbçi olsa da, imkan olan kimi ailəsinin, valideynlərinin yanına tələsirdi. Ailəcanlı idi. Çox mehriban idik. Dərdimiz, sirrimiz bir olardı. Tez-tez deyirdi ki, yaxşı ki, səni tanıdım. Bir ailə kimiydik. Elə vaxtlar olurdu ki, evə ərzaq ala bilmirdim, evimə ərzağı Çingiz alırdı. Çingiz elə insan idi.

Çingiz hərbi hissədə komandır və əsgər heyətinin də hör-

mətini qazanmışdı. Naxçıvan qarnizonunda Çingizlə mənim beş illik xidmətimiz bitdiyi üçün xidmət yerimizi dəyişməli olduq. Yeni müqaviləyə və müdafiə nazirinin müvafiq əmrinə əsasən Çingiz Tovuz şəhərində yerləşən "N" sayılı hərbi hissədə, mən isə Qazax şəhərindəki "N" sayılı hərbi hissədə xidmətimizi davam etdirdik. Bu vaxtlarda Çingizin qardaşı Cavid də Şəmkir Korpusunun həmlə taborunda xidmət edirdi. Mən tez-tez Çingizgile gedirdim. Çingizin ailəsi, valideynləri çox mehriban və xoşbəxt idilər. Çingizin qardaşı Cavid də xidmətinə çox bağlı idi. Üç ay sonra Çingiz korpus komandirinin əmri ilə xidmətini davam etdirmək üçün Cavidin qulluq etdiyi yerə göndərildi. Bir müddətdən sonra Cavid Tovuzda yerləşən "N" sayılı hərbi hissəyə keçirildi. O arada mən də xidmətimi davam etdirmək üçün Gəncə şəhərinə göndərildim. Həmin vaxtlar Çingiz Şəmkir Korpusunun Seyfəli poliqonunda həmlə taborunda xidmət edirdi. Xidmətimlə əlaqədar olaraq mən də Seyfəli poliqonuna, Çingizin yanına üç aylıq ezam olundum. Bu üç ay müddətində Çingizin evində qaldım. Bir gün söhbətimiz əsnasında Çingiz dedi ki, qardaş, mən ölsəm də, arxayınam ki, ailəmi əmanət edəcəyim sənin kimi dostum var. Elə danışmamağı xahiş etdim. "Mən şəhid olacam, - dedi, - məni öz ciyinlərində aparıb dəfn edərsən". Elə bil şəhid olacağı Çingizin ürəyinə dammışdı.

Həmin ərəfədə Çingizin ikinci oğlu Uğur dünyaya gəldi. Gəlib mənə "Müjdəmi ver, yenə ata oldum", - dedi. Mən də gülərək "Nə istəsən, verəcəm", - cavabını verdim. Təbrik etdim və çox sevindiyimi bildirdim. Çingizlə axırıncı görüşüm həmin gün oldu.

2019-cu il avqustun 21-i xidmətimlə əlaqədar olaraq Bakıya köçməli oldum. Buna baxmayaraq, tez-tez əlaqə saxlayırdıq. Onda Çingizin qardaşı Cavid Goranboyda "N" sayılı hərbi hissədə xidmət edirdi. Və xidmətindən razı idi. Tez-tez

ailəsinə baş çəkirdi. Onun arzusu düşmənlə üzbəüz olan ön xətdə xidmət etmək idi. Ona görə də öz istəyi ilə Naftalan şəhərində yerləşən "N" sayılı hərbi hissəyə göndərildi. Telefon əlaqəsi saxlayırdıq. Tovuz hadisələrində Çingizlə Cavid bir müddət evləri ilə əlaqə saxlaya bilmədilər. Amma mən onlarla danışirdim.

2020-ci il sentyabr ayının 27-si torpaqlarımızı düşmən tapdağından azad etmək üçün Ali Baş Komandan əks-hücum əmri verdi. Ondan sonra Cavidlə əlaqə kəsildi.

Sentyabin 29-u səhər saat 9-10 radələrində Çingiz mənə zəng vurdu:

- Haralardasan? Özündən muğayat ol. Caviddən mənə bir xəbər ver, mən ondan xəbər ala bilmirəm.

- Cavidgillə əlaqə kəsilib. Əlaqə saxlamaq mümkün deyil, - dedim.

- Mən bilirom ki, Cavid olduğu yerdə qızığın döyüşlər gedir, o artıq şəhid olub.

- Ola bilməz, özünü qoru, ehtiyatlı ol.

- Mən şirəm, mənə heç nə olmaz, sən özünü qoru, - dedi.

O gündən Çingizlə də əlaqə kəsildi. Çingiz Murov dağı istiqamətində döyüşürdü. Oktyabrin 4-ü Cavidin şəhid xəbəri gəldi. Çingizə qardaşının şəhid olduğunu və onun dəfnində iştirak etməsini deyiblər, Çingiz də cavabında: "Mənim qardaşımı kəndim dəfn edəcək, mən getmirəm", - deyərək silahını götürüb döyüşə gedir.

Bir gün Çingizin anası mənə zəng etdi: "Seyran, Çingizdən xəbər var. Fərid adlı həkim Çingizin pul kisəsini tapıb. İçində nömrəsi, kartı, hərbi vəsiqəsi olub".

Mən həkimin telefon nömrəsini alıb, onunla danışdım. Çətinliklə də olsa, görüşüb sənədləri Fərid həkimdən götürdüm. Həmin vaxtdan Çingizin qanını almaq məqsədi ilə ancaq irəliyə getməyi düşünürdüm və geriyə dönüş olmadığını gördüm.

Çingizin valideynləri, demək olar ki, bütün xəstəxanaları, morqları gəzdilər. Amma Çingizi tapmaq mümkün olmadı. Mənim morqda işləyən bir tanışım vardi. Çingizin əlamətləri ni söyləyib, ondan Çingizi soruşturдум. Bir nəticə olmadı...

2020-ci il 6 dekabrda həmin şəxsdən mənə zəng gəldi: "Biz sizə Çingizdən bir xəbər deyəcəyik. Amma möhkəm olun". Mən ona yalvardım ki, Çingizin ölüm xəbərini mənə demə. O, "Çingiz artıq şəhiddir", - dedi. Mən dekabrin 18-nə kimi valideynlərinə Çingizin şəhid olduğunu demədim. Çünkü o müddətə qədər Çingizi hospitalda DNT analizi edirdilər. Ailə üçün bu xəbər ikinci övlad acısı idi və mən bu xəbəri onlara demək istəmirdim. Dekabrin 18-də Çingizin cənazəsini ailəsinə təhvil verdilər və dəfn etdirildilər. Mən özümü hələ də bağışlaya bilmirəm. Çingiz mənə vəsiyyət etmişdi ki, məni sən dəfn edərsən. Mən xidmətimlə əlaqədar olaraq onun dəfnininə gedə bilmədim. Amma Çingiz və Cavidin valideynlərinə, ailələrinə və övladlarına həmişə əlimdən gələn köməkliyi edəcəm, çünkü Çingiz onları mənə əmanət edib.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət etsin!".

Teymur Həbibov, *səhid Çingiz Məmmədovun döyüş yoldaşı*: "Kəlbəcəri, Murov dağını görənlər oranın gözəlliyi ilə bərabər necə keçilməz olduğunu yaxşı bilirlər. Orda həm mövqe tutmaq, həm də düşmənin tutduğu mövqeni məhv etmək çox çətindir. Sıldırıım qayalar, hərəkətin çətinliyi, manevr etmək imkanının məhdudluğu döyüsdə fərqli vəziyyət yaradır. Bu vəziyyətdən çıxmaq təcrübə və təlimin daha yaxşı mənimsənilməsindən keçir. İstər Çingizgili qrupu, istərsə də bizim qrup belə ekstremal vəziyyətdən çıxmağın yolunu bildiyimizdən düşməni məhv etmək üçün müxtəlif planlar qururduq. Nəyin bahasına olursa-olsun, qarşıya qoyulan məqsədə çatmalı – tapşırığı yerinə yetirməliydik. Bunsuz qələbə mümkün deyildi.

Sentyabr ayının 26-da Çingizlə bizim əməliyyat taborunun bir necə zabiti və hərbi hissə komandiri də daxil olmaqla düşmənin Murov dağında yerləşməsini təyin edib onları məhv etmək üçün ora qalxmağa başladıq. Məntəqəyə çatmağa az qalmış şiddətli yağış yağmağa başladı. İrəli getmək mümkün olmadı. Geri qayıtmalı olduq. Və tam təchizatla hazırlanıb Murov dağına qalxdıq. Qrupa Çingiz Məmmədov rəhbərlik edirdi. Çingiz taqım komandiri kimi müəyyən dəstə ilə irəlidə gedirdi. Biz sağ və sol istiqamətdə irəliləyirdik.

Murov dağının yüksəkliyinə qalxanda düşmən bizi anidən gördü və həmin an atışma başladı. Düşmən iricəpli silahlardan bizi vurmağa çalışırıdı. Atışa-atışa çətinliklə də olsa, "Koroğlu" postuna daxil olduq. Çingizgil də gəldilər. Dumandan düşmən bizi görmürdü. Bu şəraitdən yarananaraq gizli posta gəlib çatdıq. Sonra düşmənlə üzbüüz mövqedə dayandıq.

Biz ordan düşmənin mövqelərini məhv etməyə çalışırdıq. Çingizin qrupu düşmənin arxasına keçdi ki, onları mühasirəyə alaq.

Dörd gün fasıləsiz, ac-susuz vuruşduq. Artıq yeddi ağır yaralımız vardı. Onları aşağı düşürmək lazımdı. Qərara alındı ki, mən, Çingiz və əlavə iki döyüş yoldaşımızla onları aşağı düşürək.

Biz yavaş-yavaş yaralılar ciynimizdə çox çətinliklə Murov dağının "Kobra" silsiləsinə gəldik. Yaralılarımızı iplərlə, çox ehtiyatla aşağı düşürməyə başladıq. Düşmən bizi ağır silahlarla vurmağa çalışırıdı. Qayalara sığınmalı olduq. Yəqin, təsəvvür edirsiniz, təkcə özümüz olsaydıq, vəziyyəti tamamilə dəyişə bilərdik. Yaralıları burdan çıxarmaq lazımdı. Vəziyyət çox ağır idi. Bilirdik ki, burda qalsaq, sağ çıxmayaçaq. Çingizlə qərara gəldik ki, təzədən Murov dağının "Koroğlu" pos-

tuna qayıdaq və ordan yaralıları təxliyə maşını ilə göndərək. Başqa çarəmiz yox idi. Yaralılar qan itirirdilər, onlarla bu yolu davam etdirmək məhv olmaq demək idi. Özümüzdən çox yaralı qardaşlarımı düşünürdü.

Bizi iriçaplı silahlarla vururdular. Uzana-uzana, yarı sü-rünə-sürünə gedirdik. Çünkü düşmən istiqamətindən irəlilə-yirdik. Nəhayət, çox ağır şəraitdə “Koroğlu” postuna gəlib çata bildik. Yaralıları lazımı yerə çatdırmaq üçün maşınla yola saldıq. Yaralıları ağır vəziyyətdən çıxardıqdan sonra xeyli rahatlaşdıq. Artıq döyüşmək asan olacaqdı, qardaşlarım xilas olmuşdular.

Biz Çingizlə postda gecələdik. Səhərisi gün aşağı düşəndə bizi snayper və minamyotlarla atəşə tutdular. Vəziyyəti dəyərləndirib düşmənin cavabını verərək itkisiz mövqeyimizi dəyişə bildik.

Çingizin qardaşının şəhid olduğunu mən bilirdim. Çingiz tez-tez məndən soruşurdu ki, qardaşınla danışmışanmı? Mənim qardaşım Seymour Murovdag silsiləsinin sağ istiqamətində irəliləyirdi. O, snayperçi idi. Çingizə dedim ki, da-nışdım, çoxlu sayıda düşməni məhv edib. Çingiz mənə dedi ki, de, ehtiyatlı olsun, özünü qorusun. Dedim, narahat olma, çatdıraram.

Mən Çingizin vətən sevgisini döyüşdə görmüşdüm. Onun döyüşü yoldaşlarına qarşı həssaslığını yaralı döyüşçülərimizə münasibətində, onlara olan qayğısına gördüm. O, mənə və mənim qardaşımı qarşı da elə idi. Belə bir döyüşü dostumla qürur duyдум.

Beləliklə, biz aşağı düşdük və orda çox az qaldıq. Çingiz qardaşının şəhid olduğunu bildi, ancaq dəfəninə getmədi. Qardaşının şəhid olması ona çox təsir etmişdi. O an Çingiz daha da qəzəbləndi və düşmənin üstünə, irəli getdi. Gözlərində kədərlə bərabər düşmənə sonsuz nifrət vardı.

Çingiz qardaş itkisinin nə olduğunu bildiyindən mənim də bu hissi yaşamağımı istəmirdi. Mənə qardaşımla mütəmadi əlaqə saxlamağı tapşırırdı.

Əməliyyat qrupu aşağıda toplanmışdı. Tapşırıq verildi ki, “Canavar” postunun sağ-sol tərəfində vəziyyət yaxşı deyil. Biz əvvəlcə oranı azad etmişdik. Çingizlə bərabər bir bölmə ora getməyə başladı. 3-4 gün ağır döyüşlər getdi. Sonda bizimkilər postu aldılar. Çingizgilibin olduğu yeri düşmən iriçaplı silahlarla vururdu. Bu ağır döyüşdə Çingiz və bir neçə başqa игidlərimiz şəhid oldular.

Heç nədən çəkinməyən, qorxu nədir bilməyən qəhrəman döyüşü qardaşlarımızın – komandirlərimizin itkisi bizi çox sarsıtdı. Onların qisasını düşməndən almağa hamımız söz verdik. Şəhidlərin qanı yerdə qalmayacaq!

Hərbi hissənin komandiri tapşırıq verdi ki, şəhidlərimizin qisasını alaq və onların meyitini ordan götürək.

Biz tapşırıga hazırlaşanda qardaşım Seymurdan zəng gəldi. Seymour vəziyyətin ağır olduğunu bildiyindən məndən narahat idi. O mənə “Bizim ölmək üçün yox, öldürmək üçün gəldiyimizi və 1992-93-cü illərdə düşmənin bizim torpaqlarımızı işgal edib, ana-bacılarını vəhşicəsinə qətlə yetirdiklərini” xatırlatdı. Seymourancaq düşməndən intiqam almaq haqqında düşündürdü. O, düşmənin qanına susamışdı. Mənə dedi ki, səninlə sağıllaşıram, bizim vətən torpağı uğrunda şəhidlik zirvəmiz var, unutma. Torpaq bizim şərəfimizdir. Qanımız bahasına da olsa, torpaqlarımızı geri qaytarmalıyıq. Atamız-anamız bizdən nigaran qalmasınlar. Biz qalib gələcəyik.

Sağollaşdıq və mən də ona “Özünü qoru”, - dedim.

Bizim Çingiz, Seymour kimi игidlərimiz çox idi.

Şəxsi heyətin komandirləri ilə mənim idarə etdiyim UAZ-la yuxarı qalxırdıq. Düşmən bizi gördü. Atışma başladı. Komandirlərə məruzə olundu ki, burda vəziyyət yaxşı deyil,

burdan çıxa bilmirik, düşmən iriçaplı silahlarla bizi atəşə tutur. Koordinatları ötürdük və düşmənin atəş nöqtələri məhv edildi.

Həmin məqamda mənə zəng gəldi. Zəng edən qardaşım Seymourun komandiri idi. O, mənə güclü olmağımı söylədi: “Neçə ki biz varıq, biz də sənin qardaşınıq, unutma. Seymour ağır döyüsdə şəhidlik zirvəsinə yüksəldi”. Mən ondan hadisənin necə baş verdiyini soruşdum. Komandır Seymourun Kəlbəcər istiqamətində özünə mövqe tutub, düşmənin bir neçə maşınını, xeyli sayda canlı qüvvəsinə məhv etdiyini, olduğu mövqeyi tərk etmədiyini, sona qədər döyüsdüyüünü və bir silahdaşı ilə şəhid olduğunu dedi.

Bu qısa müddətdə iki əzizimi və neçə döyük qardaşlarımı itirdim. Müharibə belədir. Qələbə qurbansız olmur.

Bundan xəbər tutan komandirlər mənim arxada xidmət etməyimi tapşırıldılar. Mən bununla razılaşmadım. Seymour, Çingiz və neçə-neçə şəhid qardaşlarımın qisasını almaq üçün 44 günlük müharibə başa çatana kimi vuruşdum. Xocavəndə kimi getdim.

Biz şəhidlərimizin qanını alaraq qalib gəldik. İndi Seymourumun, Çingizimizin, Cavidimin və bütün şəhidlərimizin ruhu şaddır. Onlar torpaqlarımızın işğaldan azad olunması üçün canlarını qurban verdilər.

Şəhidlərimizin ruhları şad olsun!

Vətən sağ olsun!”.

Elməddin Mahmudov, *gizir, Çingiz Məmmədovun döyük dostu*: “Çingiz mənim üçün əziz qardaş, doğma insan idi. Tabora gələn gündən tanıdığım ilk adam oldu. İlk gündən bir-birimizə qardaş dedik. Hər dəfə “Nə lazımlı olsa, mütləq de”, - deyirdi.

Çingiz hamının sevimlisiydi. Ən çətin məqamlarda köməkliyini əsirgəmirdi, nə lazımsa, edirdi. Özü də sevərək.

Çingiz təkcə mənə deyil, hamiya xüsusi qayğı ilə yanaşırdı. Etibarlı idi. Məsləhətini əsirgəmirdi. Ona görə hamının ona hörməti vardi. Həm insan kimi, həm də yaxşı döyüşçü kimi. Döyüşün üçüncü günü bizə bir günlük istirahət verdilər. Bizim böülüyü “Sarıqaya”ya düşürdülər. Bir az istirahətdən sonra döyüş əmri verdilər. “Canavar” postunun sağ-sol istiqamətinə kömək lazım idi. Altı saatə posta çatdıq. Üç günə döyüş tapşırığı yerinə yetirildi. İkinci gün axşam saat 10-11 radələrində 19 düşmən texnikası üstümüzə gəldi. Düşmənin ələ keçirdiyimiz silahı ilə gələn texnikanın qarşısını alırdıq. Gecə olduğundan, sərrast atəş aça bilmədiyimdən Çingiz gecə görmə cihazı ilə sağ ciyinimdən baxıb mənə istiqamət verirdi. Çingizin təcrübəsi sayəsində düşmənin 3 texnikasını məhv etdik.

Həmin günün səhərisi bizi artilleriya atəşi ilə vurmağa başladılar. Şəhid və yaralılarımız oldu.

Növbəti atəş zərbəsi nəticəsində Çingizlə birlikdə döyüşü yoldaşlarımız şəhidlik zirvəsinə ucaldılar.

Çingiz Məmmədov heç vaxt döyüşdən qorxmadı, son günədək ər oğlu ər kimi döyüşdü. Döyüşlərdə qəhrəmanlıq göstərdi. Ölümün gözünə dik baxdı.

Çingiz çox mərd, cəsur, yoldaşına görə sinəsini gülləyə verən insan idi. Tabeliyində olan əsgərin daim qayğısına qalındı, bildiklərini ona öyrədirdi. Döyüşdə hər zaman öndə olmağa çalışırdı.

Usanmaq nədir bilməzdi. Vətənini çox sevirdi. Həmişə döyüşə, qələbəyə can atırdı. Gözü düşmən səngərində idi. Elə aldığımız növbəti düşmən səngərində də qəhrəmanlıqla şəhid oldu.

Çingizə tərbiyə verən valideynlərin qarşısında baş əyirəm. Belə məğrur, qorxmaz və mehriban övlad böyüdüb tərbiyə etdiklərinə görə onların əllərindən öpürəm.

Vətən Çingiz kimi övladlarla Vətən olur.

Çingiz fəxr ediləsi oğul idi. Onu tanıyanlar onunla həmişə qürur duyacaq.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin! Ruhları şad olsun!”.

Hacı Muradov, *Vətən müharibəsi veterani, II qrup müharibə əslili, istefada olan baş leytenant*: “Biz gəldi-gedərik, təki Vətən yaşasın!” amalının qəlbində hökm saldığı, qısa və mənalı ömründə hər an vətəni düşünən çox dəyərli və cəsur, tanıldıqca daha çox tanımaq istədiyin şəxslərdən biri, nur üzülü bir ananın vətənpərvər oğlu olaraq dünyaya göz açan, lakin doğumu ilə bir ananın olsa da, şəhadəti ilə bütün anaların oğlu olan, şəhid gizir Məmmədov Çingiz İlham oğludur.

Çingizlə eyni hərbi hissənin qonşu bölmələrində xidmət etməyimizə və tabeçilik münasibətlərinin olmamasına baxmayaraq, onun necə bir vətənpərvər, vətən üçün sözdə yox, əməldə can verməyə hazır olduğu hərbi xidməti zamanı bəlli idi.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyevin “Bütün peşələr gözəldir, ən gözəl peşə isə vətənə xidmət etməkdir” kəlamını hər zaman dilində şürə edən gizir ömrünün ən gözəl çağlarını vətənimizin azadlığı və torpaqlarımızın bütövlüyü uğrunda mübarizəyə həsr etmiş, ancaq bununla kifayətlənməmiş, hər zaman tabeçiliyində olan şəxsi heyətin də vətəni sevən döyüşçülər kimi yetişməsi üçün əlindən gələni etmişdir.

Çingiz deyirdi: “Bir millətin sahib olduğu ən önəmlı şey vətənidir”.

Çingiz hər şeydən, hətta canından da üstün bildiyi vətəni üçün şəhid olaraq adını ən uca zirvəyə - şəhidlik məqamına yüksəltdi. Bu müqəddəs məqam hər kəsə nəsib olmur, hətta "Qurani-Kərim"də də şəhidləri ölü adlandırmaga icazə verilmir. "Allah yolunda öldürülənlərə (şəhid olanlara) "ölü" deməyin. Əksinə, onlar (Allah dərgahında) diridirlər".

Mən müharibənin başlamasına az günlər qalmış onun ürəyinin vətən üçün necə döyündüyünün, igidliyinin bir daha şahidi oldum. Fəxr edirəm ki, onunla birlikdə bu şərəfli yolla addımlayaraq, Vətən müharibəsində, Murovdag döyüşlərində yurdumuzun hər qarışı üçün Azərbaycanın mərd, şücaətli, igid oğlanları ilə birgə mübarizə aparmışıq. Onun vətən eşi döyüşçülər üçün bir məktəb, sevgi və hörmətlə anılacaq bir yoldur, hər bir vətəndaş üçün qəhrəmanlıq nümunəsidir. Vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə alan, vətənsevərliyin onu böyüdən valideynlərindən övladlarına keçdiyi hər iki qardaşın vətən uğrunda canlarını fəda etməsi, nəinki bizim ölkəmiz, hətta bütün dünya üçün iibrətamız və unudulmaz bir məktəbdir.

Gizir Məmmədov Çingiz İlham oğlunun canı "vətən, yurd, torpaq, bayraq" sözləri ilə yoğrulmuşdur. Nə qədər ki üçrəngli bayrağımız şəhidlərimizin sayəsində ucalarda dalgalanmaqdə davam edir, bu o deməkdir ki, biz xalq olaraq öz varlığımızı, vətənimizi qoruya bilmışik.

Biz hər zaman şəhidlərimizin əziz xatirəsini uca tutmalıyıq, çünkü onlar ölümləri (dinimizin peyğəmbəri Məhəmməd s.a.v şəhidlər haqda demişdir: "Şəhid cənnətdədir, Allah qatında xeyirli bir mərtəbədə ikən, heç bir qul bir daha dünyaya qayıtməq istəməz. Ancaq şəhidlər bundan müstəsnadır. Çünkü onlar şəhid olmanın necə üstün mərtəbə olduğunu bildikləri üçün yenidən şəhidliyə can atarlar") ilə bu torpaqları bizə vətən

etdilər. Bu torpaqlar cəmi şəhidlərimiz sayəsində vətən olub. Hər zaman biz əlimizdən gələn ən yaxşı işləri görsək, hər addımımızda, hər sözümüzdə şəhidlərimizi ansaq, onların ruhları şad olar. Şəhidlər, biz onları unutduğumuz zaman ölürlər.

Gizir Məmmədov Çingiz İlham oğlu kimi vətəni canlarından çox sevən şəhidləri sevmək, onları hər zaman anmaq bizim ən öndə gələn vətəndaşlıq borcumuzdur. Bir daha əziz şəhidimizə uca Yaradandan rəhmət, ailəsinə və yaxınlarına səbr arzulayıram.

Unutmayaq, şəhidlər vətənimizin istiqlalı, torpaqlarımızın azadlığı və bütövlüyü, dövlətimizin daimi, müstəqilliyimizin əbədi, üçrəngli bayraqımızın sonsuza qədər üfüqlərdə dalğalanması üçün canlarını fəda ediblər!".

Bünyad Əliyev, kapitan: “Çingiz bir dəfə mənimlə söhbətində dedi ki, inşallah, mühəribə başlasın, görəcəksiz nələr edəcəm.

Mühəribə başlayanda da birinci əməliyyatda qorxmadan, çəkinmədən şəxsi heyətə nümunə olacaq şəkildə döyüşdü. Onunla axırıncı görüşüm ikinci tapşırığa gedəndə oldu. Qardaşının şəhid olduğunu bilirdi. Mən təklif etdim ki, Çingiz qardaşının dəfnində iştirak etsin, sonra gəlib bizə qoşular. Bir az fikrə daldı, elə hiss etdim ki, yoldaşlarından ayrılmış istəmədi, çünki ağır tapşırıga gedirdilər. Bir də xəbər tutdum ki, Çingiz olan bölmə artıq yola düşüb. Onlar düşmən mövqeyini ələ keçirmişdilər. 30 ilə yaxın müddət ərzində düşmənin qurduğu döyük mövqeləri, keçilməz saydıği səngərləri Çingiz öz bölməsi ilə igitilik göstərib, ələ keçirərək düşmən mövqeyində yerləşmişdi. Təbii ki, düşmən bununla barışmaq istəmirdi. Gecə-gündüz artilleriya hücumu edərək mövqelərini geri almaq istəyirdi. Sərt qayalıqlara dəyən

artilleriya mərmiləri igid Azərbaycan oğullarının əzmini qırı bilmirdi. Düşmənin yağış kimi yağırdığı mərmilər qarşısında heç bir Azərbaycan övladı geri çəkilmədi, son nəfəsinə kimi strateji mövqeyi tərk etmədi. Həmin oğulların içində qardaşının, həmçinin şəhid qardaşlarının qisasını almağa gedən igid Çingiz Məmmədov da var idi.

Çingiz barədə onu deyə bilarəm ki, nizam-intizamlı hərbi qulluqçu idi. Hamının hörmətini saxlayan vətənpərvər olaraq həmişə vətən sevgisindən, igidlilikdən danışındı.

Oktyabrın 3-dən Çingiz olan bölmə ilə əlaqə yarada bilmədik. 44 günlük Vətən müharibəsinin zəfərindən sonra dekabr ayında Kəlbəcər rayonu istiqamətdə Çəpli kəndi ərazisində axtarışlar zamanı Çingiz ilə birlikdə 18 igid vətən oğlunun nəşti tapıldı.

Çingiz öz əməlləri ilə bütün şəxsi heyətə dastan yazaraq örnək oldu, ruh yüksəkliyi verdi. Qardaşının şəhid olduğunu bildikdən sonra qisas hissi daha da artdı və düşmənin üzərinə şığıyaraq qəhrəmancasına şəhid oldu”.

Bu, döyüşçü dostların yazısıdır.

Dostlar içinin ağrısını, etirafını qataraq dostu haqqında yazar. Cümlələrdən hiss olunur ki, bu yazı göz yaşları ilə yazılıb. Göz yaşları ilə yazılan yazını oxumaq olmur.

Dostun itkisindən yazmaq çox çətindir. O da ağrıları ilə yaşadığın döyüşçü dostun ola...

P.S. Cavid Məmmədov hərbi xidmətini döyük bölgəsinə təzə dəyişmişdi. 44 günlük müharibənin başlanmasına 20 gün qalırdı. Düşmənlə üzbəüz idi. Artıq istəyinə nail olmuşdu. Hər zaman müharibəni gözləyən gizir müharibənin başlanmasına sevinirdi. Müharibənin ilk günündən ən öndə idi. Postlar,

kəndlər alındıqca daha da irəli getmək, torpaqları düşmən tap-
dağından xilas etmək haqqında düşündürdü.

Müharibənin üçüncü günü, ən ağır döyüşdən sonra “Mü-
bariz” postuna bayraq sancarkən snayperlə vurularaq yara-
lanan və döyüşçü dostlarını qorumaq üçün düşmənlə sonadək
təkbətək döyüşərək qəhrəmancasına şəhid olan Cavidin döyüş
yoldaşlarının əksəriyyəti şəhid olduğundan onun qəhrəman-
lığı, döyüş yolu haqqındaancaq eşitdiklərimizlə kifayətlən-
məli olduq.

Cavidin vətən, ailə sevgisi, mübarizliyi, döyükənləyi,
şəhidlərimizin qisasını almaq istəyi, döyüşçü dostlarını qoru-
maq üçün düşmənlə sonadək təkbətək döyüşərək şəhid olması
fikirlərdə, ifadələrdə öz əksini tapıb.

Cavid müharibənin sonunadək sağ qalsayıdı, onun nələr
edəcəyini – hansı qəhrəmanlıqlar göstərəcəyini təsəvvürdə
canlandırmaq çətin deyil.

DÖYÜŞ ŞƏRƏFİ

Nə yaxşılıqlar unudulur, nə sevilənlər. Bir də vətən üçün canından keçənlər. Cavid, Çingiz və bütün şəhidlərimiz ki-mi. Vətəni Vətən edib canıyla, qanıyla tarix yananlar.

Döyüş şərəfli olduğu qədər də ağırdı. Burda düşmənə qarşı döyüşməklə yanaşı, təkcə özünü yox, döyüşçü yoldaşlarını da qoruyursan. Komandirlər üçün bu ikiqat məsuliyyətdir. O, tapşırığı yerinə yetirməklə bərabər, həm də bütün heyətə cavabdehdir. Düşüncəsiylə, ekstremal situasiyada vəziyyətdən çıxmaq, qərar qəbul etmək bacarığıyla.

Döyüşçü döyüşə məğlub etməyə, qələbə qazanmağa gedir. Ancaq burda ölümün də olacağından heç kəs sığortalanmayıb. Döyüşçü bunu mütləq nəzərə alır.

44 günlük müharibənin uğuru həm də onda idi ki, komandirdən tutmuş əsgərə qədər hər kəs vətən üçün şəhid olmağa hazır idi. Təki Qələbə çalınsın, Qarabağ işgaldən azad olunsun.

Bu, Vətən sevdalılarının Vətən sevgisi idi!

XALQ VƏ ORDU BİRLİYİ

Azərbaycan xalqı əsgərlərə maddi və mənəvi köməkliyini əsirgəmədi.

Ağır döyüslərdən sonra əsgərlər onlara gələn məktubları həvəslə oxuyurdular. Daha çox yadda qalan məktəblilərin məktubları idi. Səmimiyyətlə yazılan bu məktublarda məktəbli uşaqların arzuları və əsgərlərə olan inamı ifadə olunmuşdu. Əsgərlərin diqqətini və marağını çəkən bu sözlər, bəlkə də, onlar üçün bütün təbliğatlardan daha təsirli və eyni zamanda çox böyük məsuliyyət idi.

Əsgərlər məktublarda onlara olan böyük ümidi və bunun həyata keçirilməsi üçün edilən dua dolu ifadələri oxuduqca qürur duyurdular.

Uşaqlardan tutmuş babalara, nənələrədək hamı döyüşüllərimizdən qələbə gözlədiklərini yazırıdı. Və inanırdılar ki, bu müharibə mütləq qələbəylə yekunlaşacaq və torpaqlarımız işğaldan azad olunacaq. Biz Qarabağa qayıdacağıq.

Duyğulu məktublar evdən uzaqda olan insana daha çox təsir edir. Özü də ən məsuliyyətli zamanda.

Əsgərlərə yazılan məktublar ordu-xalq birliyinin təzahürü idi.

Şair və yazıçıların yazdıqları məktublar axşamlar Azərbaycan radiosundan səslənirdi. Əsgərlər həmin məqamı sə-birsizliklə gözləyirdilər. Bu dəfə şair, publisist Rəfail Tağızadənin “Əsgər məktubu”nu Xalq artisti Eldost Bayram səsləndirirdi:

“Salam, Əsgər!

Sən bu gün bir millətin, dövlətin tarixini yazırsan. Şərəf tarixini.

Sən son 100 ilin qalibisən. Torpaq sənin qələbənlə vətən olur, yurd yurd olur.

Bizim əvəzimizdən, xəcalətdən özünə qapanıb cedar-cadar olan torpaq sənin zəfərinlə dirçələcək. Özünə gələcək. Oyanıb sənə “Axır ki, gəldin”, – deyib, salamını alacaq. Salam verəcək.

Sən şanlı, qalib ordunun əsgərisən. Millətə, dövlətə Qələbə sevincini bəxş edənsən. Sən millətin qürurunu özünə qaytardın. Sənin sayəndə başımızı dik tutub gəzə bildik. Mənim əziz əsgərim!

Sən haqq yolundasan. Sən ədaləti bərpa edənsən. Başqa ölkənin torpağını zəbt etmirsen. Kimsənin torpağında gözün yoxdur. Öz torpağını işgalçıdan azad edirsən. Öz torpağını qoruyursan.

Var ol, əziz əsgər!

Hamının gözü indi səndədir. Atan, anan, bacın, kiçik qardaşın sənə arxalanır. Millət, dövlət sənə güvənir. Sənə etibar edir.

Sən Vətənin qoruyucususan! Sən güclüsən, rəşadətlisən!

Sən düşmənə kim olduğunu döyüş meydanında göstərdin.

Əzminlə, mübarizliyinlə istənilən yeri ala biləcəyindən qorxan düşmən geri çəkilir.

Sən güclü olduqca, düşmən səninlə hesablaşmalı olacaq.

Bilirəm ki, sən silahsız, dinc əhaliyə gullə atmazsan, çünki sən Azərbaycan əsgərisən.

Döyüsdə ağrı da olur, acı da, ölüm də. Bu səni sarsıtmasın. Səni daha mətin, daha mübariz etsin. Torpaq qanla yoğrulanda Vətən olur.

Hisslərinizi, istəklərinizi yaxşı başa düşürəm. Aranızda, yəqin ki, mənim əsgərlərimin övladları da var. Sizi ona görə ikiqat sevirəm.

Yaşadığın bu günlər həyatının ən yaddaqlan günləri olacaq.

Müqəddəsləşən Vətəni daha böyük sevgiyə sevəcəksən. İnsan qoruduğunu, qoruduqlarını daha çox sevir. Elə qoruduqlarının da ona olan sevgisi eynidir.

Əsgərimizə hələ bu qədər sevgi, inam olmamışdı. O sevgini döyüşünlə, qələbələrinlə qazandın. Səni balamız kimi sevdik. Hamımızın doğmasına çevrildin. Ölkənin sevimlisi olmaq böyük xoşbəxtlikdir. Bu da tale işidir.

Hər dəfə alınan torpaqlara Azərbaycan Bayrağını sancanda xalqın üzündəki sevinci, yəqin, təsəvvür edirsən. Bu xalq o sancılan bayraqlarla özünə gəlir. Qələbə sevincinin necə şirin olduğunu duyur. Sənə bir ağızdan VAR Ol, AFƏRİN, mənim igid balam! – deyir.

Sən qalibsən! Sən milləti məğlub vətəndaş adından xilas etdin. Yaşamaq həvəsi verdin.

Qələbə sevinciyə evinə, ailənə sağ-salamat qayıt. Sən bu dövlətə hələ çox lazımsan. Bu Vətən, bu dövlət sənin sayəndə inkişaf edib çiçəklənəcək. Sənin döyüş əzmin, mübarizliyin gələcək nəsillərə nümunə olacaq. Dərsliklərə salınacaq. Sənin qəhrəmanlığından əsərlər yazılaceq, nəğmələr qoşulacaq. Sən artıq bir ailənin, bir elin yox, xalqın sevimlisişən, xalqın qəhrəmanısan.

Var ol, mənim igid balam!

Zəfərin mübarək, Azərbaycan Əsgəri!”.

DÖYÜŞDƏ ÜRƏK LAZIMDIR...

Axırını düşünə-düşünə
döyüşə girəndən igid olmaz.
Seyx Şamil

Döyüş tam başqadır.

Burda gərək gözüaçıq, diribaş olasan, vəziyyəti yerindəcə qıymətləndirməyi bacara biləsən.

Dərsdə dəcəllik edən, dərsə o qədər də meyil göstərmə-yənlər döyüşdə başqalarından daha çox qəhrəmanlıq göstərirlər. Bəzən ən sakit bildiyin uşaqq-əsgər qazanır ən böyük uğuru.

Döyüşdə, ilk növbədə, ürək lazımdır. Bir də vətən, torpaq sevgisi. Əgər bunlar səndə varsa, çox şeylərə nail olacaqsan.

Düşmən təkbətək döyüşdə alışib yanan, qığılçım saçan gözlərindən qorxacaq, tətikdə əli əsəcək.

Gördüyümüz, eşitdiyimiz qəhrəmanların eksəriyyəti belə uşaqlardan olub. Mərd, qorxmaz, igid uşaqlardan.

Döyüşdə əsgəri ən yaxşı tanıyan komandiri olduğu kimi, məktəbdə də şagirdi ən yaxşı tanıyan onun müəllimidir.

Müəllimlər uşaqları bəzən valideynlərindən daha yaxşı tanıyırlar. Savadından tutmuş davranışına qədər. Bunların içində onların nadincliyi də var, utancaqlığı da, qabiliyyəti də, ... vətən sevgisi də.

MÜƏLLİMLƏR ŞƏHİD ŞAGİRLƏRİ HAQQINDA

İnsan xatırlandıqca təkrar yaşayır.
Alfons de Lamartin

Elman İsmayılov, *şəhid qardaşların məktəb direktoru, Respublikanın Əməkdar müəllimi*: “Odlar diyarı, mərdlər yurdu” deyilən Azərbaycan yerləşdiyi coğrafi mövqeyə görə daim qəsbkarlar tərəfindən təcavüzə məruz qalıb. Bu, hətta XX əsrə kimi davam edib.

Keçən əsrin 90-cı illərində bədnam qonşularımız tərəfindən işgal olunan, 30 illik həsrətdə qalan Qarabağımız 44 günlük müharibədə qəhrəman oğullarımızın sayesində işğaldan azad edildi.

Bu rəşadətli oğulların içərisində mənim rəhbərlik etdim məktəbin şagirləri olan Cavid və Çingiz Məmmədov qardaşları da var.

Azərbaycan həmişə qəhrəman oğulları ilə fəxr edib.

Hələ məktəbdə oxuduqları illərdə şagird yoldaşları arasında seçilən və ictimai işlərdəki fəaliyyətləri ilə fərqlənən bu qardaşlarda vətənpərvərlik hissinin güclü olduğu müşahidə olunmaqdı idi. Məktəb özfəaliyyət dərnəklərində vətən haqqında şeirlər söyləyir, hərbi hazırlıq dərslərində, keçirilən hərbi-idman oyunlarında fəal iştirak edirdilər.

Cavid və Çingiz xeyli müddət idi ki, hərbçi kimi xidmət göstərirdilər. Vətənin üstünü qara buludlar alanda hər iki qardaş döyüşün önündə idi. Müharibənin elə ilk günündə xoş xəbərləri gəlirdi.

2020-ci il oktyabrın 3-də icra nümayəndəliyinə verilən qara xəbər gecənin qaranlığını bir az da artırırdı. Bu xəbəri ailəyə necə çatdırmalı? Kənd icra nümayəndəsi Altay Əmirrov, şəhid qardaşların qohumu Rafiq Əliyev və mən – məktəbin keçmiş direktoru, kənd aqsaqqalları şurasının sədri çox götür-qoy etdikdən sonra səhər şəhid qardaşların evinə getdik. Ailə hələ yatırıldı. Təkcə şəhidlərin atası İlham Məmmədov oyanmışdı. Cavidin yaralandığı xəbəri yayıldığından o, bizi görən kimi işin nə yerdə olduğunu anlayıb diz üstə çökdü. “Vayyy! Evimiz yixilib”, - deyə həyat yoldasını harayladı. Səs-küy ətrafi bürüdü. Bütün kənd ilk şəhidini qarşılamğa yığışdı. Rayon mərkəzindən, yaxın kəndlərdən adamlar gəlməyə başladı. Yeniabad kəndi ilk şəhidini torpağa tapşıracaqdı.

Uşaqlıqdan tanındığım, gözümüzün önündə böyüyən Cavid və Çingizin şəhid olmaları müəllimləri olaraq mənənə qədər ağır təsir etsə də, qürurlandım. Mənim vətənpərvər, qeyrətli şagirdlərim vətən, torpaq yolunda şəhid olublar. Bu böyük qələbədə onların da payı var.

Cavidlə Çingiz artıq təkcə valideynlərinin deyil, hamımızın, Azərbaycanın övladlarıdır. Fəxrimizdilər.

Allahdan bütün şəhidlərimizə rəhmət diləyirəm. Ruhları şad olsun.

Gülafət Həsənova, şəhid qardaşların müəllimi: “1975-ci ildə universiteti bitirib Şəmkir rayonu Yeniabad kənd Rüstəm Əliyev adına orta məktəbdə dil-ədəbiyyat müəllimi kimi fəaliyyətə başlamışam. Müəllim ürəyini al-əlvan gül-lərlə bəzədilmiş cəmənə bənzədərdim. Bu cəməndə al-əlvan çiçəklərin öz rəngi, öz ətri var. Bu çiçəklər hər birinin özü-nəməxsus gözəlliyi, sadəliyi, incəliyi, uzaqgörənliyi, uşaq

dünyası olan mənim sevimli şagirdlərimdir. Bunları oxumaq, bunları kəşf etmək, ortaya çıxarmaq biz müəllimlərə həvalə olunub. Hər şagird ali təhsil ala bilməz, amma hər şagird vətəndaş olmağa borcludur.

Dərslərimizi, tədbirlərimizi başladığımız himnimizin müəllifi, bizim həmyerlimiz Əhməd Cavad Şəmkirdən olduğuna görə himnimiz bizə daha doğmadır. Himnimizdə Azərbaycana olan məhəbbət, sevgi, sədaqət hissi o qədər güclü, o qədər səmimi verilib ki, ruhumuza işləyib.

Heç yadımdan çıxmır, bütün şagirdlər kimi boyu bir az bəstə olan Çingiz adlı qaragöz gözəl bir şagirdimiz orta sərada birinci partada əyləşirdi. Onun gözəl badamı qara gözləri böyük bir həsrət hissi ilə baxan gözləri xatırladırı. Ədəbiyyatdan şifahi xalq ədəbiyyatı mövzusunu keçib, bayatılar bölməsini uşaqlara mənimsətməyə çalışırdım. Əvvəlcə dərsə giriş məqsədiylə uşaqlardan bayatı demələrini soruştum. Hər kəs vətən, yurd haqqında və ya ümumiyyətlə, bildiyi bir bayatını deyirdi. Mənim həmişə diqqətimdə olan balaca boylu Çingiz əlini qaldırdı. Dedim: “Buyur, ay Çingiz, görüm nə deyirsen”. Çingiz bir anlıq gözünü mənə zilləyib: “Vətən gözdür, biz kiprik, Gözümü-zün keşiyini çəkirik, – dedi.

Bu şirin misra sanki onun dilindən süzülüüb gəldiyindən bir az kövrəldim. Yaxınlaşış onun qara tellərini sığalladım. Uzun kipriklərini qaldırıb üzümə baxdı. Elə bildi ki, mən ona artıq bir söz deyə bilərəm. Məndən nəsə gözlədi. De-dim: “Ən gözəl bayatını sən dedin, ay Çingiz”.

Əslində bu bayatı deyildi, amma Çingiz onu hardansa əzbərləmişdi. Bundan sonra mən Çingizi qeyri-adi ürəyə malik şagird kimi qəbul elədim.

Bir gün uşaqlar nəsə mübahisə edirdilər. Yaxınlaşış soruşdum ki, nədir, nə olub? Niyə mübahisə edirsınız? Dedilər ki, ekskursiyaya getmək istəyirik, amma sinfin bəzi uşaqları gəzməyə getmək istəmirlər. Biz də istəyirik hamımız gedək. Uşaqlarla söhbət etdim, soruşdum ki, hara getmək istəyirsiz? Biri yaxınlıqdakı Şəmkir çayının sağ sahilində Şəmkir qalası var, ora getməyi, başqası Nizami məqbərəsinə getməyi, ... hərəsi bir təklif irəli sürdü. Dedim, yaxşı onda belə edək, gedək Nizami məqbərəsinə baxaq, sonra uşaq meydançalarına gedək, siz də gəzin, oynayın.

Hamı razılaşdı, ekskursiyaya getdik. Nizami məqbərəsində hərə öz şeirini dedi, Fitnənin heykəlini onlara göstərdim. Ümumi tanışlıqdan sonra gəldik Gəncədəki “Xan bağı”na. Bir az gəzəndən sonra karusel deyilən yerə gəldik. Çingiz də uşaqlarla bərabər karuselə mindi. Düşəndən sonra Çingiz dedi ki, müəllimə, başım fırlanır. Onu bağrıma basdım ki, başının hərlənməsi kəssin. Gözünü yumdu, bir az keçəndən sonra başının fırlanması kəsdi. Dedim ki, indi başqa karuselə gedək. O, məndən ayrılməq istəmirdi. Əlimdən yapışib: “Müəllimə, mən dünyada iki adamı çox istəyirəm. Bir anamı, bir sizi”. Üzünə baxdım. Dedim: “Ay Çingiz, bu dünyada hər kəs üçün anadan da, müəllimdən də əziz bir məhfum var, o da Vətəndir! Əgər Vətənimiz kiminsə əsarətində olsa, onda bizə heç kim güvənməz, bizə heç kim saygı göstərməz. Hamımızın bir anası var, o da Vətəndir. Hamımız bu ölkənin vətəndaşıyıq. Birinci növbədə Vətəni, sonra ananı, sonra müəllimi sevməlisiniz. Hər şeyin başında Vətən durur”. Çingiz üzümə baxdı. O gündən Çingiz mənə bağlandı. O qədər bağlandı ki, hər dəfə dəhlizdə məni qarşılıyır, sinfin qapısına kimi mənim-

lə bərabər gedirdi. Hərdən sinif jurnalını götürməyi də məndən istəyirdi.

O qədər gözəl balaydı. Bəlkə də, mənim Vətən haqqında dediyim sözlərdən idi, bəlkə də, ailədən idi...

Mən Çingizin atasına da dərs demişəm. Cox sakit insandır. Uşaqlıqda da sakit idi. Elə gözəl insanın övladı da məhz belə olmalıydı.

Təsəvvür edin, Çingizin dəfni, bütün kəndin ağlayan günü hamı atası İlhamə başsağlığı verdiyi anda onun əlində papiro vardi. Mən başsağlığı verməyə dilim təpiyə-təpiyə, dodağım əsə-əsə yaxınlaşanda İlham papiroso yerə atdı ki, müəlliməm gəlir. Bax belə ailənin uşağı Çingiz, Cavid kimi olmalıydı.

Cavidə dərs deməmişdim, amma Cavidin etikası, davranışları o qədər gözəl, o qədər sanballı, o qədər ürəyəyatan idi ki, mən deyərdim, bunlar bütün şagirdlərin sanki gözü idi. Ən çox sevdiyi ata-anası, qəlbən, ürəklə bağlılığı sevgilisi, səmimi, hamıdan yüksəkdə bildikləri övladları və hamımız üçün canlarını vətənə qurban verib, qanlarını torpağa çıçək əvəzinə səpən oğulları Cavidlə Çingiz.

Allah hər ikisinə rəhmət eləsin. Cavidlə Çingiz kimi minlərlə övladlar böyüküür. Hər birində Vətən sevgisi, ana məhəbbəti, övlad istəyi nə qədər güclü, nə qədər böyük... Biz müəllimlərin də əsas amalı belə vətənpərvər şagirdlər yetişdirməkdir.

Vətən nədir? Vətən hardan başlayır? Vətən niyə bizə bu qədər əzizdir? Biz bu sualların cavablarını şagirdlərə aşılamalıyıq. Onları Vətən sevgisi ilə böyütməliyik. Onlar Vətəni qorumaq eşqi ilə yaşamlıdırılar.

Çingizdə Vətən eşqi nə qədər güclü idisə, ona “Qardının dəfnində iştirak et”, - deyəndə Çingiz çox böyük mə-

tinliklə, iradəylə deyib ki, onu dəfn etməyə kənddə çox adam var. Mən Vətənin müdafiəsinə gedirəm. Yenidən döyüşə atılıb və döyüşərək Azərbaycanın qəhrəman şəhidlərindən birinə çevrilib.

Bunlar bizim fəxrimizdilər. Şəhidlərin qanı tökülən yerdə gül-çiçək bitir. Cavid də, Çingiz də təkcə Faya ananın, İlham atanın yox, bizim hamımızın övladıdır.

Allah Qarabağ uğrunda şəhid olanlarımıza rəhmət eləsin! Ruhları şad olsun! Onlar Azərbaycanın heç vaxt unudulmayan, heç vaxt yaddan çıxmayan, şücaətləri ilə tarix yazan övladlardır. Azərbaycan belə övladlarla fəxr edir.

Mən də fəxr edirəm ki, mənim belə mərd, vətənsevər şagirdlərim olub. Belə şagirdlərim olduğu üçün qürur duyuram. Və bu gün onlar haqqında ürək dolusu danışırıam. Çox sevinirəm ki, onların həyatında az da olsa, mənim də rolum var. Qoy onların valideynləri fəxr eləsinlər ki, vətən üçün belə övladlar böyüdüblər. Artıq bütün Azərbaycanın övladı olan şəhidlərimizə bir daha Allahdan rəhmət, valideynlərinə səbir diləyirəm.

Vətən sağ olsun!”.

Türkan Cəfərova, şəhid qardaşların müəllimi: “2006-ci il sentyabrın 1-də təyinatla Şəmkir rayonunun Rüstəm Əliyev adına Yeniabad kənd orta məktəbinə biologiya müəllimi işləməyə göndərildim. Məmmədov qardaşları mənim ilk şagirdlərimdən olublar. Onda Cavid 10-cu, Çingiz isə 8-ci sinifdə oxuyurdu.

İlk dərsim VIII a sinfində zoologiya dərsi idi. Sinfə daxil oldum, salamlaşışb tanış olduqdan sonra sinifdəki uşaqlar, əsasən də dörd oğlan (Çingiz, Kamil, Seymour, Tural) məni

sual atəşinə tutdular. Qurbağalar, sürünenlər haqqında cava-bını bildikləri sualları verib məni yoxladılar. Məqsədlərini anlamışdım, amma fikirləşdim ki, qarşı çıxsam, başqa nəsə fikirləşərlər, ona görə də verdikləri bütün sualları ətraflı şəkildə cavablandırırdım. Təxminən dərsin yarısı keçmişdi, dəqiq yadımda deyil, o dörd nəfərdən hansısa biri digərlərinə “Ə ..., yox, doğrudan da, bilir. Dərs keçə bilər”. Şagirdlərə dedim ki, əgər sınaqdan keçdimsem, dərsə başlayaqq. Pərt oldular.

Çingiz ilk dərsdən şıltəqlığı, şuluqluğu ilə yadımda qaldı. Dərs oxumaqla çox arası yox idi, səsli-küylü, ipə-sapa yatmaz idi. Hər dərs Çingizin adını çəkərdim. Heç cürə onun diqqətini dərsə cəlb edə bilmirdim.

Doqquzuncu sinifdə oxuyurdular. Dərslərin birində məni o qədər hövsələdən çıxartdı, axır dedim ki, sən balaca uşaq deyilsən, belə olmaz axı... Bu gün-sabah məktəbi bitirəcəksən, ali məktəbə qəbul olacaqsan-olmayacaqsan, amma hərbi xidmətə yollanacaqsan. Sənə vətəni, torpağı əmanət edəcəyik. Çingiz ayağa qalxaraq özündən razı bir əda ilə “Nə bilirsiz, bəlkə, elə Qarabağı biz azad edəcəyik”, - dedi. Atalar demişkən: “ Deyənmi, dedirdənmi?... ”.

Bəli, Çingiz Qarabağı azad edənlərdən, tariximizi yenilə-yənlərdən, yeni tarix yazanlardan oldu. Qarabağımız uğrun-da canından keçdi, şəhidlik zirvəsinə ucaldı.

Məktəb illərində dəcəlliyyinə görə, hətta bir gün valideyn-lərinin mənimlə əlaqə saxlamaları üçün xəbər göndərməyə uşaq axtarırdım, dedilər ki, bəs Cavid onun qardaşıdır, ona deyə bilərsiz. Tənəffüs də Cavidi çağırıldım: “Şokolad oğlan, səni bir dəqiqə olar?” Cavid mənə yaxınlaşdı. Və Çingizlə bağlı ona gileyləndim. Dedi ki, müəllimə, atam bilməsin, bir də sizi incitməz. Doğrudan da, elə də oldu. O gündən

sonra Çingiz dərsdə dəcəllik etmədi. Sakit dayanıb dərsdə gözləri ilə məni izləyirdi. Bir gün o qədər sakit, süst otmuşdu ki, özüm də narahat oldum. Çingizə yaxınlaşış soruşdum ki, sənə nəsə olub, ağrıyb eləmirsən? “Yox, müəllimə, ağrımırəm, nədir ki?”. Dedim: “Heç, sakit oturmusan, ona görə soruşdum”.

Çingizin reaksiyası maraqlı oldu: ”Ehh, ay müəllimə, sizin də qəribə xasiyyətiniz var. Səs salıram, “Niyə səs salırsan?”, sakit oluram “Niyə sakit durursan?” – deyirsiz.

Qeyri-ixtiyari gülümsədim və dedim ki, indi də çox sakitsən, sadəcə narahat oldum.

Gah şı尔taqlığı, şuluqluğu, səs-küyü, gah zarafatlarıyla Çingiz məktəbi bitirdi. Çox sonralar bildim ki, əsgərlidən sonra hərbidə işləyir.

Bir qış səhəri idi. Hava çox dumanlı olduğundan göz-gözü görmürdü. Avtobusdan düşüb məktəbə gedirdim. Dumanda iki nəfərin yaxınlaşdığını gördüm. Biri hərbi formada idi. Kitelinin boyunluğunu qaldırıb, kepkasını da lap aşağı salıb özündən razı bir əda ilə “Salam, müəllimə, necəsiniz?” - dedi. Salamını aldım, amma səs tonumdan onu və yanındakını tanımadığım hiss olundu. Hər ikisi güldü. Mülki formada olan dedi ki, müəllimə bizi tanımadı. Səsindən Cavidə tanıldım. Ona qədər Çingiz mənə tanışlıq verdi: “Müəllimə, “2” verdiyiniz oğlanam”. Mən onda bildim ki, Çingiz hərbçidir.

Cavid təbiətən çox sakit uşaq idi. Ən azından mən onu elə tanıyırdım. Dərs dediyim iki il ərzində sakit təbiəti ilə yadımda qalıb. Bir dəfə necə oldusa, dərs zamanı Cavid arxada oturan yoldaşları ilə danışış dərsdə səs-küy yaratdı. Mən qeyri-ixtiyari olaraq “Ey, şokolad oğlan, sakit ol, düz otur”, – deyərək Cavidə səsləndim. Cavid “Müəllimə, mənə

niyə elə dediniz”, - dedi. Hiss elədim ki, incidi. “Şokolad pisdi bəyəm? Xətrinə dəydimsə, üzr istəyirəm”, – söylədim.

Zəng vuruldu. Uşaqlara “Siz çıxa bilərsiniz”, – deyib sənədlərimi toplayıb otaqdan çıxırdım ki, qapıda Cavid bir yoldaşı ilə göründü və “Müəllimə, siz bir dəqiqə olarmı?” - deyə səsləndi. Yaxınlaşdım. Cavid bir az utancaq, bir az sevincli “Müəllimə, siz məni həmişə şokolad oğlan çağırı bilərsiniz?” – deyə soruşdu. Dədim, “Bayaq incidin axı”. “Yox, müəllimə, siz məni elə çağırın”. O gündən Cavid mənim şokolad oğlani, şokolad şagirdim oldu. Onu məktəbi qurtarana kimi o adla çağırırdım.

Vətən müharibəsi başlayanda onların hərbidə işlədikləri ni tamam unutmuşdum. O xəbəri alana kimi...

2020-ci il oktyabrın 3-də gecə saat 11-in yarısı olardı, işğaldan azad olunan ərazilərin adlarının açıqlanmasını gözləyirdim. Mənə zəng gəldi. Zəng edən məktəbimizin direktoru idi. “Müəllimə, şəhidimiz var, - dedi, - sabah dəfn olunacaq, bizə əklil lazımdır”. Şəhidin kim olduğunu soruşdum. “Məmmədov Cavid İlham oğlu”, - dedi. Həmin an şokolad oğlan heç yadına düşmədi. Mən tamam başqa oğlani fikirləşdim. Özümü heç cür ələ ala bilmirdim. Hətta fikirləşdiyim usaqın dərsdə etdiyi şıltاقlıqlardan danışib ağlayırdım.

30 ildə verdiyimiz hər bir şəhid bizimdir. Hər bir azərbaycanlı ailəsinindir. Bu gün də sosial şəbəkədə, televiziya kanallarında tanımadığım şəhid haqqında oxuyanda, onun həyat yolu haqqında eşidəndə şəhidin doğmaları qədər o ağrını yaşayıram.

Cavid və Çingiz qardaşları bizim gözümüzün önündə şagirdimiz olaraq böyüküblər. Biz müəllimlər üçün şagirdini itirmək çox ağırdır. O ağrını, o acını daha yaxından hiss edirəm. Nə qədər dəcəl, nə qədər şüluq olsalar belə heç bir

müəllim öz şagirdinin itkisini istəməz. Hər şagird müəllimi üçün övlad kimidir. Valideyn bütün övladlarını sevdiyi kimi, müəllim də şagirdlərinin hər birini sevir.

Şəhid olan Cavidin mənim şokolad oğlanım, şokolad şagirdim olduğunu yuxuda bildim. Xəbəri eşidəndə onu başqa Cavidimizlə səhv salmışdım. Şəhid xəbərini aldığım gecə yuxuda Çingizgilin sinfinə dərsə girdim, şagirdlərin davamıyyətini yoxlayırdım. Bütün uşaqlar məktəbli formasında idilər, təkcə Çingiz hərbi formada idi. Həmişəki kimi orta cərgədə birinci partada oturmuşdu. Sira ona çatanda, mən onun adını çəkməmiş Çingiz ayağa qalxıb mənə əsgər salamı verdi. Və özünü təqdim etdi: "Mən, Məmmədov Çingiz İlham oğlu". Yuxudan ayıldım, onda anladım ki, Şəhid Cavid mənim şokolad şagirdimdir. Hər dəfə söhbət onlardan düşəndə o yuxunu danışıram və niyə Çingizin yuxuma girdiyini soruşurlar. Deyirəm ki, yəqin, Çingiz demək istədi ki, şəhid mənim qardaşımdır, müəllimə, başqası deyil. Anlada bilmirəm, ancaq o yuxudan sonra şəhidin kim olduğunu dəqiqli bildim.

Cavidin yas mərasimində ailəsinin Çingizlə əlaqə saxlaya bilmədiyini eşitdim. Bütün kənd – onu tanıyan-tanımayan hər kəs ümidi lə Çingizdən xoş xəbər gözləyirdi. Bunun üçün dualar edirdi. Təəssüf...

Dekabr ayının 17-də yenə zəng gəldi, yenə şəhid xəbəri aldım. Bu, aylardır itkin kimi axtardığımız Çingizin şəhid xəbəri idi.

Şəhidlik uca zirvədir. Bu zirvəyə uçalmaq hər kəsə nəsib olmur. Yaxınını şəhid vermiş biri kimi deyə bilərəm ki, bu zirvə nə qədər uca, qürurverici olsa da, geridə qalanlar – bizlər üçün onların yoxluğununu qəbul etmək, onları bir daha görə, səslərini bir daha eşidə bilməyəcəyimizin acısı çox ağırdır.

Allah Cavid və Çingiz Məmmədov qardaşlarına və onların timsalında cəmi şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Məkanları cənnət olsun”.

İlhəmə Məmmədova, şəhid qardaşların müəllimi:
“Tarixən Azərbaycan torpaqlarında doğulan, boy-a-başa çatan insanların hər biri vətənpərvər və qəhrəman ruhlu olublar. İkinci Qarabağ mühəribəsində də biz bunu bütün dünyaya sübut etdik.

İnsanın həyat yolu əvvəldən onun alına yazılır deyirlər. Kiçik yaşlarından insan davranışı, sözü-söhbəti ilə də bunu bəlli edir.

Cavidin kiçik yaşlarından təmkini, qəhrəmanlara xas olan daxili zənginliyi gözlərindən oxunurdu. Hər dəfə dərs-də Azərbaycanın Dövlət Himni oxunan zaman vətən, yurd sevgisi onun himni oxumasında aydın sezilirdi. Himni ürəklə, həvəslə, əlini qəlbinin üzərinə qoyaraq oxuyurdu. Sanki hələ kiçik uşaq qəlbində öz şanlı, fəxarət dolu gələcəyini bilmiş.

Məktəb illəri bitdikdən sonra Cavidin hərbçi peşəsini seçdiyini biləndə də ona olan hörmət və ehtiramı da artdı. Çünkü hərbçi peşəsi də müəllimlik kimi müqəddəs bir peşədir.

Cavid və qardaşı Çingiz öz şəhadətləri ilə çox insana qismət olmayan bir zirvəyə yüksəldilər. Vətən uğrunda canından, qanından keçən hər bir oğul və qızlarımıza Allah rəhmət eləsin.

Şəhid ailələrinin qarşısında baş əyir, Qazilərimizə cansağlığı arzulayıram”.

“MUSİQİ RUHUN QİDASIDIR”

Musiqi ruhun qidasıdır.
Ü.Hacıbəyli

Ananın arzusu bitmədiyi kimi ağrıları da tükənmir. Faya xanımın arzuları ilə ağrıları bir-birinə qarışır.

“Bu uşaqları çox əzab-əziyyətlə böyüdüm. Onları soyuqdan-qardan qorudum, düşməndən qoruya bilmədim. Tabuta sığmayanlar qəlblərə sığdırılar. İki övlad anasıydım, amma bilmirdim iki şəhid anası olacam.

Cavidin arzusunu yerinə yetirə bilmədim. 26 sentyabr 2020-ci ildə Cavid zəng eləmişdi, uşaqları ilə görüntülü danışmaq istəyirdi. İnternet olmadığından görüntülü danışa bilmədik. Arzusu ürəyində qaldı. İstəyirdim heç olmasa, Çingizin arzusu ürəyində qalmasın.

Çingizin döyüş dostu Qabil deyir ki, Çingiz sanki şəhid olacağını bilirdi. Hətta Qabilə bir dəfə vəsiyyət də edib ki, mən şəhid olsam, məzarım üstündə Elnarə Abdullayeva ana haqqında muğam ifa etsin.

Elnarə xanıma sonsuz təşəkkürümü bildirirəm. Çox sağ olsun. Bir vətəndaş, ana olaraq mənim səsimi eşidib Çingizin arzusunu yerinə yetirməyə gəldi. Allah onu arzularına qo-vuştursun. Çingizimin arzusunu həyata keçirdi. Üstümdən dağ götürüldü”.

...Mühəribədən bir il sonra həkim-foniator Fəxriyyə Əsədovanın vasitəsiylə şəhidin son sözləri Elnarə xanıma çatdırıldıqda o, tərəddüb etmədən Fəxriyyə xanımla birlikdə Şəmkirə yola düşdü. Şəhid qardaşların ailəsi, valideynləriylə görüşdükdən sonra onlar Şəmkir rayonunun Yeniabad qəbiristanlığına gedib şəhidlərin qəbrini ziyarət etdilər.

Elnarə xanım Çingizin qəbri üstə onun istədiyi müğamı elə bir səslə, elə bir yanğıyla oxudu ki, müğam sədasi altında qəbiristanlığa göz yaşı yağırdı. Qəbiristanlıqdakıların hamısı qulaq kəsilmişdi. Adamlar da, baş daşları da, ağaclar da, quşlar da...

Sevinən bir Çingizin ruhu idi, bir də oğlunun arzusu yerinə yetdiyindən üstündən yük götürülən gözüyaşlı Faya ana.

Arzusu reallaşanda insan onu ağladan məqamda da sevinə bilir. Bu qəmin sevincə dönmə anıdır. Ruhun sakitləşməsi, rahatlanmasıdır.

Jurnalistlərin suallarını cavablandırarkən Elnarə xanım qeyd edir ki, mən gəlməyə bilməzdim. Şəhidimizin arzusunu mütləq yerinə yetirməliydim.

Övlad ən ağır məqamında “Ana! Ay ana”, - deyir. Amma Çingiz məndən onun qəbri üstündə oxumağımı istəmişdi. Gəldim, ruhunu şad edəm, anasına, doğmalarına belə oğullar böyüdüyü üçün təskinlik verəm, səbir diləyəm.

Mən həmişə şəhidlərimizi yad edirəm. Bu hamımızın borcudur. Şəhidlər bizim üçün, bu torpaq üçün şəhid oldular.

Allah Çingizə, Cavidə və bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Ruhları şad olsun.

Müğamlarımızı ruha qədər ucalda bilən Azərbaycan Respublikasının Əməkdar artisti Elnarə Abdullayeva bunu bir daha təsdiq etdi. Bu dəfə Elnarə xanım səsini şəhid ruhuna yönəltdi...

Bu ifa Elnarə xanımın özünün ifasında dediyi kimi “nə Mahurdu, nə Zabuldu, nə Segah...” sadəcə bir ah, bir nalə, bir ana fəryadıdır.

Elnarə xanımın ruha qida verən səsi bu dəfə şəhidin ruhunu oyatdı. Arzusunun yerinə yetdiyi şəhidə agah oldu.

QOHUM VƏ QONŞULAR ŞƏHİDLƏR HAQQINDA

Rafiq Əliyev, qohumu: “Cavidi də, Çingizi də lap uşaqlıqdan tanıyorum. İlham da, Faya da xalam uşaqlarıdır. Cavid sakit, Çingiz isə deyib-gülən, şən; ikisi də söz götürməyən idi. Qarşılara qoyduqları məqsədə nail olmaq üçün var gücləri ilə çalışırdılar. Hərbçi olmalarına çox sevinirdilər. Qürur duyurdular. Onlarda vətənə, torpağa xüsusi bir sevgi vardı. Hərbçi olaraq məglubiyyətlə barışa bilmirdilər. Qalib gələcəklərinə böyük ümid bəsləyirdilər. Və o günə inanırdılar.

Kənd icra nümayəndəsi Cavidin şəhid olduğunu öncə mənə xəbər verdi ki, yaxın qohumu kimi ailəsinə çatdırım. Cavid kəndin ilk şəhidiydi. Bu xəbəri ailəsinə çatdırmaq çox ağır idi. Valideynləri, həyat yoldaşı bunu necə qarşılayacaq, reaksiyaları necə olacaq? Öncə onları düşündüm. Özüm də çox sarsıldım.

Xəbəri axşam aldığımdan gecə kəndimizin ağsaqqalı Elman müəllim və kənd icra nümayəndəsi ilə məsləhətləşdik ki, ailəyə xəbəri səhər çatdırıraq. Heç olmasa, bir gecə nisbətən rahat yatsınlar. Onsuz da çox narahat idilər. Oğulları mühəribədə olan valideyn necə sakit yata bilər?..

Səhər tezdən üçümüz də şəhidin evinə getdik. Şəhidin atası İlham bayırda idi, qalan hamı yatırdı. İlham bizi görən kimi vəziyyətin nə yerdə olduğunu anladı və dizi üstə çöküb uca səslə Fayani harayladı. Sonrasını ifadə eləmək mümkün deyil... Səsə evdəkilər, qonşular gəldi. Qonşu kəndlərdən, rayon mərkəzindən gələnlər oldu. Yeniabad belə izdiham

görməmişdi. Kəndimizin ilk şəhidi Cavid Məmmədov çox böyük saygıyla dəfn olundu.

Çingizin şəhid xəbəri ailəyə ikinci zərbə oldu. İki övlad, ikisi də şəhid. Hamımız üçün çox ağır idi.

Çingiz də böyük izdihamla dəfn olundu.

Kəndimizin iki şəhidi var, ikisi də bu evdən. İlham da, Faya da özlərini nə qədər qururlu tutsalar da, övladlarının acısı onları yandırır. Özünüz də görürsünüz. Deməyə, izaha ehtiyac yoxdur...

Allah rəhmət eləsin. Ruhları şad olsun”.

Bayram Əmirov, qonşu: “Cavidlə Çingiz çox yaxşı, təriyəli, mehriban uşaqlar idilər. Gözümüzün qabağında böyüyüblər. Əzab-əziyyətlə böyüdüklərindən zəhmətdən, əziyyətdən qaçan deyildilər. Zəhmətə alışmışdılar. Zəhmətin nə olduğunu bildiklərindən çətinlikdən qorxmurdular.

Ümumiyyətlə, şikayət etməyi sevməzdilər. Çox vətənpərvər idilər.

Uşaqların ikisinin də hərbi işə meyli var idi. Çingiz hərbi xidmətdən gələndən sonra hərbiyə qayıdaraq xidmətə başladı. Cavid də hərbi xidmətə qayıtmaga çox can atırdı. Dəfələrlə keçmiş döyüşü kimi məndən valideynlərini yola gətirmək üçün kömək istədi. Mən də hərbidə hər şeyin ola biləcəyini bildiyimdən məsləhət edirdim ki, ailəsinin razılığını özü alsın.

Cavidin də hərbiyə olan sevgisi onu istəyinə qovuşdurdu. Hərin sirlərinə yiylənməyindən sevincə danışındı.

Hərbi qulluğunu cəbhə bölgəsinə dəyişməyini uğur kimi qiymətləndirirdi. Sanki müharibənin başlanmasını duyurdu. Torpaqları işğaldan azad etmək arzusunun reallaşmasına artıq az qalırdı.

Mən Cavidi də, Çingizi də öz balam kimi çox istəyirdim. Onların şəhid olma xəbəri mənə çox ağır təsir etdi. Hər iki şəhidin xəbərinə təkcə bizim kənd camaatı yox, bütün ətraf kəndlərdən gəlmişdilər.

Ruhları şad olsun”.

Aytəkin Əliyeva, qonşu. *Gəncə Dövlət Universitetinin tələbəsi*: “Sentyabrın 27-si idi. Sərin külək əsirdi. Biz ailəlikcə oturub söhbət edirdik. Birdən qardaşım xəbər gətirdi ki, düşmən gecə saatlarından atəşkəs rejimini pozub. Ordu muzun döyüşə tam hazır olduğunu bilirdik. Döyüşə bizim Yeniabad kəndimizdən də gənc oğlanlar yollandılar. Məmmədov Cavid və Məmmədov Çingiz qardaşları isə gizir kimi orduda xidmət edirdilər. Onların xüsusi hərbi hazırlıqlarından, ailələrinə göndərilən Fəxri fərman və məktublardan kənddə hamının xəbəri vardı. Düşmənə olan nifrətləri də hamiya bəlli idi. Bu qardaşlar torpaqlarımızı işğaldan azad etməyi, analarını doğma Dərələyəz mahalına aparmağı, nənə-babalarının qəbirlərini ziyan etməyi qarşılara məqsəd qoymuşdular. Bu, analarının ən böyük arzusu idi.

Artıq şiddətli döyüslər gedirdi. Faya ana oğullarından çox narahat idi. Sentyabrın 27-si Cavid anası və ailəsi ilə danışarkən onlarla sağollaşıb on gündən sonra qələbə xəbərini verəcəyini söyləmişdi.

Evin iki övladı da döyüsdə olduğundan valideynlərin narahatlığı başa düşülən idi.

Bu iki qardaş eyni gündə ailə həyatı qurmuşdu. Hər iki qardaşın iki körpəsi var. Cavidin Elcanı və Damlası, Çingizin isə Elgizi və Uğuru.

Mühəribənin şiddətli günlərində birində həyətə çıxanda gördüm ki, Türkən iki körpəsini qucaqlayıb ağlayır: “Mə-

nim nə atam, nə də anam var. Cavid mənə həm ata, həm ana, həm qardaş, həm də arxa-dayaq oldu. İnşallah, tezliklə sağ-salamat gələr, sizi atasız qoymaz”.

Bu mənə çox pis təsir etdi. Ağlaya-ağlaya otağıma gəldim. Axşama qədər otağımdan bayırı çıxmadım. Gördük-lərim gözümün öündən getmirdi. Müharibə, ananın hönkürtüsü qəlbimi dağladı, məni paramparça etdi.

Biz hər gün televiziya qarşısında əyləşərək torpaqlarımızın azad olunması ilə bağlı Ali Baş Komandan İlham Əliyevin çıxışlarına qulaq asırdıq. Torpaqlarımızın azad olunmasına çox sevinsəm də, hər gün bir ailənin, bir ocağın sönməsinə çox üzülürdüm. Çünkü hər bir ailə əzab-əziyyətlə böyüdükləri övladlarının xoş, firavan yaşamasına çalışırdı. Məmmədovlar ailəsi də həmçinin ...

Oktyabrın 4-ü idi. Gök üzü dolmuşdu, sanki ağlamaq istəyirdi. Yuxudan dəhşətli ağlaşma səsinə oyandım. Cavid İlham oğlu Məmmədov düşmənlə döyüşdə qəhrəmancasına şəhid olmuşdu. Bu dəhşətli hadisəyə necə reaksiya verəcəyimi bilmirdim. Evdəkilər şəhid Cavidin qarşılıamağa getmişdilər. Bütün kənd orda idi. Əslində hamı şəhidlə qürur duyurdu.

Üçrəngli bayrağımız şəhid Cavidin valdeynlərinə təhvıl verildi. İlham ata bayrağı alaraq öpüb gözünün üstünə qoydu. Bəli, vətən bizə hər şeydən əzizdir. Onun yolunda biz canımızı verməyə cümlə hazır, qan tökməyə cümlə qadirik.

Faya ana şəhid Cavid son mənzilə yola salınanda arxasında ayaqyalın qaçıdı. Qadınlar onu zorla sakitləşdirərək evə gətirdilər. Cavid torpağa tapşırıldan sonra əsgərlər göyə atəş açıdalar. Dağ-daş yerindən oynadı. Bir dəqiqəlik sükutla əziz xatirəsi anıldı.

Türkan xanım bu ağrı-acıdan bir müddət özünə gələ bilmədi. Çünkü övladları da özü kimi atasız qaldı. Türkan

xanımın "Mən Cavidimin şəhid olduğu yerə getmək, o torpağı qucaqlamaq istəyirəm. Bəlkə onda təskinlik taparam" kəlmələri indi də qulaqlarımızda cingildəyir.

Caviddən sonra Çingizin yolunu gözləyən Faya ana: "Heç olmasa Çingiz sağ-salamat gəlsin. Qazi gəlsə də olar, təki gəlsin. Ona qurbanlar kəsəcəyəm", - deyirdi. Artıq deməyə söz qalmırıldı, sözlər tükənmişdi. Kənddə şayiələr gəzirdi. Buna dözməyən ana oğlunun ardınca çox yerlərə getdi. Yaziq ana hər gün ağlayaraq: "İtki nə qədər ağır olsada, bircə qapımı döyməsinlər. Mən bayrağa bükülmüş ikinci tabut istəmirəm. Birini şəhid versəm də, birini qazi kimi görmək istəyirəm", - söyləyirdi.

Yaziq ata dəhşətli yuxunu görmüşdü. Hətta yuxunu yanına da danışmışdı. Ancaq onlar bunu təkzib edərək Çingizin gələcəyinə ümid edirdilər.

Uzun sürən araşdırmlardan sonra şəhid Çingizin nəşri dekabrın 18-də ailəsinə təhvil verildi. Ailə çökmüşdü, necə reaksiya verəcəklərini bilmirdilər.

Kənd ikinci şəhidini qarşılıyırı.

Hamı şəhid Çingiz Məmmədovla vidalaşdı və Çingiz şəhid qardaşı Cavidin məzarı yanında dəfn edildi. Qardaşlar cənnətdə bir-birinə qovuşdular. İndi soyuq məzar başında duran ana bilmir hansı övladının qəbrini qucaqlasın. Bu vəziyyətdə yazıq ananın ağlamaqdan başqa çarəsi qalmır. Amma hər dəfə onlardan ayrılan ana "Vətən sağ olsun!" - deyir.

Acını yaşayaraq övladları ilə qürur duyan valideynlər torpaqlarımız işgaldən azad olunanda onların ruhlarının şad olacağına inanırlar.

Nəhayət, 8 noyabr 2020-ci ildə bütün televiziya kanallarından xoş xəbərlər eşitdik. Şuşa azad edildi, şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı. Həmçinin Məmmədov qardaşları-

nın. Məmmədov ailəsi bu xoş xəbəri sevincə qarşılıdı. Artıq arzuları həyata keçmişdi. Şəhidlər də qalibdilər. Bu qələbədə onların da payı var. Oğulları sağ olsayırlar bu xoş xəbərləri onlara özləri çatdıracaqdırlar.

Böyükdən kiçiyə kimi hamı küçələrə axıstdı, hər kəs qələbə münasibəti ilə bir-birini təbrik edib, qurbanlar kəsdiłər. Biz isə Faya ananın və İlham atanın qarşısında baş əydiķ, anamızın əlindən öpdük. Belə övladlar böyüdüklərinə görə onlara öz minnətdarlığımızı bildirdik.

İndi bütün kənd əhalisi Faya ana və İlham atayla birlikdə qəhrəmanlarımızı ziyarət edir və şəhidlərin məzarları üstünə gül-çiçək düzür, əklillər qoyurlar. Biz şəhidlərimizlə qürur duyuruq. Dövlət başçımız tərəfindən şəhid ailələrinə qayğı göstərilir. İşgaldən azad olunmuş ərazilər minadan təmizlənir, yenidən tikilir, abadlaşır. Faya ana da Qarabağımızı - Şuşamızı, Kəlbəcərimizi və bütün işgaldən azad olunmuş torpaqları gedib gördükcə oğullarının sevinən ruhunu yenidən duyacaq”.

Kamil Məmmədov, *şəhid qardaşların uşaqlıq dostu, “Cəsur döyüşçü” medallı qazi*: “Mən də Cavid və Çingiz kimi Şəmkir rayonunun Yeniabad kəndində doğulmuşam. İndi də həmin kənddə yaşayıram. Çingizlə bir sinifdə oxumuşam. Qonşu, yaxın dost olmuşuq.

Çingiz cox mərifətli, böyüyün-kiçiyin yerini bilən olub. Hamiya qayğı ilə yanaşır. O, şən olmasına özünü dostlara, doğmalara sevdirə bilmışdı. Hami onun xətrini istəyirdi.

Cavid Çingizdən fərqli olaraq, cox sakit, heç kimlə işi olmayan bir insan idi.

Cavid də, Çingiz də cox kasıbçılıqla böyüyüblər. Əziyətin nə olduğunu bilirdilər. Zəhmətkeş uşaqlar idilər. Bir

yerdə böyümüşük, dost olmuşuq. Uşaqlığımız bir yerdə keçib.

Çingiz məktəbdə oxuyanda hərbçi olacağını deyirdi. İstəyinə qovuşdu. Sevinci yerə-göyə sıqmırıldı. Əvvəlcə Naxçıvanda 5 il gizir kimi qulluq etdi. Hər gələndə Naxçıvan-dan, hərbidə yaşıdlılarından, ev, dostlar üçün darıxdığın-dan danışındı. Hərdən də hərbi qulluqdakı nailiyyətlərini se-vincə bölüşürdü. Artıq püxtələşmişdi. Texnikanın sırlarını se-yələnmişdi. Ordudakı dostlarından, onların mehriban-lığından səhbət açırdı. Əsgərlərinə olan sevgi və qayğısını sevə-sevə bölüşürdü. Vətənə xidmət onunçün hər şey idi. Ən böyük arzusu torpaqlarımızı işgaldən azad etmək idi. Özü də o zəferin önündə olaraq.

Tovuzda xidmətini davam etdirirdi. Ürəyindəki vətən, torpaq sevgisi onu həmlə taborunda xidmətə gətirmişdi. Seyfəlidə həmlə taborunda təlimlərdə iştirak edirdi. Xüsusi təlimlər keçirdilər. Artıq döyüşə tam hazır idilər. Əsgər-lərinin hazırlığından razılıq edirdi.

Son gəlişində müharibəyə tam hazır olduqlarından və mütləq qalib gələcəklərindən çox əminliklə danışdı. Bu bizi də sevindirirdi. Biz də inanırdıq ki, bu, təkcə hərbi qul-luqçuların deyil, bizim hamımızın sayəsində mümkündür. Çünkü hamı Qələbəyə susmışdı. Qələbənin sevincini dad-maq, onu yaşamaq istəyirdik.

Çingizin hər gəlişi, hər səhbəti bizə ruh verirdi. Nə qədər qanlı-qadalu olsa da, hamı müharibə istəyirdi. Mən də müharibə başlasa, mütləq könüllü olaraq müharibəyə gedəcəyimi bildirmişdim.

2020-ci il sentyabrın 28-də könüllü olaraq müharibəyə getdim. Müharibə başlayandan iki gün sonra, sentyabrın 29-da Çingizlə görüşdüm. Çingiz dedi ki, qardaş, özündən mu-

ğayat ol, mən Murova gedirəm. Sağollaşıb ayrıldıq. Ondan sonra Çingizlə əlaqəm kəsildi. Sonra eşitdim ki, Çingizdən heç bir xəbər yoxdur. Evdəkilər də narahatdır.

Döyüşdə, həm də yaxın dost olduğumuz üçün Çingizi məndən də soruşturdu. Mənimsə Çingizdən xəbərim yox idi. Bir neçə gündən sonra axtarış Çingizin döyüş dostlarını tapdım. Dedilər ki, Çingiz qardaşı Cavidin şəhid olduğunu bildi, bir az fikrə getdi və dedi ki, mən irəli gedirəm. Geri qayıtməq səhbəti etməyin.

Çingiz düşməndən təkcə qardaşı Cavidin yox, bütün şəhidlərin intiqamını almağa söz verib. Ona görə də ən ağır döyüşlərdə qabaqda olub. Mən Çingizi yaxşı tanıdığınımdan biliyəm ki, o, düşməndən qorxub çəkinən deyildi. Ən ağır döyüşlərə girər və təhlükə hiss etsə, ora kimsəni buraxmaz, özü gedərdi. Çingiz elə qəhrəman, mərd, cəsur oğul idi.

Döyüş yoldaşları Çingizin cəsurluğundan, qəhrəmanlığından danışdıqca dostumla qürur duyurdum. Sonda təəssüf dolu notlardan hiss etdim ki, Çingizlə görüşə bilməyəcəyəm. Çingizin Murov dağında itkin düşdüyünü bildirdilər. Bunu eşidəndə gözüm öönüə uşaqlığımız, məktəb illəri, xoş günlər gəldi. Bir də İlham əmiyələ, Faya xala.

Mən də Cavidlə Çingizin və bütün şəhidlərimizin qisasını alacağımı söz verdim.

Mühəribənin sonuna yaxın Şuşa-Xankəndi döyüşündə yaralandım. Məni Bakıya hospitala götirdilər. Özümə gələndə Çingizin anası Faya xalaya zəng elədim ki, Çingizdən nə xəbər var? Faya xala ağlaya-ağlaya mənə dedi ki, Kamil, sən Çingizlə qardaş kimi olmusan. Bəlkə, nəsə bilirsən, məndən gizlətmə. Çingizin itkin düşdüyünü bilsəm də, ana-sına deyə bilmədim. Çingiz həmişə deyirdi ki, mən və-tənim, millətim üçün şəhid olacağam. Elə də oldu.

Cavid də Çingiz kimi hərbçi idi. Tovuzda, sonra Goranboyda xidmət elədi. Hər zaman döyüşə can atırdı. Müharibə başlamamışdan bir az qabaq xidmət yerini ön cəbhəyə dəyişdi. Düşmənlə üzbəüz olmaq istəyirdi. Sanki müharibənin başlayacağını bilirdi. Yəqin, ürəyinə dammışdı. Vətənini, torpağını çox sevən qorxmaz döyüşçü, gizir Cavid Məmmədov elə müharibənin ilk günlərində döyüşü dostları ilə birlikdə ermənilərin bir neçə postunu alıb bəzi kəndləri işgaldən azad etdiqdən sonra qızğın döyüşlərin birində qəhrəmancasına şəhid oldu.

Hər dəfə kənd qəbiristanlığına gedəndə ilk ziyarət etdiyim Cavidlə Çingiz, mənim şəhid qardaşlarım olur. Hospitaldan evə buraxılınca da onları ziyarət etməyi özümə borc bildim. Cavidlə Çingiz mənim təkcə uşaqlıq dostlarım deyil, həm də döyüş dostlarımdır. Fəxrimdir, qürur yerimdir.

Allah kəndimizin şəhidləri olan Cavid və Çingizə, eləcə də bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin! Yaralı qazılərimizə şəfa versin!”.

HƏSRƏTİN ÜMİD YOLU

Hədəflər yetmək, məqsədlər çatmaq üçündür. İstəyinə çatmayanda sən sən olmursan. Nə geriyə dönə, nə irəliyə baxa bilirsən... Özün-özündən qaçaq düşən kimisən. Elə anlar olur ki, özünü belə tanımirsan. Tamam başqa adam olursan. Özgələşirsən. Səsindən çox sükutun eşidilir. Yoxluq səni özünə doğru çəkir. Səni özünə çəkəndən uzaqlaşa bilmirsən.

Səni gələcəyə aparan lazımdır. Çıxış yolun ancaq odur. Onu bulmaq qalır sənə. Yaşamağın ondadır. Sənə qol-qanad, stimul, ümid verən, həyatını dəyişən nəsə olmalıdır. Bu, dostmu, doğmamı, yadmı olacaq, fərq etməz. Yaradanın səni yaşatmaq üçün göndərdiyini görmək lazımdır. O, yaxındamı olacaq, uzaqdamı, bilinmir. Əsas o ölü nöqtədən tərpənməkdir.

Bu, eksər insanlarda olur. Hansısa hadisədən, məqamdan doğan narahatlığın yaratdığı vəziyyət hərəyə bir cür təsir edir. Olanlarını, keçmişini birdən-birə itirənlər bunu daha ağır keçirirlər. Bu da anlaşıilandır.

Ən ağır itkidir yurd itkisi. Bu itkiylə bütün olanların itir. Qayıdır geriyə baxa bilmirsən. Geridə qaranlıqdan başqa heç nə yoxdur. Qaranlıqda isə heç nə görünmür. Yurdundan uzaq düşməklə, keçmişinlə birlikdə özün də yox olursan. Qalanlar xatırələrdir. Bir vaxtlar sevə-sevə baxdıqlarını daha görə bilmirsən. Hər şey bir anın içində tarix olur. Sınıq xatırələrin gözlərini ovur. İlk addım atdiğın, gəzdiyin yerlərin taleyindən xəbərsiz qalırsan. Təkcə arzuların deyil, yurdla bərabər izlərin də itir. O izləri ya toz basır, ya üstünə iz qoyulur, ya da kol-kos örtür. İzimizə iz qoymasaq, bizi iz

də unudacaq, yurd da. Özgələr səninlə bağlı hər şeyi silir.
Unutdurur.

Vətən, yurd itkisini necə ifadə etmək istəsən də, o hiss-ləri olduğu kimi çatdırmaq mümkünüsüzdür. Danışa bil-mirsən. Hisslər səni boğur. Alovu üzünü qarsır. İçin-için yanırsan. Yanan vərəqin, sözün alovu sənə tonqalın alovundan güclü gəlir. Çünkü için yanır. Bu daxili yanğıyla qovrulursan.

Həmişə o yerlərə uçan quşlara həsəd aparan sən, indi ora gedən yolçuya üz tutmalı olursan:

Baxışımı göndərim
yoluna həmdəm kimi.
İçimdə qırılıram
ruhsuz bir sərsəm kimi.

Kol-kos basmış yollarda
quruyub iz yarpağım.
Yolçu, ordan quş göndər,
dimdiyində torpağım.

Yel üzümə tutulan
tor qapını açdımı?
Uşaqlığım dururmu?
Baş götürüb qaçıdımı?

Daşıcılar qalmadı
torpağımı, daşımı.
Qoymağə yer qalıbmı
ayağımı, başımı?

BÜTÜN SEVİNCLƏRİN ƏN GÖZƏLİ ANA GÖZLƏRİNDƏDİR

Faya ana yurduyla bağlı olanları yadına salanda dərindən köks ötürüb gözünü uşaqlarının gözlərindən qaçırırdı. Uşaqlar həmin an ona toxunmurdular ki, bir az sakitləşsin. Sonra analarının boynunu qucaqlayıb, üzündən bərk-bərk öpərək təskinlik verirdilər.

Keçmişə gedib qayıtmağın yolu uzun olur.

Faya ananın ən böyük arzusu doğma yurduna – şərqdə Zəngəzur silsiləsi, cənubda Ələyəz dağları, şimalda Basarkeçər yayası, qərbdə isə Səlim aşırımı yerləşən hündür dağlarla əhatə olunan Dərələyəzə - Ələyəzə baxmaq, o yerləri bir də görməkdir.

Qərbi Azərbaycan dediyimiz diyarın Dərələyəz mahalının Ələyəz kəndində dünyaya göz açğından, həsrətli baxışlarını uzaqlara dikib, uşaqlarına tez-tez o yerlərin gözəlliyyindən danışındı: “Dünyanın enişli-yoxuşlu yollarından, dərddən-qəmdən uzaq, xoşbəxt bir uşaqlıq, gənclik həyatı yaşayırdım. 1988-ci ilin acı rüzgarları əsirdi. Kənd sakinləri kəndə hücum edən ermənilərin cavablarını verirdilər. Bir neçə gün sakitlik oldu, sonra ermənilərin başçıları gəlib kənd ağsaqqallarını yığıb dedilər ki, bizim pasportumuzu alın, sizinlə işimiz yoxdur. Bir ay vaxtınız var. Heç kim razi olmadı. Yavaş-yavaş qız-gelinləri kənddən çıxartdılar. Bundan xəbər tutan kimi ermənilər yolları bağladılar.

Bizi nənəmiz evdən çıxartdı. Evimizdən xeyli aralanmışdıq, ürəyim evdə qaldığından qayıdır evimizə baxdım. Sanki evimizi baxışlarına yığırdım. Sonra bir ovuc torpaq götürdüm. Hamı kimi mən də elə bilirdim ki, evimizə qayıdağam.

Gözəl təbiəti, sıx meşəsi, sıldırıım qayaları, müalicəvi bu-laqları olan Dərələyəz mahalının adamları çox saf, mehriban və qonaqpərvər idilər.

Təkcə Ələyəz kəndində 1988-ci ildə ermənilər tərəfindən deportasiya olunanların sayı 1073 nəfər olmaqla, 200 təsərrüfat var idi. Erməni dostu olan azərbaycanlılar 1968-1987-ci illərə qədər ermənilərdən “Sizi burdan qovacaqlar” ifadəsini çox eşitmışdilər. Ona görə də 1985-ci ildə 225 ailə Ələyəzi tərk etdi.

Kənddə albanlara aid bir neçə abidə vardı. Son dönəmdə ermənilər abidənin üzərinə xaç işarələri yerləşdirirdilər. Biz heç nə başa düşmürdük. Düşmən isə öz çirkin əməllərini həyata keçirirdi. Novruz bayramlarında çərşənbə axşamları sinanmış ocaqlarımızı ziyarətə gedərdik, niyyət edib şam yandırardıq. Həmin ocağın üstünə də gecəykən xaç taxmışdilar və xəbərdarlıq etmişdilər ki, ona kim toxunsa, həbs olunacaq.

Bizim evdən baxanda Salsal qalası görünürdü. Üstündən qərinələr ötən, yaşı bilinməyən Salsal qalası, Arpaçayı, avqustda qarlı Təkədonduran dağı və neçə-neçə yaylaqlarımıza indi həsrət qalmışdıq. Ancaq o yerləri unutmadiq və unutmamalıyıq.

Mən vətənim, torpağımı həmişə çox sevmişəm. Bu gün də sevirəm. İnşallah, zaman gələr biz də doğma torpaqlarımıza qayıdırıq. Orda qalmış narahat ruhlarımız Qarabağ torpağın-dakı kimi rahat uyuyarlar.

Mənim istək və arzularımı hamidan çox başa düşdük-lərindən Cavidimlə Çingizim hərbi sahəni seçdilər.

Çingiz Murov dağında tez-tez təlimlərdə olurdu. Hər dəfə evə gələndə deyirdi ki, ana, səni bir gün Murov dağına, Kəlbəcərə aparacağam, ordan Dərələyəz görünür. Deyirdim: “Çingiz, yaramın qaysağıni qopartma”. O, “Ürəyini sıxma. Yaxşı olar”, - deyirdi. Bilirdim ki, Çingiz məni mütləq Kəlbəcərə aparacaq, ordan da doğma yurdumu – Dərələyəzi seyr edəcəm... İnşallah, Kəlbəcərə gedib həm Çingizin döyüş və şəhid olduğu yeri görəcəm, həm də Kəlbəcərdən o yerlərə baxacağam.

Mənim övladlarımla bağlı bir arzum, bir niyyətim vardı: “Öldürmədən ölməyin! Qələbə qazanmadan geri dönməyin”. Elə də oldu. Mən övladsız, oğulsuz qaldım, ancaq Vətənsiz qalmadım”.

Ananın bu niyyəti, istəyi Cavidlə Çingiz üçün həyat yolu oldu. Bu vətənsevər ananın ürəyi vətən eşqi ilə döyünen, hər zaman işgal olunmuş torpaqların azad olunmasına can atan ovladları mütləq belə məğrur, ığid olmalıdır.

Onlar hər dəfə Qərbi Azərbaycandan qaçqın, Qarabağdan köckün düşənlərin üzlərindəki həsrəti görəndə anaları yadlarına düşürdü və ermənilərə nifrətləri min qat artırdı. Elə ona görə də bu iki ığid oğul analarının arzularını yerinə yetirmək, həsrətlilərin həsrətinə son qoymaq üçün döyüşə can atırdılar. Yurd itkisinin nə qədər ağır olduğunu analarının gözlərindən oxuyurdular. Vətən deyəndə ananın ahi onların sinələrini yarıb, ürəklərini parçalayırdı.

Bilirdilər ki, Qərbi Ermənistən məsələsi Qarabağdan keçir. Cavid də, Çingiz də hərbçi olaraq həm vətən qarşısındakı vətəndaşlıq, həm də anaları qarşısında övladlıq borcunu yerinə yetirmək üçün hərbi biliyə daha çox yiyələnməyə, döyüş texnikalarının sırlarını mükəmməl öyrənməyə hamidan çox səy göstərərək, hərbi bilik və bacarıqlarını təkmilləşdirməyə çalışırdılar. Və buna da nail olaraq hamidan fərqlənirdilər.

Daim ön cəbhədə, düşmənlə üzbəüz olmaq, kimin nəyə qadir olduğunu döyüşdə göstərmək iddiasında idilər. Əsgərləri, komandirləri də bunun fərqindəydir. Komandirləri onlara güvənərək ən ağır döyüş mövqelərinə məhz onları göndərirdilər. Bilirdilər ki, nəyin bahasına olursa-olsun, döyüş tapşırıqlarını mütləq yerinə yetirəcəklər. Canlarını qurban verməkdən belə çəkinmədən...

İnsan bəzən itkini, ağrını, həsrəti yaşamassa da, doğmalarının nələr keçirdiklərini duyaraq onu yaşayır. O acı onların köksündə qubar bağlayır.

Ananı sevindirmək qədər övladı xoşbəxt edən heç nə yoxdur. Bu, müqayisə olunmazdır. Təkcə ana sevincində övladlıq borcunun zərrəsini qaytarmış kimi olursan. Bütün sevinclərin ən gözəli ana gözlərindədir. Onu görməkdən böyük səadət yoxdur.

Çingiz anasından eşitdiyi Dərələyəzin təbiətini Kəlbəcərin təbiətinə oxşatlığından Kəlbəcərin daha tez alınmasını istəyirdi. Hər dəfə Murov dağının sıldırıım qayalarına qalxdıqca “Arzuma çatmağıma az qaldı”, - deyirdi. O hər döyüşdə işgalda qalan torpaqları azad etdikcə, həm də anasının vətənə gedən yolunu düşməndən təmizləyirdi. Addım-addım, qaya-qaya...

Azərbaycanın İsveçrəsi adlandırlan Kəlbəcərin gözəlliyyini gördükcə, nələr itirdiklərimizin fərqində olurdu. Bu yerlər ermənilər tərəfindən dağdırılıb tarmar olsa da, gözəlliyi yenə göz oxşayır. Baxdıqca baxmaq istədiyin, sanki mişarla kəsilmiş sıldırıım qayalar, qayalardan süzülən sular, bumbuz bulaqlar, rəssam firçası ilə işlənmiş kimi görünən, dünyanın nadir ağaç növləri ilə zəngin məşələr, müalicəvi İstisu, İstisuyla bulaq suyunun uzun müddət yanaşı axıb sonda bir-ləşib axdığı Tərtər çayı...

Füsunkarlığı ilə göz oxşayan Kəlbəcərdə nələr yoxdu... Yaşamaq üçün hər şeylə bərabər, ermənilərin vəhşicəsinə istismar etdikləri Zod qızıl yataqları və başqa neçə-neçə təbii ehtiyatlar...

Kəlbəcər, vətənimizin zəngin və dilbər guşəsi!

RUHİ SÖHBƏT

“Mənə daha “Ana” deyən övlad yoxdur. Mənə “Ana”ni ancaq əsgərlər deyir” deyən, hər gün övladlarını yola saldığı məktəbə boyunan, oynadıqları həyətə uzun-uzadı baxan, hər qapı açılanda hərbi paltarlı oğullarını gözləyən, yolu daha çox qəbiristanlığa düşən, ruhuyla, düşüncəsiylə olanları yaşayan anadır Faya ana. Hər dəfə oğullarını ziyarətə gələndə “Qələbəniz mübarək!” - deyərək üzünə təbəssüm qonan başdaşındakı şəkilləri öpür. Başdaşlarını oğullarını qucaqlayırmış kimi qucaqlayır. Bu zaman ərzində nələr deyilir, nələr eşidilir, bunu ancaq o ruhlar bilir. Bir-birini nəfəsdən, toxunuşdan duyan doğma ruhlar. Ayrılmaq istəməyən, olanları, olacaqları danışan ruhlar.

Səsi səslərə qarışan durna söhbəti kimi.

Bizə bu müqəddəs anı seyr etmək qalır. Bu mənzərə bir yazıya sığmir. Bu səhnənin son kadrlarından uzaqlaşmaq üçün gözünü uzaqda görünən dağlara, bir də ağ-qara buludlara dikirsən. Yenə uzaqlaşa bilmirsən. Hər yerdə, hər baxışda ancaq onlar görünür. Qürubda da, gündoğanda da.

Bəlkə də, həyat budur. Anları il uzunluqda, saatı ömrə bərabər zaman. Kimsəyə danışa bilmədiklərini yoxluğun içində varlıq bildiyin daş sırdasına danışırsan. Dərdini böülüşürsən. Özünlə, Yaradanla danışan kimi danışırsan yaratlığıının ruhuyla.

Bu, ruh söhbətidir. Başqasının qarışa, girə bilmədiyi ruh söhbəti. İkiliyin anlayacağı söhbət. Bəzən səsli, bəzən səs-siz, bəzən danışan baxışların sükütu ilə. Bilmirsən həmin məqamda bir illik, ya ömürlük yükünümü boşaldırsan ... sabaha kimi azad olursan.

Yuxularla, qırılan xəyallarla, xatirələrlə dolan iç dünyası dolu söhbətlər bitən, tükenən deyil. Körpəlikdən başlayıb bu günə kimi davam edən, sonra təzədən geri qayıdan söhbətlər...

Hər gün bu söhbətə susan qəbiristanlıq ananı addım səsindən tanırı. Yuxulayan qəbirlər dikəlib onu salamlayır. Bəlkə də, qəbirlər o səhnəni görmək üçün üzlərini onlara tərəf çevirir. Kim bilir... Dünyada bizim bilmədiyimiz, anla-madığımız o qədər sırlar var ki...

Həyat qəribəliklərlə doludur. Bu qəribəlikləri görmək, duymaq, anlamaq böyük xoşbəxtlikdir. Ağrısı, acısıyla birlikdə. Budur fərqlilik.

Bu da seçilmişlərin işidir.

Hər kəsin taleyinə şəhidlik düşmədiyi kimi, şəhid anası olmaq da düşmür. Yaradanın sevimli olmaq hamiya nəsib olmur.

Bizim bütün şəhidlərimizin üzündə qürur dolu bir sevinc, təbəssüm var. Bu qələbəyə olan inamın, ümidi, bu yolu seçənlərin, vətəni canlarından çox sevənlərin amallarının, yollarının zəfərinin sevincidi.

Biz seçimimizdə yanlış bilərik, Yaradansa, heç vaxt yanılmır. Onun öz seçimi var. Minlərin, milyonların içindən az sayda sevdikləri, şərəfə layiq bildikləridir Şəhidlər.

O seçilmişlərin içində sizlər də varsınız, şəhid anaları!

Siz müqəddəslərin müqəddəslərisiniz!

Qələbə təsəllili analar!

Şəhid anaları

Gecəsi övlad yuxulu,
gündüzü həsrət qoxulu,
baxır, uzaqlara baxır,
yoxluğu var bilən analar,
sevən, sevilən analar.

Sözləri alqış yerində,
zəfəri çağrış yerində,
gəlini xına əlində,
süfrəsi fəsəli analar,
Qələbə təsəlli analar.

Gözləri hey yol çəkər,
uzaqdan bir kölgə gələr,
addımlar bir cüt gül əkər...
ümidə qucaq analar,
dözümlü, qoçaq analar.

Sükutu Bisutun kimi,
duruşu sütun kimi,
baxışı qurğuşun kimi,
mərddi qəhrəman analar.

Torpaqdı, anadı vətən,
canlardan bahadı vətən,
qeyrətli sonadı, Vətən,
şəhidi doğan analar.

YENİABAD KƏNDİNDƏ İLHAM ATAYLA SÖHBƏT

*Analar fikirlərini ifadə edə bilirlər. Atalarsa,
adətən susaraq danışırlar. Analar fikirlərini, içinin
yanğısını başqlarıyla bölüşə bilirlər, atalarsa özləriylə.*

Əvvəlcədən danışmışdıq. Məni yolda gözləməliydi. Bir-birimizi tanımasaq da, onu görən kimi tanıdım. Yazıdan, telefondan uzaq bu adamı yüz adamin içindən tanıydım. Xəyalı baxışlarından.

Xəyalları uzaqlarda olan bu sakit adamlı ilk söhbətimiz Yeniabad kəndinin girişində, Kür qəsəbəsi yolunun üstündə düzəldilmiş şəhid bulağından başladı.

“Bunu Cavidlə Çingiz üçün tikdirmişik...”.

Bu sakit adamin xəyalı baxışları özünə rahatlıq tapan kimi birdən-birə canlandı. Atanın baxışında, üzündə qəribə bir sevinc əmələ gəldi. Təsəlli sevinci. İki şəhid oğlunu yaşadan və əbədiləşdirən təsəlli.

Əlini uzadıb yaxınlıqdakı dayanacağı gösterdi. Üstündə Cavidlə Çingizin böyük şəkilləri olan dayanacağı. “Onu da düzəltmişik ki, həm də maşın gözləyənlərə rahat olsun”.

Bu da bir təsəlli. Amma, deyəsən, təsəllilər hələ bitmir...

“Şəhid qardaşlar bulağı” çox gözəl zövqlə, müasir üslubla klassik üslubun sintezində hazırlanmış məqbərəyə bənzəyir. İçəridə bulaqların üstündə Cavidlə Çingizin, yuxarı hissədə kompleksin divarı boyu bütün Şəmkir şəhidlərinin şəkilləri. Özünükülləri başqa Şəmkir şəhidlərindən ayırmayıblar.

Gəncə yolunda, Şəmkirin girişində, kəndlərinin giriş və çıkışında da şəhid qardaşların böyüdülmüş şəkilləri vurulmuş lövhələr qoyulub.

Bu, İlham atayla Faya ananın övladlarını yaşatmaq üçün etdiklərinin bir qismidir.

Mən kəndə çatanda gün günortanı ötmüşdə. Bulaq kompleksinə baxıb şəkil çəkdirdim. Bəlkə də, mən bu kompleks qarşısında şəkil çəkdirən mininci adamam. Növbəti şəkil bundan da gözəl olacaq...

Evə getdik. Evdə bizi hamıdan çox tanıdığım, telefonla danışdığını, əksər məlumatları aldığım, bütün şəhid anaları kimi doğma bildiyim, amma üzünü görmədiyim Faya ana, şəhidlərin başqa doğmaları, qohumlar gözləyirdilər.

Belə yerə gedəndə səfərin səbəbi, mahiyyəti bəlli olsa da, nədən başlamaq çətin olur. Qısa zaman kəsiyində az da olsa, hamiya diqqət yetirirsən. Kimin nə demək istədiyi, nəyi deyə bilməyəcəyi yerə dikilən baxışından bilinir.

Hərbi xidmətdə olanda bir əsgərimiz minaya düşmüştü. Şükürlər ki, təkcə ayaq barmaqları zədə almışdı. “Onun valideynlərinə nə deyəcəyəm, necə üzləşəcəyəm” sualı məni rahat buraxmırıldı. Amma tam müalicə etdirib sağaltmışdım. Valideynləri məndən ürəkli çıxdılar. Məni qucaqlayıb: “Siz olmasanız, ayağı kəsilərdi. Allah sizə kömək olsun”, - demələri məni özümə qaytardı. Rahatlandım. Elə bil üstündən dağ götürüldü.

İlk arzum şəhidlərimizi ziyarət etmək idi. Hava çox isti olduğundan bir az gözləməli olduq.

Şəhidlərin övladları, 4 uşaq – 3 oğlan, bir qız evdə oyanıb yana qaçırdılar. Hər addım səsində ürək çarpıntısı duyulurdu. Mənim duyduğum ürək çarpıntışı. Bu uşaqların mənə verəcəkləri sual gözlərindən kirpik-kirpik töküldürdü. Bəlkə də, özləri də bilmirdilər, o sualı kimə və nəyə görə verirlər. Amma suallar aramıza töküldü. Vərəqə tökünlərsə, gələcəyin işidir. Söz-söz, sətir-sətir...

Səfərin məqsədini, vəziyyəti izah edəndən sonra Faya

ana “Mən danışacaqlarımı danışmışsam. Demişəm. Başqa nələr olarsa, əlavə deyərəm”, - deyib, qohumlara keçid elədi. Hamı iki kəlmə danışıb susurdu. Ona görə qəbiristanlığa getməyi təklif etdim ki, həm də yol boyu söhbət edək.

Qəbiristanlıq kəndin girişindədir. Maşınla gələndə yanından keçmişdim.

Qəbiristanlığın girişində, sağ tərəfdə kəndin şəhidləri olan Cavid və Çingizin toz-torpaq dolmasın deyə üstü damlı, yanları şüşəylə bağlanmış məzar kompleksi yerləşir. İçərisi gül-çüçək, əklillərlə bəzədilmiş bu məkandan gəlib gedənlərə postda dayanmış döyüşü gözüylə iki cüt göz baxır. Canlı, indicə danışacaq kimi. Şəhidlər hamıyla baxış diliylə danışındı. Elə biz də.

...Dua oxundu. Rəhmət diləndi. Onların həmişə qəlblərdə yaşayacaqları ifadə olundu. Şəkil çəkdirildi.

Aparata gün düşdüyündən və məkan qapalı olduğundan şəkillər yaxşı alınmadı. Gedəndə onsuz da bir də ziyarət edəcəyimi, şəkli növbəti görüşdə bir daha çəkəcəyimi bildirdim.

İlham ata Cavidlə Çingizin uşaqlığından, hərbiyə getmələrindən, qəhrəmanlıqlarından söhbət açdı. İlk baxışdan doğma adam təsiri bağışlayan ata daha çox şəhid övladları üçün etdiklərindən, etmək istədiklərindən danışındı. Axşamın sakitliyi səsi, sözü adamdan oğurlamaq istəyirdi.

Bulaq-abidə kompleksi axşam çox gözəl görünürdü. İçəridən və bayırdan yanan işıqlar içəridəki şəkilləri daha qabarıq göstərirdi. Ucaldılan Azərbaycan və Türkiyə bayraqları bura gələnləri, yoldan ötənləri salamlayırdı. Kənd camaatı, Kür qəsəbəsinə gedənlər maşını saxlayıb bulaqdan su içib, şəhidlərimizə rəhmət diləyirdilər.

Axşam çəkilən şəkillər gündüz çəkilənlərdən yaxşı alındı.

İlham ata komplesin yanındaki böyük ərazidə park salacaqlarını, havanın bir az sərinləşməsini gözlədiklərini dedi.

Şəhidlər üçün yaradılan bu şəraitə müəyyən mənada köməklik göstərən xeyriyyəçilər Elbrus Əliyevin və Zəkul-la Abbasovun zəhməti də unudulmadı.

Abidə-bulaq kompleksi ilə park gözəl bir ansambl yaradacaq. Buralar daha gözəl görünəcək.

Evdə Cavid və Çingiz üçün xüsusi guşə yaradılıb. Cavidin evində də belə, ayrıca bir guşə var.

Şəhidlərin müəllimləri, qonşuları, dostları, döyüş yoldaşları onlar haqqında qısa fikirlərini bölüşdülər. Onların yaxşı, vətənpərvər, cəsur insanlar olduqlarını bildirdilər və kəndin bu iki şəhid qardaşlarıyla qürur duyduqlarını ifadə etdilər.

Adamların sakit danışığına qulaq asdıqdan sonra İlham ata danışmaq istədiyini bildirdi. Cavidin çox sakit uşaq olmasından, yaşıdları və müəllimləri ilə mehribanlığından, valideynlərinin sözünü yerə salmadığından, onlara qarşı diqqətli olmasından, müəllimlərinin rəğbətini qazanmasından, Çingizin şən və mehribanlığından danışib onların hərbi xidmətlərinə keçid etdi. Yəqin bütün bunlar övladlarının vətən, dövlət üçün etdiklərindən qürurlandığından idi.

“Cavid əsgərlikdən gələndən iki il sonra Çingiz kimi hərbçi olmaq istədiyini dedi. Razi olmurduq. İnad etdi. Arzusu idи. Biz də məcbur olub razılıq verdik. “Gizir hazırlığı kursu”nu bitirəndən sonra Tovuza göndərildi. İki ilə yaxın taqım komandirinin müavini işlədi. Evə ayda bir, ya iki dəfə gəlirdi. Tovuz döyüşlərində Polad Həşimovun şəhid olması ona çox pis təsir etmişdi. Özünə yer tapa bilmirdi. Deyirdi ki, ərizə yazıb ön cəbhəyə gedəcəyəm. Göndərişlə Gorana getdi, sonra Naftalana dəyişdi. Müharibənin

olmasını istəyirdi. Hər gün onunla əlaqə saxlayırdıq. Vəziyyətin yaxşı olduğunu deyirdi.

Sentyabrın 26-sı evlə əlaqə saxladı. Yenə hər şeyin yaxşı olduğunu dedi. Sentyabrın 27-si müharibənin başlandığını söylədi. Bizimlə saqlaşdı. Uşaqlardan muğayat olmağı tapşırıdı.

Cavidgilin dəstəsi sentyabrın 29-u “Mübariz” postunu alıblar. Cavid posta bayraq sancanda snayperlə vurulub. Yaralanıb. Əsgərləri gəlib onu çıxarmaq istəyiblər. Cavid: “Hər yer minalıdır, gəlməyin”, - deyib. Sonacan döyüşüb. Sonra minamyotla vurularaq komandiri ilə birlikdə şəhid olub. Altı gün neytral zonada qalıb. Oktyabrın 4-də meyiti ni gətirdilər. Cavid kəndimizin ilk şəhidi olaraq dəfn olundu.

Çingiz “Gizir hazırlığı kursu”nu bitirib beş il Naxçıvanda, sonra Tovuzda həmlə taborunda hərbi qulluğunu davam etdirdi.

2020-ci il sentyabrın 25-də evə buraxıldı. “Sizinlə görüşə gəlmişəm”, - dedi. Özünə soyuq silah, papaq almışdı. Sentyabrın 26-da hərbi hissəyə qayıtdı. Uzun müddət xidmət etdiyinə və bacarığına görə Çingiz Murova göndərildi. Bizimlə əlaqə saxladı. Hər şeyin yaxşı olduğunu bildirdi. Sonra məxfi əməliyyata getdiyindən özü zəng elədi. Caviddən nə xəbər olduğunu soruşdu. Əlaqə yarada bilmədiyimizi dedik. Özü Cavidin şəhid olduğunu bilsə də, bizə bildirmədi. Döyüş yoldaşları, komandirləri Çingizə “qardaşının dəfnində iştirak etməlisən”, - deyəndə bir az fikrə getdikdən sonra ayağa qalxıb “Cavidi orda dəfn edənlər çoxdur. Mən onun və bütün şəhidlərimizin qanını yerdə qoymayacağam”, - deyərək döyüşə atılıb.

Cavid dəfn olunan gün, oktyabrın 4-də Çingiz 18 nəfər zabit heyəti ilə birlikdə düşmən postunda qəhrəmancasına

şəhid olub. Ermənilər onları xəndək qazaraq basdırıblar. 78 gündən sonra tapıldilar. DNT analizindən sonra Çingiz dekabrın 18-də dəfn olundu.

Çingiz kəndimizin ikinci şəhidi idi.

Mən və anası Cavid və Çingizin qəhrəmanlığı və şəhidliyi ilə qürur duyuruq.

Bütün şəhidlərimizlə fəxr edirik.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Ruhları şad olsun”.

Bu, bir atanın gözünü uzaqlara dikərək şəhid oğulları haqqında dedikləri idi.

Cavid və Çingizin necə döyüdüyünü, necə şəhid olduğunu onların dəfninə gələn komandır və döyük yoldaşları danışıblar.

Kənddə kimin çətinliyi, həll olunması mürəkkəb olan problemi olursa, İlham ataya müraciət edirlər. O da heç kəsin müraciətinə etinəz qalmır. Əlaqədar təşkilatlar hörmətini saxladıqından məsələni yoluna qoyurlar. Mən orda olduğum günlərdə də bunun şahidi oldum.

İlham ata bütün cavamları öz uşağı gözündə görür. Bəlkə də, bu xeyirxahlıqla bərabər bir təsəllidir. Evdə olmayanların ətrafda axtarışıdır. Kim bilir...

İlham atayla çox söhbət etdik. Danışmadıqlarını, demək istəmədiklərini də baxışlarından oxudum. Qaçırmak istədiyi baxışlarından.

Ata ən çox edəcəklərindən danışdı. Şəhid övladlarını yaşıtmak üçün edəcəklərindən. Atanın, ananın bundan sonra də biləcəklərindən...

Allah sizə səbir versin qəhrəman şəhidlərimizin valideynləri! Belə övladlar böyüdüyünüzə görə qarşınızda baş əyirəm.

Mən dəyişən həyatı bəzən özü də bilmədən söhbətdən qaçan İlham atanın, Faya ananın, Türkan xanımın baxışlarında gördüm. Kimi burdan görünməyən uzaqlara baxırdı, kimi yollara, məhləyə, kimi evə, açılan qapiya... Hərənin gözündə müxtəlif ölçüdə kölgə vardi. Bu kölgələrin qucaqlaşanı da oldu, durub baxanı da, susanı da. Hava qaralanda kölgələr yox olan kimi, o kölgələr də səsdən yox olurdular...

Sonra özünlə danışdığını sözlərdən qurursan o kölgələri. Bu söz kölgələrin böyüyü də olur, kiçiyi də. Amma olur...

Yeniabad kəndindən ayrılram.

Ürəyim arxada, doğmasını qoyub gələn kimi doğmalaşdığım, gözləri qapıya dikilən ata-ananın və nigaran şəhid övladlarının yanında qalır. Gözlərimə, yollandakı şəhid şəkillərində...

Şəhid Cavid və Çingizin bulaq-abidə kompleksindən, qəbiristanlıqdakı şəhid məqbərəsindən və yol boyu hər tərəfindən baxan şəkil baxışlarından “Biz Vətəni qoruduq, torpaqları işğaldan azad etdik. Ruhumuz da hər zaman sizinlədir!” oxunurdu.

O baxışlar kim hara gedirsə, onu ora kimi ötürürdü.

Məni də Bakıya kimi...

Vətən şəhidləri

Sizin üzünüzdə İlahi bir nur,
Sizin üzünüzdə xoş bir təbəssüm.
Demək, siz Allahın seçilmişisiz,
Demək, siz Allahın sevimlisiniz.
Bu millətin ən əzizi, Şəhidim!
Bu millətin ən dirisi, Şəhidim!

Sizdən başqa o zirvəyə kim qalxar?!
Sizdən başqa o zirvəni kim alar?!
Ucalığa qalxa-qalxa ucalar!
Bu millətin ən əzizi, Şəhidim!
Bu millətin ən dirisi, Şəhidim!

Sevgilərin sevimliyi Vətəndi.
Ona qurban axan qandı, bədəndi.
Şəhid sonda arzusuna yetəndi.
Bu millətin ən əzizi, Şəhidim!
Bu millətin ən dirisi, Şəhidim!

İlk cəbhəni yaranlar

Kitabda bəhs olunan Cavidlə Çingiz müharibədə ən ağır olan ilk cəbhəni yaranlardan, bizə ilk qələbə sevinci yaşadanlardan, döyüşü dostları ilə birlikdə ermənilərin gözünün odunu alan, onları on illər ərzində qurduqları səngərlərdən, istehkamlardan qovanlardandır. Bu, müharibənin ən ağır hissəsidir. Əsl qəhrəmanlıqdır. Ermənilərin məğlub olunmaz ordu mifinin dağıdılmasıdır.

Cavidlər, Çingizlər müharibədə ən çətin olanını bacarırlar. Cəbhəni yararaq ermənin uydurduğu mifi darmadağın etdirilər. Azərbaycan ordusunun nələrə qadir olduğunu dün-yaya göstərdilər.

Bu, düşmənin məğlub olacağına ilk siqnal, ilk dəmir yumruq idi. Düşmən bu dəmir yumruqdan müharibənin sonuna dək ayıla bilmədi və 8 Noyabrda – ZƏFƏR GÜNÜndə Şuşada məhv edildi.

Bu idi şəhidlərimizin vətən, torpaq, dövlət üçün etdikləri. Bunlar unudulmayacaq qəhrəmanlıqdır!

Müharibədə az, ya çox döyüşmək yoxdur. Göstərilən qəhrəmanlıq var.

Ruhunuz şad olsun bizə Qarabağ sevinci yaşıdan, bizi məğlub vətəndaş adından xilas edən Cavidlər, Çingizlər və bütün Azərbaycan şəhidləri!!!

Şəhid qardaşlar

Şəhidlərin anası Faya xanım

İlham ata və Faya ana
şəhid övladlarının məzarı başında

Qohumları Rafiq Əliyev şəhidlərin valideynləri ilə

Övladları şəhid atalarını ziyarət edərkən

Şəhid qardaşlar - Vətənin iftixarı

Şəhid Cavidin övladları Elcan və Damla.
Şəhid Çingizin övladları Elgiz və Uğur

Şəhid Çingiz Məmmədovun
həyat yoldaşı Kifayət xanım

Rəfaif Tağızadə şəhidlərin valideynləri ilə

Rəfaif Tağızadə Yeniabad kəndindəki
“Şəhidlər bulağı” kompleksində

Şəhid qardaşlar toy günündə və şəhidlərin
həyat yoldaşları şəhidlərin ziyarətində

Azərbaycan Respublikasının Əməkdar artisti
Elnarə xanım Abdullayeva şəhidlərin evində

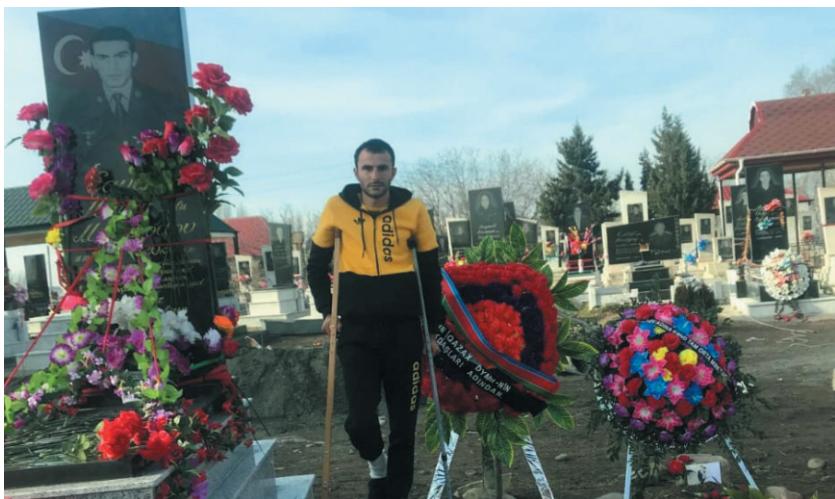
Şəhid Çingiz Məmmədov

Kitabın müəllifi Rəfail Tağızadə
şəhidləri ziyarət edərkən

“Şəhid qardaşlar” bulaq kompleksi

Şəhidlərin dostu qazi Kamil Məmmədov

Şəhidlərin uyuduqları məkan

Elman İsmayılov
Şəhidlərin məktəb direktoru.
Respublikanın əməkdar müəllimi

Şəhidlərin müəllimi
Gülfət Həsənova

Şəhidlərin müəllimi
İlhamə Məmmədova

Şəhidlərin müəllimi Türkan Cəfərova

Şəhid Cavid Məmmədov

Şəhidlərin evində yaradılmış guşə

Mündəricat

Şəhid ömrü	5
Vətənin sərhədi şəhidim!	7
Müharibə... ölümə münasibətin mahiyyəti	8
Gecənin sükut ağırlığı.....	11
Övladın tərcümeyi-halını anadan yaxşı heç kim yaza bilməz..	14
Analar müharibə istəməzlər	16
Məmmədov Cavid İlham oğlu	18
Ölümündən sonra yaşayınlar.....	25
Məmmədov Çingiz İlham oğlu	27
Birinci və sonuncu ad günü qeyd edilən ana	29
Çingiz Cavidin şəhid olmasını bilirdi	32
Azərbaycan ordusu yeni tarix yazdı	49
Döyüş dostları şəhidlər haqqında.....	51
Döyüş şərəfi	66
Xalq və ordu birliyi.....	67
Döyüşdə ürək lazımdır	70
Müəllimlər şəhid şagirdləri haqqında.	71
“Musiqi ruhun qidasıdır”	82
Qohum və qonşular şəhidlər haqqında	84
Həsrətin ümid yolu.....	93
Bütün sevinclərin ən gözəli ana gözlərindədir	95
Ruhi söhbət	99
Yeniabad kəndində İlham atayla söhbə.....	102
Vətən şəhidləri	109
Mündəricat	127

Rəfail Tağızadə
“Şəhid qardaşlar”
(Bakı - 2023-cü il, 128 səhifə)

Çapa imzalanıb: 05.05.2023
Şərti çap vərəqi: 8
Kağız formatı: 84x108 1/16
Sifariş: 41
Tirajı: 1000
E-mail: info@flyer.az
Tel: (050)711-11-45
Ünvan: 3-cü mikr. dairəsi, Alı Mustafayev 10

Kitabdakı şeirlər müəllifindir.
Kitab hazır diapozitivlərdən çap edilir.